

Gheorghe Sarău
Elena Radu

GHIDUL MEDIATORULUI ȘCOLAR (pentru comunități cu rromi)

GHIDUL MEDIATORULUI ȘCOLAR (pentru comunități cu romi)

București
2011

Ghidul apare în cadrul parteneriatului strategic dintre Reprezentanța UNICEF în România și Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, conform activităților aprobate pentru anul 2011 (nr. 29829/28.02.2011).

Autori:

- **Gheorghe Sarău**, prof. univ. dr. la secția de limba și literatura rromani (Universitatea din București) și consilier pentru limba rromani și rromi (Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului – Direcția Generală pentru Învățământ în Limbile Minorităților, Relația cu Parlamentul și Partenerii Sociali): cap. II-V din *Ghid*, cap. 9,10 și 11 *Anexă*; cap. 8 *Anexă* (în colab. cu Elena Radu);
- **Elena Radu**, mediator școlar și prof. de limba și istoria rromilor (la Școala nr. 136 – Ferentari, sect. 5, București): cap. I din *Ghid*; cap. 1. *Anexă*; cap. 8 *Anexă* (în colab. cu Gheorghe Sarău).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SARĂU, GHEORGHE

Ghidul mediatorului școlar : (pentru comunități cu rromi) /

Gheorghe Sarău, Elena Radu, UNICEF. - București : Vanemonde, 2011
ISBN 978-973-1733-28-9

I. Radu, Elena

316.485.6:371(=214.58)
371.125

Layout: Victoria Dumitrescu
DTP: Dan Glăvan

ISBN 978-973-1733-28-9

Editura **VANEMONDE**

CUPRINS

I.	Ce înseamnă pentru mine a fi mediator școlar? (Elena Radu).....	7
II.	Statutul mediatorului școlar în perioada 1990–2011 (Gheorghe Sarău)...	13
III.	Panorama învățământului pentru pentru rromi	
	Realizări și provocări (Gheorghe Sarău).....	19
	a. Prezentare generală.....	19
	b. Tipologia proiectelor derulate de MECTS și partenerii săi.....	21
	c. Activități sensibile de avut în vedere în continuare de către MECTS.....	26
	d. Activități de întreprins la nivelul învățământului școlar și liceal în România și la nivel european.....	27
	e. Activități de întreprins la nivelul învățământului antepreșcolar/ preșcolar în România și la nivel european.....	29
	f. Mecanisme care ar putea conduce, în plan european, la stoparea absenteismului și a abandonului școlar în rândul rromilor.....	31
	g. Istoricul învățământului pentru rromi.....	33
IV.	Rromanipenul educațional – cheie a succesului școlar în lucrul cu părinții și copiii rromi (Gheorghe Sarău).....	57
	a. Context.....	57
	b. Rromanipenul educațional.....	58
	c. Primele întrebări în descifrarea rromanipenului educațional.....	59
	d. Până când să investim „degeaba” în rromi?.....	60
	e. Ce ar trebui să știm pentru reușita muncii noastre cu comunitatea romă din arsenalul rromanipenului (practici, credințe, superstiții, obiceiuri, tabuuri etc.)?.....	61
	f. Cum să lucreze educatoarele și educatorii cu preșcolarii/elevii și părinții rromi?.....	69

V. Istoria rromilor. Repere istorice și culturale (Gheorghe Sarău).....	71
a. Informații generale. <i>Ce știm, ce nu știm?</i>	71
b. Primul, prima, primii, primele... în lume.....	73
c. Primul, prima, primii, primele... în România.....	74
d. Primul, prima, primii, primele în învățământul pentru rromi.....	77
e. Personalități rrome.....	82
f. Calendarul rromilor.....	85
g. Manuale școlare de limba, istoria și tradițiile rromilor în uz.....	95

ANEXĂ

1. Povești din activitatea mea de mediator școlar (Elena Radu), Anexa 1	99
2. Fișa de lucru a mediatorului școlar rrom (MEN, martie 2000), Anexa 2 ..	105
3. Fișa de lucru a mediatorului școlar (înscrisă în COR și utilizată în Programul PHARE, între 2001- 2007) Anexa 3	106
4. Fișa cu responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari (a), conform cap. III, art. 9, din Ordinul MECT nr. 1539/19 iul. 2007 (publicat în M. Of. R. nr. 670/1.X.2007, cu ordinul (b) și metodologia aferentă- c), Anexa 4	112
5. Notificare nr. 25.436/28 ianuarie 2008 cu precizările MECT privind încadrarea mediatorului școlar Anexa 5	119
6. Fișe de exercițiu ale cursanților în scopul elaborării unei fișe de lucru a mediatorului școlar în viziunea lor - Anexa 6	120
7. Extrase din Legea Educației Naționale nr. 1/2011 privind mediatorul școlar - Anexa 7	130
8. Diverse mostre de fișe și tabele de lucru pentru portofoliul mediatorului școlar (Elena Radu și Gheorghe Sarău) Anexa 8 :.....	132
1. Fișa de autoprezentare a mediatorului școlar rrom.....	132
2. Fișa unității școlare.....	134
3. Fișa de lucru a mediatorului școlar în comunitate.....	143
4. Fișe și tabele pentru recenzarea populației din comunitate, după numărul claselor absolvite	152

5. Fișă de înscriere în clasa I.....	153
6. Fișă de înscriere în cadrul Programului Educațional „A doua șansă” - Nivel primar / secundar inferior.....	155
7. Cerere de înscriere în clasa a IX-a pe locurile acordate romilor.....	158
8. Fișă de înscriere la grădiniță.....	158
9. Model pentru un proces – verbal de vizitare a familiei copilului.....	159
9. a. Școlarizarea romilor comparativ cu predarea limbii și istoriei romani, în per. 1990-2011 (Gheorghe Sarău) Anexa 9 a	160
b. Tabel cu numărul de elevi rromi în anul școlar 2008-2009 (Gheorghe Sarău) – Anexa 9 b	161
10. Documentar privind istoricul segregării și al măsurilor de desegregare (Gheorghe Sarău) Anexa 10	163
11. Modalități de lucru cu preșcolarii/elevii și comunitatea rromă (Gheorghe Sarău) - Anexa 11	168

I. Ce înseamnă pentru mine a fi mediator școlar?

Autor: mediator școlar *Elena Radu*

În primele săptămâni de activitate în această funcție, eram speriată, dar nu de volumul muncii sau de problemele comunității, ci, pur și simplu, pentru că aceia cărora mă adresam nu aveau toate răspunsurile la întrebările pe care le puneam. Asta mă speria, căci nu cunoșteam pe nimeni, eram nouă în comunitate.

Încetul cu încetul, am câștigat respect din partea membrilor comunității. Eram de-a lor, căci vorbeam limba maternă, ceea ce ne unea, ne legitima ca fiind rude.

Respectul l-am câștigat, iar aprecierea a venit la scurt timp după ce am început munca de teren, asta pentru că detaliile mi-au ușurat munca, detalii precum: îmbrăcată curat, elegant, și cu o pată de culoare care să mă identifice cu partea de tradițională, vocea caldă, empatică și emotivă. Cu toate acestea m-am înarmat la a face ceva. Nu stiam ce, dar cert era că în comunitate existau foarte multe probleme de soluționat: canalizare, electricitate, gunoi, focare de infecții etc.

Cadrele didactice din unitatea școlară au aflat care îmi sunt atribuțiile și mi-au dat un caiet plin cu elevii aflați în risc de abandon școlar. În comunitate, dacă promiți ceva și nu te-ai ținut de cuvânt riști să nu mai calci altă dată pe acolo! Dacă percepi limbajul trupului și mimica feței, îți este ușor să-ți dai seama când și cu cine să vorbești în comunitate, pentru că nu te poți raporta oricui și oricum.

Salariul... era minim pe economie, nu era ceva care să te stimuleze, dar au început să vină satisfacțiile și bucuria de a face bine. Copiii în comunitate mă strigau „sora mea” și îmi spuneau că eu sunt cea care „împlinesc vise”.

În clipa în care am plecat de acasă, uit toate problemele personale și mă concentrez asupra distribuirii activităților în mod eficient. Poți spune că, din birou, poți rezolva în cele opt ore de muncă pe zi foarte multe cazuri, dar, în realitate, nu poți vizita/asista mai mult de trei familii pe zi, asta datorită faptului că, în dialogul cu părinții, cu bunicii ori tutorii legali, nu trebuie să ai un dialog închis cu răspunsuri închise (Da, Nu), ci trebuie să-i lași să vorbească,

să-ți destăinuie totul în ritmul propriu al acestuia. Trebuie să-ți simți compasiunea, nu să-i spui!

Cazurile de abandon școlar în rândul fetelor mă emoționau cel mai mult, căci nu era vorba de dragoste, nu! Era vorba de a evada din „sărăcie”, cea care îi urmărea cu anii și-i dezamăgea, descuraja și, încetul cu încetul, și ucidea visele. Asta durea!

În momentul în care te lupti cu sărăcia extremă, pare că nu poți face mare lucru. Cu ambiție, cu încredere și optimism, am identificat asociații și organizații non-guvernamentale, care m-au sprijinit cu hrană rece, îmbrăcăminte, încălțăminte și rechizite școlare. Pe chipul fetelor apăreau brusc zâmbetele, dar, neîncrezătoare, pentru că totul părea a dura pentru puțin timp.

Ți se umple sufletul de bucurie când îi vezi pe copii și pe părinții lor cum se bucură când promovează clasa când le spun pentru prima dată: Bravo!!!

Mediator școlar nu înseamnă îmbunătățirea situației materiale, ci îmbogățirea spirituală a sufletului, certitudinea că cineva are încredere în tine, mândria că cineva a ajuns mare datorită ție, alinarea sufletului la auzul râsetelor de bucurie ale copiilor ce zburdă, o îmbrățișare din partea unei mămici, care îți multumește că exiști, un tătic morocănos care începe să-ți zâmbească și-ți strânge mâna cu încredere, doi ochi nevinovați care te privesc și-ți spun: acceptă-mă așa cum sunt!

Mulți mediatori școlari își pierd stima de sine, lăsându-se pradă intrigilor și aroganțelor cu care sunt tratați. Mi se reproșează mereu: „Capul plecat, sabia nu-l taie!”. Ei bine, nu!

Nu vreau să plec capul, căci o sumă de oameni și-au pus încrederea în mine, speră și visează iar prin mine. Am învățat, am studiat, am plâns, am râs și am suferit, doar ca să ajung la această stare: satisfacție. Este un sentiment de bine, pe care nu ți-l poate lua nimeni, căci odată ce oamenii din comunitate ți-au permis să pătrunzi în intimitatea lor, ești de-a lor și trebuie să-i reprezinți.

În ciuda faptului că mediatorul școlar are mult de suferit, căci răutățile și repercursiunile discriminării, ale lipsei de toleranță și ale segregării se răsfrâng și asupra acestuia, el trebuie să fie demn, să aibă coloană vertebrală, să fie optimist și, nu în ultimul rând, ambițios.

Gândește-te, *ei au încredere în tine, tu... ai încredere în ei?*

Alături de cine trebuie să militezi pentru drepturile membrilor comunității?

De fiecare dată, vrem să rezolvăm cazurile complicate în foarte scurt timp și ne pripim cu luarea deciziilor. Odată luată o decizie, de cele mai multe ori nu se mai poate reveni, dacă ești pus în fața unei negocieri cu autoritățile.

Ce trebuie să faci de la bun început?

lată pașii:

- ✓ Constituiește-ți un *Grup Educațional Local* (GEL), format din: *liderul tradițional* – recunoscut de comunitate și în care aceasta are încredere –, *liderul ales* ori *desemnat* de către un ONG sau o asociație, un *membru al Primăriei*, un *reprezentant al Poliției* (când este cazul) și *doi părinți romi din comunitate*, care au copii în sistemul școlar local;
- ✓ Când este cazul, invită și ONG-urile care își desfășoară activități ce se regăsesc în situațiile analizate;
- ✓ Invită și structurile Protecției Copilului, în cazul în care elevul/copilul este abandonat de către părinții acestuia sau au fost arestați și nu s-a putut identifica un tutore legal pentru aceștia;
- ✓ Înainte de a lua o decizie, dezbate cu acest grup de lucru problemele și, apoi, iați decizia finală!

Și ca să vedeți frumusețea și dificultățile acestei profesii, am să vă prezint, pentru început, o „poveste profesională”, nu cumva, poate, înainte de toate, chiar “o poveste de viață”?

Fetița era venită de la țară – clar, stima de sine era scăzută, avea complexe de inferioritate, era interiorizată, avea teamă și... lașitate.

Atenție, așadar! Mediatorul școlar trebuie să observe, în comportamentul elevilor,

problemele mai sus menționate, să nu treacă cu vederea mergând după practica: “Las’, că are diriginte!

În toamna anului școlar 2007/2008, mă pregăteam să realizez baza de

date cu elevii rromi din ciclul gimnazial. Am ajuns și la clasa a VII-a, am identificat repede care sunt elevii de etnie rromă sau de alte etnii, dar o elevă, ce stătea ghemuită în ultimă bancă, mi-a atras atenția, nu se declarase nicicum, dar avea o privire ciudată. Nu i-am spus nimic, dar o memorasem ca fiind ceva în neregulă cu ea.

La nici două zile, a venit în biroul meu plângând, zicându-mi că vrea să plece din unitatea școlară, că ea nu se regăsește printre colegii ei și că toți o șicanează.

Am ascultat-o, o aprobam ușor cu gestică capului, dar reacționez cu calm, oferindu-i șervețele de unică folosință să-și ștergă lacrimile. Nu știam, pe moment, ce să-i spun, dar i-am zis că este prea devreme să ia o decizie. Am întrebat-o unde locuiește, iar după ce am aflat, m-am grăbit către domiciliul acesteia, pentru că nu vroiam ca ea să fie martoră la discuțiile cu părinții. I-am găsit acasă pe părinți și am purtat discuții despre Iuliana. Erau tare supărați, nu știau cum să-i mai intre în grații unicului lor copil. Nu-i plăcea nimic, iar Cartierul Ferentari era o bombă... cu sau fără ceas pentru ea. Liniștea de la țară și zumzetul insectelor nu se mai auzeau.

Văzând că problemele Iulianei se accentuează și doamna dirigintă a acesteia îmi solicita ajutorul, spunându-mi că eleva are probleme de interiorizare și sentiment de inferioritate, m-am decis ce să fac în privința ei. Am discutat cu părinții ei și am luat-o la mine acasă pentru trei zile.

În toamna aceluiași an școlar, urma să se deruleze un proiect privind „creșterea stimei de sine”, derulat de un ONG din București. Cum mie îmi revenea sarcina de a identifica grupul țintă, am înscris-o și pe ea.

Răutățiile colegilor, care îi adresau tot felul de prejudecăți de genul: „ciudată, româncuță, țărancă, speriată, deșteaptă” și multe alte răutăți, care o făceau să sufere, o afectau vizibil, atât în ceea ce privește situația la învățătură, cât și în viața personală.

Adolescenta era de etnie rromă, dar privea ca pe o boală apartenența sa la această etnie. Complexele ei de inferioritate aveau ca punct de pornire chiar faptul că nu-și asuma identitatea și nu se regăsea în niciun grup de colegi.

Am purtat multe discuții pe această temă, am consiliat-o, i-am demonstrat la mine, în familie, care sunt valorile și principiile pe care ar trebui să le urmeze și ea. Efectele nu au întârziat să apară. Și-a asumat identitatea și, mai mult decât atât, s-a înscris la cursurile de limba și literatura rromani. Învăța foarte bine, a ajuns la olimpiada de limba rromani – la faza națională chiar. Era tare mândră, părinții ei nu puteau decât s-o admire, cuvintele erau de prisos.

Cum eram coordonatorul și coregraful unui ansamblu de dansuri tradiționale din unitatea școlară, am înscris-o și pe ea. Nu știa să danseze, dar a învățat.

Secretul era, de fapt, că nu știa nimic despre originile ei, despre istoria neamului rrom. În momentul în care i-am povestit despre suferința și valorile strămoșilor noștri rromi, a privit totul cu stimă, respect și mândrie.

Problemele au apărut, iarși, în clasa a VIII-a, când toate eforturile mele tindeau să se năruiască din cauza cadrelor didactice din unitatea școlară, care îi spuneau că este mult prea slab pregătită pentru a aspira la un liceu, ci ar trebui să se gândească la o școală de arte și meserii.

Eram chiar și eu dezamăgită de atitudinea colegilor mei, dar m-am folosit de această inițiativă a lor și am pornit o întreagă campanie de promovare a locurilor distincte pentru elevii de etnie rromă. Luliana, căci așa se chema, terminase clasa a VIII-a cu media generală 8.86, ceea ce îmi dădea mari speranțe și, într-adevăr, mi-a făcut o mare bucurie. Am trecut prin emoțiile unei mame, fiindu-i alături la repartizare, și, după multe călduri, și la propriu și la figurat, Luliana a ales un liceu de renume din București, Colegiul „Matei Basarab” – secția limba engleză intensiv.

Astăzi, Luliana este clasa a X-a, își asumă identitatea rromă, zâmbește și are foarte mulți prieteni. Sunt tare mândră de ea! Nu trece zi fără ca ea să nu mă sune, să mă întrebe cum mă simt și să încheie convorbirea telefonică astfel: „Vă iubesc, doamnă!”

Dar, încă nu am terminat, mai avem de trecut un hop: facultatea!

Alte asemenea „povești – limită” pot fi citite în **Anexa 1** a „Ghidul mediatorului școlar”.

II. Statutul mediatorului școlar în perioada 1990 – 2011

Autor: Gheorghe Sarău

În România, mediatorul școlar pentru romi a apărut, după anul 1990, ca un „implant”, în cadrul unor proiecte de școlarizare (alfabetizare și recuperare școlară) realizate de parteneri străini, care - respectând grila organizatorică „de acasă”, pentru școli „cu probleme” - au prevăzut prezența în școli a acestei importante resurse umane rome.

Între primele organizații rome și nerrome, care au testat utilitatea mediatorului școlar rrom în proiecte punctuale de școlarizare a rromilor, în perioada 1994-1999, amintim: Romani CRISS, Institutul Intercultural Timișoara, FSD, ulterior și CEDU 2000+, PER, CRCR Cluj Napoca ș.a.

Remunerarea mediatorilor școlari, între 1990-1995, dar și după 1995 (când se emite Legea Învățământului nr. 84/1995), a fost făcută, până în anul 2000, de către implementatorii străini, de biserici, de organizații neguvernamentale interne și externe etc. și nu de sistemul școlar, căci profesia nu era menționată ca funcție didactică (nici în Legea Învățământului și nici în legea Statutul personalului didactic (intrată în vigoare în anul 1997).

Abia în anul 2000, încep să apară inițiative legislative, menite să confere mediatorului școlar un oarecare statut:

Legislația externă era girată de *Recomandarea nr. 4/2000* a Consiliului de miniștri ai educației al Consiliului Europei, în cadrul căreia apare menționată și necesitatea existenței mediatorilor școlari în unitățile de învățământ cu elevi romi.

Legislația internă era suplinită de două inițiative normative:

1. *Fișa de lucru a mediatorului școlar rrom*, elaborată de inspectorii pentru problemele educaționale ale rromilor, în anul 2000 (a se vedea în **Anexa 2**);
2. *Fișa de lucru a mediatorului școlar rrom*, elaborată de CEDU 2000+, împreună cu cadrele didactice participante la seminarul din iulie 2000, la Sinaia, având la bază fișa concepută de inspectorii romi.

În perioada 2000-2001, cu prilejul scrierii termenilor de referință ai megaproiectului educațional PHARE pentru categorii dezavantajate de elevi, cu focalizare pe romi, s-a elaborat, de către MECT, și s-a introdus în **COR** (Clasificarea Ocupațiilor din România), cu începere din 2001, funcția didactică auxiliară de *mediator școlar* (Persoanele contractate în proiectul PHARE derulat de MECT pentru înscrierea în COR au fost prof. *Ionel Chera* și prof. *Marian Preda*), v. **Anexa 3**.

De menționat că legislația care a reglementat, în intervalul 2001-2011, activitatea mediatorului școlar (cf. COR: *Mediator școlar, Subgrupa majoră 33, Grupa minoră 334, Grupa de bază 3340, Nivel de instruire: 3, cu studii medii sau postliceale*) a fost susținută de o serie de acte normative succesive.

Dacă fișa de lucru a mediatorului școlar, elaborată și aprobată în anul 2000, răspundea mai mult realității școlare din perioada anterioară (1990-1999), dacă fișa cu atribuțiuni ale mediatorilor școlari, înscrisă în COR, viza activitatea mediatorului școlar pe durata derulării megaprogramului educațional PHARE (sept. 2002 - martie 2009), *Ordinul MECT nr. 1539/19 iul. 2007 privind normele de încadrare și de activitate ale mediatorului școlar* (publicat în M. Of. R. nr. 670/1.X.2007, v. **Anexă 4**) avea să se refere, prioritar, la realitatea educațională din intervalul premergător încheierii programului PHARE (iulie 2007- în martie 2009) și perioada de sustenabilitate reglementată de proiect (preluarea mediatorilor școlari formați în proiect de către autoritățile locale).

Din păcate, în rețeaua de învățământ se constatau atitudini ezitante în ceea ce privește identificarea, transformarea ori crearea de posturi pentru mediatorii școlari, aplicarea, în fapt, a Ordinului MECT nr. 1539/19 iul. 2007. În acest context, MECT a emis *Notificarea nr. 25.436/28 ianuarie 2008* conținând precizări privind încadrarea mediatorului școlar, în care sunt reluate câteva din modalitățile de încadrare a acestuia pe plan local (v. **Anexa 5**).

Astfel, până la intrarea în vigoare a noii legi a educației, mediatorii școlari au fost încadrați și remunerați astfel:

- a. În cadrul Programului educațional PHARE al MECT, care i-a pregătit și format, **cu remunerații din program**, doar pe durata de derulare a proiectului în județ (ca număr de luni, variind între 12-18 luni, doar mediatorii formați și încadrați în perioada 2003-2010 a programului);
- b. În contextul strategiilor județene conexe la Programul educațional PHARE al MECT (după încheierea perioadei inițiale de derulare a Programului sau, ca extensii ale Programului în alte localități, în timpul derulării acestuia), cu încadrarea și remunerarea mediatorilor școlari oferită de CJRAE (Centrul Județean/al Municipiului București

- de Resurse și de Asistență Educațională) și al autorităților locale (de ex.: Consiliul Județean/Primăriei/alte resurse județene/locale) - Anexa 1, Metodologie, art. 2 a);
- c. În baza colaborării dintre Inspectoratul Școlar Județean/al Municipiului București și CJRAE - în județele în care acestea s-au înființat - în conformitate cu strategiile județene elaborate în spiritul Programului educațional PHARE al MECT (după încheierea perioadei inițiale de derulare a Programului), cu remunerare acordată de Consiliul Județean - Anexa 1, Metodologie, art. 2 b);
 - d. În contextul O MECT nr. 1539/19.07.2007, prin angajarea mediatorilor școlari și finanțarea acestora, în baza Hotărârii Consiliului Local/Județean emisă în acest sens, de către Consiliul Local/Județean de care aparține unitatea școlară pentru care se asigură servicii de mediere școlară – Anexa 1, Metodologie, art. 2 c);
 - e. Cu finanțare acordată de ONG-uri și de grupuri locale de inițiativă, în baza colaborării acestora cu CJRAE și ISJ/ISMB - Anexa 1, Metodologie, art. 2 d);
 - f. Autoritățile locale (Consiliul Județean/Consiliile Locale, CJRAE – în județele în care acestea deja ființează – alte instituții locale etc.) au putut și pot încadra și remunera mediatorii școlari, conform art. 7 din *Normele de încadrare, activitate și salarizare ale mediatorului școlar* (Anexa 2 a Ordinului MECT nr. 1539/19.07. 2007).

Între anii 2007-2011, sunt de evidențiat și fișele de exercițiu realizate de mediatorii școlari în cadrul cursurilor de formare (**Anexa 6**), înainte ca aceștia să ia cunoștință cu fișa oficială de lucru a mediatorului școlar.

În scopul soluționării aspectelor ce vizau angajarea mediatorilor școlari, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului a introdus în proiectul Legii Educației Naționale prevederile necesare, astfel încât aceștia să se constituie în personal didactic auxiliar, remunerabil de către sistemul educațional (v. în **Anexa 7**, textul din LEN nr. 1/2011).

Cât privește formarea mediatorilor școlari rromi (în perioada 2003-2011), să arătăm că pregătirea lor s-a făcut în patru situații:

a. În cadrul Programului PHARE al MECT pentru categorii dezavantajate de elevi, cu focalizare pe rromi (septembrie 2002-februarie 2009), după cum urmează:

- **9 septembrie 2004** - Lansarea primei promoții de **73** mediatori școlari formați în „Valul I”, cu granturi PHARE 2001, oferite următoarelor 10 județe: AR, BUC, BZ, CJ, CL, DB, GL, GR, HD, VS. Ceremonia a fost organizată de MECT, la Târgoviște;
- **2006** – Un lot de alți **95** mediatori școlari au fost pregătiți în „Valul II” – cu granturi PHARE 2003 (în 12 județe noi: AB, BC, BR, CV, HR, IL, IS, MM, MS, NT, SB, VL, plus 3 vechi - CJ, AR, DB);
- **2007** – un lot de alți **270** mediatori școlari s-au înscris pentru cursuri de formare în „Valul III”, cu granturi PHARE 2005, din care au rămas în program 249 (provenind din 19 județe, din care 14 județe noi – AG, BH, BN, BV, CS, GJ, MH, PH, SM, SJ, TL, TM, TR, VN, plus 5 județe vechi (BZ, GL, GR, HD, VS));

Este de remarcat și faptul că deși 6 județe - BT, DJ, CT, IF, OT, SV - nu au fost cooptate în programul PHARE, ele au primit, totuși, granturi pentru realizarea - în spiritul acestui program - a trei activități ale strategiei județene, între care și formarea mediatorilor școlari).

Mediatorii școlari din primele valuri ale Programului PHARE au fost selectați din rândul rromilor cu cel puțin 8 clase generale absolvite (deși au fost acceptați și câțiva cu studii mai puține, dar în curs de completare la „A doua șansă”), al absolvenților de liceu și chiar din rândul studenților rromi.

O primă „formare de necesitate” - pe durata derulării programului în județele de reședință ale mediatorilor școlari - s-a realizat cu concursul Colegiului Național Pedagogic „Gheorghe Lazăr” din Cluj Napoca, în cadrul celor trei valuri ale megaprogramului educațional PHARE.

O a doua etapă de pregătire a mediatorilor școlari, superioară, a avut ca scop obținerea de către unii dintre acești mediatori școlari a *unui certificat, conform standardelor ocupaționale naționale*. În acest scop, furnizorul național de formare cooptat de Minister, Colegiul Național Pedagogic „Gheorghe Lazăr” din Cluj-Napoca, a reușit, în anul 2008, acreditarea cursului pentru certificarea mediatorilor școlari după standardele ocupaționale naționale și europene.

La stagiile de formare și de certificare derulate în anul 2008 s-au înscris 424 mediatori școlari și au promovat: 389, după cum urmează:

- din valul I PHARE 2001 [2004]: 64 promovați, din 70 înscriși;

- din valul II PHARE 2003 [2006]: 98 promovați, din 109 înscriși (59 erau absolvenți de liceu);
 - din valul III PHARE 2005 [2007]: 227 promovați, din 245 înscriși (113 aveau studii liceale).
- b.** În anul **2006**, Organizația „Amare Rromentza” a inițiat pregătirea, în cadrul unui curs de formare (Sinaia, august 2006), a **20** de mediatori școlari rromi proveniți din 5 județe - BC, BZ, CL, CJ, IȘ – astfel încât aceștia, pe lângă activitatea de mediere școlară, să desfășoare și activități de asistență educațională. Cei mai mulți dintre ei lucrau ori lucraseră în Programul PHARE și rămăseseră fără remunerații după încetarea oficială a acestuia în județele respective.
- c.** În anul **2007**, în afara mediatorilor școlari pregătiți de MECT pentru necesitățile Programului PHARE, Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul din cadrul MECT a format, de asemenea, mediatori școlari rromi, după cum urmează:
- **64** noi mediatori rromi pregătiți de DGILMRP, în noiembrie 2007;
 - **115** noi mediatori rromi formați de DGILMRP, în decembrie 2007, în parteneriat cu ANR (Agenția Națională pentru Romi).
- d.** În iunie **2009**, MECS, prin Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul, a format, în parteneriat cu Reprezentanța UNICEF în România și cu finanțarea acordată de aceasta, alți **60** de mediatori școlari, care lucrau în școli, dar nu fuseseră încă pregătiți în acest scop.

Configurația efectivelor de mediatori școlari în perioada 2004-2011 se prezintă astfel:

a. Mediatori pregătiți în Programele PHARE (2001, 2003, 2005):

Astfel, au fost formați **417** mediatori școlari rromi, după cum urmează:

- 73 mediatori pregătiți în PHARE 2001 [2004];
- 95 mediatori pregătiți în PHARE 2003 [2006];
- 249 mediatori pregătiți în PHARE 2005 [2007].

b. Alte contingente de mediatori. În afara celor **417** mediatori școlari din Programul PHARE, au mai fost pregătite următoarele loturi de mediatori școlari rromi:

- **20** mediatori formați de organizația „Amare Rromentza”, în anul 2006;
- **179** mediatori școlari pregătiți de DGILMRP – MECT și de partenerul său ANR, în anul 2007 (64 + 115);

- **60** mediatori școlari formați de MECTS (Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul) în parteneriat cu Reprezentanța UNICEF, în 2009;
- **120** mediatori școlari au fost pregătiți de Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților, Relația cu Parlamentul și Sindicatul din cadrul MECTS, cu finanțare și în parteneriat cu Reprezentanța UNICEF în România, în perioadele 20-27 iunie 2010 și 1-7 august 2010, în cadrul cărora s-au reunit, pe de o parte, mediatorii școlari care funcționează în sistemul școlar și nu urmaseră încă un curs de pregătire și, pe de alta, potențiali mediatori școlari, care urmau să lucreze în școli din septembrie 2010;
- **56** noi mediatori școlari rromi sunt pregătiți în stagiul de formare organizat de MECTS, cu finanțarea și în parteneriat cu Reprezentanța UNICEF în România, în perioada 21-28 august 2011. În acest fel, putem vorbi de existența, la nivel de țară, în intervalul **2003-2011, a 852 de mediatori școlari rromi formați de Minister și de partenerii săi.**

Tot aici, pot fi încadrați și **mediatorii existenți în diferite proiecte pentru rromi derulate de partenerii MECTS la nivel local**, care, ca și cei din perioadele anterioare (1990–2000, 2001-2003), au fost remunerați de organizații ca Romani Criss, Institutul Intercultural Timișoara, Salvați Copiii, Ovid Rom etc) ș.a. De pildă, pe perioada grădinițelor estivale organizate de Salvați Copiii în anii 2009 și 2010, din FSE, au fost cooptați **55** de mediatori școlari rromi, iar în cadrul megaprogramului educațional „Toți la grădiniță, Toți în clasa II!” – derulat de MECTS și Fundația „Ruhama” din Oradea – **420** de promotori locali au exercitat sarcini similare profesiei de mediator școlar.

Includerea lor în rândul personalului didactic auxiliar, conform noului text al LEN nr. 1/2011, rezolvă problema remunerării lor, iar formarea acestora se va face într-un larg context (absolvenți de liceu pedagogic, cu specializarea *mediator școlar*, absolvenți de liceu și ai unui curs de formare inițiat/recunoscut de MECTS, absolvenți ai altor cursuri acreditate conform standardelor naționale și europene). Ceea ce știm cu siguranță este că **mediatorul școlar trebuie să fie absolvent de liceu cu bacalaureat**. Prin misiunea acestor resurse umane deosebit de importante în procesul educațional, mediatorii școlari rămân adevărate „instituții”, și nu „simpli oameni de legătură” între comunitate și școală.

Pentru buna desfășurare a activității zilnice a mediatorilor școlari, am elaborat (autori: **Gheorghe Sarău și Elena Radu**) diverse mostre ale unor fișe de lucru care să fie preluate/adaptate, în funcție de realitățile din teren, de către mediatorii școlari și să se constituie în instrumente de lucru din portofoliul personal al acestora (v. **Anexa 8**).

III. Panorama învățământului pentru pentru romei. Realizări și provocări

Autor: Gheorghe Sarău

a. Prezentare generală

Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului (MECTS) derulează, din proprie inițiativă, încă din anul 1990, proiecte pentru educația romeilor (devenite coerente, strategice, din anul 1998), care se detașează net față de țintele strategice exersate în prezent, de cel mai multe ori timid și artizanal, de aproape toate celelalte țări fost comuniste (în cazul acestora, atenția față de problematica educațională a romeilor apărând la cererea forurilor europene și, îndeosebi, după anul 2000).

Experiența românească reușită în direcția cooptării, formării și menținerii **resursei umane rome** în sistemul educațional (educatori, institutori/învățători, profesori de limba și literatura rromani, de istoria rromilor, mediatori școlari rromi, inspectori școlari, metodiști pentru școlarizarea rromilor etc.) este, de altfel, unică în lume, nu numai în plan european.

Formarea unei tinere intelectualități rome (program demarat în 1990, extins apoi din anii 1992 și 1998) a fost, de asemenea, o inițiativă inedită în context european și este cel mai generos dintre programele similare practicate, ulterior, de alte țări europene din perspectiva numărului de beneficiari rromi (elevi admiși în clasa a IX-a de liceu, respectiv tineri rromi admiși în facultăți, pe criteriul discriminării pozitive).

Prezervarea limbii, istoriei și culturii rome în sistemul educațional constituie, de asemenea, unicitate în lume, prin numărul mare de profesori de limba și istoria rromilor, prin acoperirea cu **toate** manualele și cursurile universitare necesare de/in limba rromani, prin crearea structurilor de pregătire necesare (cursuri intensive de vară de limba și istoria rromilor pentru potențiali profesori rromi (1200 cursanți rromi formați între 1999-2010), însoțite de treapta a doua de formare a cursanților în sistemul universitar ID (700 absolvenți, între 2000-2010).

De remarcat și faptul că studiul limbii rromani a demarat la nivel liceal în anul 1990, la nivel universitar, în anul 1992, la secția de limba și literatura rromani a Facultății de Limbi și Literaturi Străine – Universitatea din București, și, în același an, și la nivelul claselor I-VIII.

Creșterea continuă a eșantionului de preșcolari și elevi rromi (în prezent, cu o dată și jumătate față de anul 1990, v. **Anexa 9 a și b**) constituie o altă experiență pozitivă românească, datorată atragerii resursei umane rrome în sistemul educațional, mulțumită programelor derulate de Ministerul Educației și de partenerii săi (peste 80 de parteneri, după 1998).

Cât privește **provocările legate de procesul educațional în rândul rromilor**, sunt notabile, de asemenea, eforturile din ultimii ani ale MECTS de a se dedica soluționării unor aspecte negative privind *unele tendințe de discriminare a rromilor în spațiul școlar* (ca: **segregarea** copiilor rromi de ceilalți ori alte **forme de discriminare**) și *dificultăți de rezolvare a AAS (absenteismul și abandonul școlar)*.

Deși s-au făcut mari progrese, generate de emiterea Ordinului MECT nr. 1540/19 iul. 2007, privind **interzicerea segregărilor în învățământ și trecerea la desegregarea claselor/școlilor existente**, se cuvine arătat că MECTS a fost încă din anul 1998 preocupat de acest fenomen, din proprie inițiativă, iar ulterior (între 2003-2004) și datorită semnalărilor coerente făcute de ONG-urile rrome, după cum se poate desprinde din Documentarul din **Anexa 10**. Evident, aceasta reprezintă o țintă educațională monitorizată în permanență de cele 42 de inspectorate școlare județene, de Minister și de parteneri (Romani CRISS și alții).

Pentru **prevenirea părăsirii timpurii a școlii în rândul copiilor rromi** și pentru a le îmbunătăți perspectivele educaționale (prin eforturile de stopare a absenteismului școlar (A), care - prin formele sale zilnice, săptămânale, lunare semestriale – alimentează abandonul școlar (AS), măsurat uneori tardiv, ca abandon anual și/sau bienal), Ministerul Educației și partenerii săi au procedat, începând din anul 1999, la *formarea cadrelor didactice nerrome care au elevi rromi la grădiniță sau la clase*, din perspectiva **romanipenului educațional** (ansamblul de valori fundamentale rrome), al **nonsegregării și nondiscriminării** în educație, al **reducerii AAS** (din această ultimă perspectivă, este meritoriu programul de formare a directorilor de unități școlare cu peste 51% elevi rromi, derulat de MECTS și de Reprezentanța UNICEF în România pentru câte 100 de directori, anual, și pentru câte 130 de mediatori școlari rromi necesari în astfel de unități școlare. De altfel, între 2003-2010, MECTS a format 792 de mediatori școlari rromi pentru școlile care necesită servicii de mediere școlară (mai cu seamă pentru reducerea AAS).

b. Tipologia proiectelor derulate de MECTS și partenerii săi

În scopul prevenirii părăsirii timpurii a școlii de către copiii rromi și pentru îmbunătățirea participării lor școlare (participare *fizică* – prin reducerea AAS = absenteismul școlar și abandonul școlar – și *calitativă* – prin înregistrarea progresului școlar real în rândul fiecărui elev din această categorie), Ministerul Educației a întreprins mai multe măsuri, cum sunt:

1. Pregătirea și cooptarea de resurse umane rrome în educație, care, prin prezența lor în unitățile de învățământ și în comunitatea rromă, au crescut motivația frecventării școlare de către rromi, anume:

- **mediatori școlari rromi** (de la cei aprox. 280 formați între 2003 - dec. 2005, în prezent există alți 612, pregătiți cu contribuțiile financiare ale Ministerului Educației, ale Agenției Naționale pentru Romi și ale Reprezentanței UNICEF în România). În perioada 2005-2011, anual au funcționat în rețeaua școlară între 420-510 mediatori pentru școlarizarea rromilor (din care 85% rromi);
- **profesori de limba și literatura rromani, de istoria și tradițiile rromilor** (de la cei aprox. 480 existenți în dec. 2005, au fost pregătiți alți 620, în cadrul cursurilor de vară și de perfecționare, cu contribuțiile financiare ale Reprezentanței UNICEF în România și ale Ministerului Educației). Dintre aceștia, anual au funcționat între 460-530 profesori de limba și istoria rromilor (din care 95% rromi);
- **institutori și profesori pentru PIPP** (*pedagogia învățământului primar și preșcolar*), pregătiți, la distanță, de către Departamentul ID CREDIS al Universității din București. În afara celor 120 pregătiți la Universitatea din București în perioada 2000-2005 (90% rromi), alți 160 au absolvit, între 2006-2008, studii universitare ale acestei instituții de învățământ superior ca institutori – profesori de limba rromani (80% rromi), iar între 2008-2010, ca nouă specializare PIPP (cu un curriculum nuanțat rrom, conferit de 4 discipline opționale), au absolvit alți 210 absolvenți (60% rromi), dintre care 58 la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul UBB Cluj Napoca;
- **formarea de viitori profesori de limba rromani pentru gimnaziu și liceu** prin menținerea predării limbii romani la nivel universitar, la Universitatea din București (câte 20 de studenți admiși, anual);
- **menținerea și finanțarea** (pe lângă posturile de profesori și învățători pentru predarea limbii rromani sau/și de istoria și tradițiile rromilor, a celor de educatori și de învățători rromi) și a posturilor de **mediatori școlari** și

a celor de **inspectori pentru problemele educaționale ale romilor la nivelul ISJ – urilor** (42 inspectori, numiți din anul 1999, din care 35% romi);

- **menținerea rețelei de metodiști pentru limba, istoria, tradițiile și școlarizarea romilor** (126 pers., la nivelul fiecărui județ între 2-6 metodiști, din care cel puțin unul pentru limba, istoria și tradițiile romilor);
- **încurajarea unei rețele de mentori/tutori** pentru asistarea educațională a elevilor romi liceeni, admiși pe locuri distincte la cl. a IX-a (aprox. 210 mentori/tutori).

2. Pregătirea unei tinere generații de intelectuali romi prin:

- Admiterea anuală a 2.600–2.800 de elevi romi, în baza măsurilor afirmative promovate de MECS, la clasa a IX-a, pe locuri distincte, dar alături de ceilalți elevi;
- Admiterea anuală a 555–600 de tineri romi, care – în baza măsurilor afirmative – beneficiază de locuri distincte în facultăți.

3. Formarea resurselor umane necesare, prin:

- Organizarea împreună cu UNICEF a școlilor de vară de limba și istoria romilor (1999-2011), destinate pregătirii inițiale a viitorilor profesori **romi** pentru aceste discipline. Anual, au fost formați între 50-55 cursanți în 17 școli de vară (a XVII-a în 2011, în unii ani fiind derulate câte două școli/vară);
- Formarea cadrelor didactice **nerrome** care lucrează cu elevi și copii romi în profilul romanipenului educațional, al valorilor fundamentale romene, al nondiscriminării și nonsegregării în învățământ (peste 6.600 cadre didactice nerrome, între 1999-2011).

4. Captarea segmentului de preșcolari romi și nerromi care nu frecventează grădinița și urmează să intre în clasa I, prin:

- a. *Grădinițe estivale premergătoare clasei I* (atât la inițiativa școlilor și inspectoratelor școlare, dar și în contextual megaprogramului educațional PHARE pentru categorii dezavantajate de elevi, din perioada sept. 2002–martie 2010). Astfel de grădinițe au fost derulate pentru ca viitorii elevi de cl. I, **care nu au frecventat din diferite motive grădinița**, să beneficieze de șansa a doua, *grădinița estivală premergătoare clasei I*, cu durata de 3-4 săptămâni. De pildă, în anul 2008, școlile au recuperat 2.400 de copii romi (prin programul PHARE) și alți 5.800 (prin

coordonarea făcută de către Direcția Minorității din Ministerul Educației), care nu au urmat grădinița și s-au înscris, după grădinița estivală, în cl. I în anul șc. 2008/2009.

Această **structură de recuperare la nivel preșcolar** (brevetată pe baza proiectului imaginat de Gheorghe Sarău, din Direcția Minorității și UNICEF în vara anului 2001, alături de partenerii coopțați ulterior de Minister, anume Institutul de Științe ale Educației și Romani CRISS) constituie o intervenție școlară extremă, nu o practică, preșcolarii rromi fiind direcționați, în mod normal, spre sistemul obișnuit (grupe mici, mijlocii, grupe mari pregătitoare).

Grădinița estivală avea să fie continuată și în verile anilor 2009, iar în **vara 2010** avea să fie încununată de succes, prin cooptarea a 8.400 de copii rromi care nu frecventaseră grădinița și urmau să intre în clasa I, în anul șc. 2010/2011, în programul strategic „**Toți la grădiniță!, Toți în clasa I!**”, inițiat de **MECTS** și luând parteneră **Fundația Ruhama** din Oradea (au fost derulate în august 2010 peste 420 de grădinițe estivale și, în continuare, copiii au urmat clasa I, în anul școlar 2010-2011, fiind asistați educațional, moral și material în cadrul acestui proiect).

b. O nouă formă de captare a preșcolarilor rromi în procesul educativ din grădinițe a fost cea prin care, din FSE, organizația Salvați Copiii a derulat grădinițe estivale prin care să „*cultive*” gustul copiilor pentru a urma grădinița, cooptându-se în verile 2009 și 2010, 800 de copii rromi la grădinița de vară, care, ulterior, au fost direcționați spre grupa de grădiniță corespunzătoare (mică, mijlocie, mare pregătitoare).

c. O structură inedită de organizare a grădinițelor estivale, în ultimii patru ani, a fost cea pilotată de organizația „Amare Rromentza”, inclusiv cu FSE, în cadrul cărora procesul educativ a decurs *în limba maternă rromani* (prin abordări bilingve rromani – română, rromani – maghiară), dar și ulterior, în grădinițele din sistemul obișnuit școlar sau clasele primare, organizate de acest ONG în parteneriat cu unitățile școlare.

d. O altă formă de atragere a copiilor rromi cu vârstă preșcolară spre grădiniță sau a celor mai mari spre școală a fost cea practică de organizația Ovid Rom, care, anual, a organizat școli de vară pentru copii rromi și nerromi, deopotrivă, pentru copiii cuprinși deja în sistem sau nu.

5. Creșterea participării școlare a elevilor rromi și prin motivarea acestora spre studiul orelor de limba maternă rromani sau chiar pentru studiul integral în această limbă

Aceasta se poate desprinde din tabelul prezentat în **Anexa 9 a** și s-a realizat după cum urmează:

- **Prezervarea limbii, istoriei și culturii rromani în demersul didactic** (asigurarea predării, în continuare, a 3-4 ore/săptămână de limbă maternă rromani, la cl. I-XII, respectiv 1 oră/săpt. de istoria și tradițiile rromilor, la cl. a VI-a și a VII-a). Din cei peste 230.000 – 260.000 de elevi cu identitate rromă asumată (preșcolari și elevi din cl. I-a XII-a), anual, aprox. 11-13% studiază ore de limba și istoria rromilor sau integral în limba maternă rromani.
- **Sprijinirea, în continuare, acolo unde se solicită, a predării integrale în limba maternă rromani, la cl. I-IV** (cu 4 ore/săpt. obligatorii de limba și literatura română).
(430 de elevi rromi au ales acest tip de învățământ, din cei cca 31.000 care studiază ore de limba maternă și/sau istoria și tradițiile rromilor).
- **Sprijinirea, în continuare, acolo unde se solicită, a predării în limba maternă rromani, la nivelul învățământului preșcolar**, prin abordare bilingvă. Un număr de 12 grădinițe funcționează cu predare în limba maternă rromani, cu metode bilingve de predare (rromani-română, rromani-maghiară); Grăd. Ineu (BH, 1 gr.), Gr. Măguri (TM, 2 gr.), Gr. Sărulești (CL, 1 gr.), Grăd. Dărmănești (Șc. nr.1 Bacău, BC, 1 gr.), Șc. Domnița Maria Bacău (BC, 1 gr.), Gr. Gutinas – com. Ștefan cel Mare (BC, 1 gr.), Gr. Rădoaia - com Parava (BC, 1 gr.), Grăd. Ciurea (IS, 1 gr.), Gr. Zece Prăjini (IȘ, 1 gr.), Gr. Crucea (IȘ, 1 gr.). În 2004, a fost organizată la Gr. Sărulești (CL) prima grupă de acest tip, inițiată de Amare Rromentza, UNICEF și ISJ Călărași, iar din 2006 – 2 gr. în județul IȘ, 3 gr. în jud. BC și 2 gr. în jud. TM etc.
- **Continuarea finanțării unor concursuri școlare pentru două obiecte de studiu din domeniul rromanipenului** (a Olimpiadei naționale școlare de limba romani, ediția a XII-a (în 2011) și a Concursului național școlar de istoria și tradițiile rromilor, ediția a IV-a (în 2011) – fiecare pentru câte 104 participanți la faza națională, finală), dar și a Concursului național „Diversitatea”, ed. a V-a în 2011), cu faze anterioare pe școală/localitate/județeană/regională.

6. Motivarea elevilor rromi din gimnaziu să urmeze liceul și facultățile, prin:

- A. *Acordarea de locuri disticte candidaților rromi, la admiterea acestora în licee și facultăți (mai sus prezentat):*
- B. *Acordarea de burse de studiu oferite în cadrul mai multor programe, ca:*
 - a. Programul național de burse al MECTS, „Bani de liceu” (ce va fi modificat și extins în baza LEN nr.1/2011 pentru toți copiii din sate sau comunități sărace, care vin la liceu în alte localități, alta decât cea de reședință);

- b. Programul național de burse, inițiat și derulat în anii 2009 și 2010-2011 de către ANR, cu fonduri FSE, pentru elevii de cl. a VII-a, a VIII-a și liceeni (800 burse + 2.400 burse);
- c. Programul de burse derulat de CRCR Cluj Napoca (între anii 2008-2011, pentru liceenii rromi din 12 județe transilvane), din fonduri oferite de OSI Budapesta (Soros);
- d. Programul de burse derulat de OSI Budapesta și REF RO, alături de „Sastipen”, AMP ș.a., pentru studenții rromi, inclusiv pentru formarea de cadre medicale rrome.

7. Editarea de materiale și manuale școlare auxiliare pentru limba, istoria și tradițiile romilor (1994-2011, peste 80 de titluri, dintre care menționăm manualele școlare de limba și literatura rromani pentru clasele a I-a – a X-a, câteva editate și cu sprijinul UNICEF (cl. a V-a – a VIII-a și a X-a), de asemenea manualul finanțat anual de MECTS pentru istoria și tradițiile rromilor (cl. a VI-a – a VII-a). Performanța la nivelul cleselor I – X și la nivel universitar este unică în lume.

8. Creșterea școlarizării romilor comparativ cu predarea limbii și istoriei romani, în per. 1990-2009

Ca urmare a resurselor umane rrome cooptate în sistemul educațional, grație mai multor programe educaționale adresate rromilor, participarea școlară a elevilor rromi a crescut în general, iar față de 1990 s-a dublat (a se vedea tabelul comparativ, **Anexa 9 a**).

9. Derularea unui program special de formare în unitățile școlare cu populație preponderent rromă (cel puțin 51%), privind diminuarea AAS (absenteism și abandon școlar), în cadrul căruia se urmărește formarea a cca. 840 de directori de școală și tot atâția mediatori școlari. În anul 2010, au fost pregătiți 100 de directori și 135 de mediatori școlari noi, de către Ministerul Educației și Reprezentanța UNICEF, iar în anul 2011 vor fi formați alți 100 directori și 56 de mediatori școlari rromi.

Aceste două resurse umane au maximă importanță în comunități, fiind segmentele esențiale ale unui „hexagon educațional” (și în ordinea importanței și a responsabilizării: **1.** Administrația publică locală (gardian public, polițist comunitar/de proximitate), **2.** Primarul și consilierii locali, **3.** Directorul școlii, **4.** Educatorul de grădiniță/învățătorul/dirigintele/mediatorul școlar/consilierul școlar, **5.** Structurile locale ale protecției copilului și alți parteneri locali, **6.** Familia (și numai pe ultimul loc familia, de multe ori aceasta neavând soluții ori informații necesare).

10. Organizarea și finanțarea în continuare a unor cursuri de recuperare școlară gen „A doua șansă” (începând din 6 oct. 2005, anual), prin recaptarea copiilor, adolescenților, tinerilor și adulților romei din comunități la cursuri de alfabetizare și completare de studii/însușirea unei meserii, nivel I-X (anual, între 4.820-7.980). În România există peste 850 de unități preșcolare și școlare cu peste 51% copii și elevi romei, confruntate cu absenteism școlar, dar acest fenomen, din păcate, este prezent puternic și în rândul celorlalte etnii. De remarcat faptul că în programul ADȘ (A Doua Șansă), aproape 40-45% dintre beneficiari nu sunt romei (ceea ce denotă că absenteismul se regăsește în rândul tuturor etniilor).

11. Continuarea emiterii de noi acte normative și revizuirea celor existente, inițiate de Minister, privind oferta educațională pentru romei etc. (Anexa 3).

12. Continuarea colaborării cu partenerii, în structurarea, finanțarea și derularea împreună a unor programe educaționale (inclusiv din fonduri structurale, cu partenerii: Agenția Națională pentru Romi, Salvați Copiii, Romani Criss, Ruhama, REF - RO România, CRCR etc.);

c. Activități sensibile de avut în vedere în continuare de către MECS

Dacă problema încadrării mediatorului școlar rrom a fost legiferată, recent, în cadrul noii LEN (Legea Educației Naționale nr. 1/2011), prin includerea unui articol privind instituirea funcției didactice auxiliare de **mediator școlar**, cu preluarea remunerării acestuia de către sistemul educațional, rămân încă în atenția MECS chestiunile legate de *interzicerea segregării* elevilor romei în sistemul educațional românesc, cele privind *promovarea diversității* (istorică/etnică, lingvistică/culturală/religioasă/de gen/fizică etc.), activitățile și programele menite să stopeze nediscriminări de orice tip, programe care să facă trecerea de la „constatarea” multiculturalității la *promovarea interculturalității*, prin:

1. Monitorizarea eficientă a respectării Ordinului MECT nr. 1540/19 iul. 2007 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romei și aprobarea Metodologiei pentru prevenirea și eliminarea segregării școlare a copiilor romei (publicat în M. Of. R. nr. 692/11.X.2007), în contextul reconfigurării unităților de învățământ.

2. **Monitorizarea eficientă a respectării Ordinului nr. 3774/22.04.2008** privind aprobarea programei școlare pentru disciplina opțională „Educație interculturală” (curriculum la decizia școlii pentru învățământul gimnazial) și a programei școlare revizuite pentru disciplina opțională „Drepturile omului” (curriculum la decizia școlii pentru liceu), cât și a Ordinului MECT nr. 1529/18 iul. 2007 privind dezvoltarea diversității în curriculumul național (publicat în M. Of. R. nr. 670/1.X.2007). Ca efect, se va accelera, conform noii LEN, modificarea programelor școlare, implicit - în baza lor - a manualelor școlare, astfel încât **diversitatea (istorică/etnică/lingvistică/culturală/religioasă, de gen, fizică etc.)** să fie reflectată în **toate** manualele școlare, nu doar în cele de istoria și geografia României.
3. **Monitorizarea (diurnă, săptămânală, lunară, semestrială) a AAS =** Absenteism și Abandon școlar, în vederea diminuării lor, a recuperării preșcolarilor și a elevilor aflați în aceste situații.

d. Activități de întreprins la nivelul învățământului școlar și liceal în România și la nivel european

1. captarea întregului segment de elevi rromi, necuprins în sistemul școlar de masă (uneori, în localități cu populație preponderent rromă, acest segment este mai mare decât cel al copiilor și adolescenților care frecventează grădinița și/sau școala). Fenomenul este întâlnit în întreaga parte est-europeană. Responsabilizarea autorităților locale, nu numai a celor școlare, pentru reușita acestei măsuri. Înființarea de GEL-uri (Grupuri Educaționale de Lucru), la nivelul tuturor școlilor, prin responsabilizarea (inclusiv punitivă) a primarului, a directorului școlii, a administrației publice – gardieni, polițiști - și **doar în ultimul rând** a părinților, dacă un copil cu vârsta obligatorie de a participa la procesul educațional (6-16 ani) nu se află în grădiniță/școală. Din GEL fac parte: director, primar, mediator școlar rrom, mediator sanitar rrom, medic, deservenții tuturor cultelor, lideri tradiționali ai rromilor, lideri rromi aleși/numiți, structurile de protecția copilului, reprezentanți ai ONG-urilor care derulează, local, proiecte adresate rromilor etc.
2. în situația elevilor care își urmează părinții la muncă în țară sau în străinătate, instituirea obligativității ca părinții să contacteze unitățile educative de tip preșcolar și școlar, pentru a se continua studiile. Aceași obligativitate revine și autorităților locale de unde pleacă elevul/copilul, respectiv pe raza căreia se stabilesc părinții elevilor/copiilor. Instituirea de

cataloge volante în acest scop (pașaport educațional), pe care să se aplice stampilele unităților de învățământ și situația la învățătură (la nivel intern), respectiv eliberarea de adeverințe cu situația școlară a elevului care pleacă/sosește/revine (când deplasarea se face într-o altă țară);

3. mutarea atenției, la nivel european, de pe abandonul școlar pe absenteismul școlar (urmărit și soluționat prin monitorizări zilnice, săptămânale, lunare). Monitorizarea și intervenția semestrială sunt deja tardive;
4. obligativitatea ca în toate unitățile de învățământ preșcolar, școlar și liceal cu probleme, cu elevi romei în rândul cărora se înregistrează AAS crescut (Absentism și Abandon Școlar), să fie încadrați mediatori școlari romei;
5. **interzicerea, la clasa I, a testelor de inteligență**, care conduc în unele țări încă la segregarea copiilor romei pe false criterii valorice, ajungând în rețeaua învățământului special, cauzele fiind însă altele (nefrecventarea grădiniței, necunoașterea limbii de predare, blocaje emoționale etc.);
6. interzicerea segregărilor, la clasele de început – cl. I, a V-a, a IX-a – a elevilor romei de ceilalți elevi;
7. încurajarea organizării studiului în propria limbă rromani, mai ales la nivelul învățământului preșcolar și școlar, pentru a ajuta copiii romei să treacă, progresiv, la cunoașterea limbii în care se face predarea, pentru a-și deconstrui barierele lingvistice, pentru a înțelege cerințele didactice;
8. **sprijin material real**, prin burse acordate pentru frecventarea grădiniței, a școlii, a liceului;
9. aprecierea activității cadrelor didactice, a directorilor și a școlilor să se facă **numai** după progresul școlar real demonstrat, de la un semestru la altul, în cazul fiecărui elev, după gradul dovedit de promovare a interculturalității, a deprinderilor la elevi privind grija față de ceea ce ne înconjoară (om, floră, faună, bunuri materiale și spirituale etc.);
10. susținerea financiară a unor programe de formare a cadrelor didactice care lucrează în grădinițe și școli cu romei din perspectiva romanipenului educațional, a promovării diversității, a educației interculturale, nondiscriminatorii și nonsegregaționiste.

e. Activități de întreprins la nivelul învățământului antepreșcolar/preșcolar în România și la nivel european

- responsabilizarea, prin toate formele, a autorităților locale (primării, școli, instituții de cult ș.a.), în scopul captării tuturor copiilor preșcolari rromi în învățământul preprimar – la grupele corepunzătoare vârstei acestora, prin formele de învățământ consacrate, cât și prin cele alternative – cel puțin cu un an înainte de a intra în clasa I;
- încurajarea frecventării grădiniței de către copiii rromi și în cadrul unor grupe la care procesul educațional se desfășoară integral în limba maternă, într-o limbă străină ori bilingv (în limba maternă rromani și într-o altă limbă – națională ori a altei minorități, de ex., în România, «rromani – română» sau «rromani – maghiară»). A se vedea experiența din România brevetată în 2004 de către Organizația «**Amare Rromentza**», împreună cu **UNICEF** și **ISJ Călărași**, și de **Școala nr. 12 Măguri – Lugoj**;
- interzicerea segregării copiilor rromi de ceilalți, din motive ca:
 - a. necunoașterea ori cunoașterea insuficientă a limbii de predare (excepție face situația când părinții copiilor rromi solicită ca predarea să se facă în limba maternă);
 - b. nefrecventarea anterioară a grădiniței ori frecventarea sporadică a acesteia;
 - c. dizabilități de intelect sau de natură fizică, de regulă false (prin sfătuirea de către personalul didactic sau din sistemul de ocrotire și asistare socială a părinților și a aparținătorilor/tutorilor rromi ca să-și direcționeze copiii spre învățământul special, unde pot beneficia de anumite facilități materiale);
 - d. atitudini discreționare grave de intoleranță și de respingere a rromilor;
- în situațiile în care copiii rromi nu au urmat, din diferite motive, învățământul preșcolar, autorităților locale se vor responsabiliza și vor aloca fondurile necesare în mod obligatoriu în vederea organizării de structuri de recuperare gen «grădinița estivală premergătoare clasei I», brevetată, cu succes, ca a doua șansă la nivel preșcolar, cu începere din anul 2001, în România (**MECI**, **UNICEF**, **Romani CRISS**, **ISTE**), la inițiativa lui Gheorghe Sarău, astfel încât copiii să poată recupera în vara de dinaintea începerii clasei I, în decurs de 3 săptămâni, achizițiile și deprinderile de bază de care au nevoie în primele săptămâni la clasa I (socializare, deconstruirea stigmei de sine și a fricii față de instituțiile nerrome, distrugerea barierelor lingvistice, mai cu seamă când copilul nu vorbește decât limba maternă rromani și nu cunoaște limba în care urmează să se facă predarea la cl. I etc);

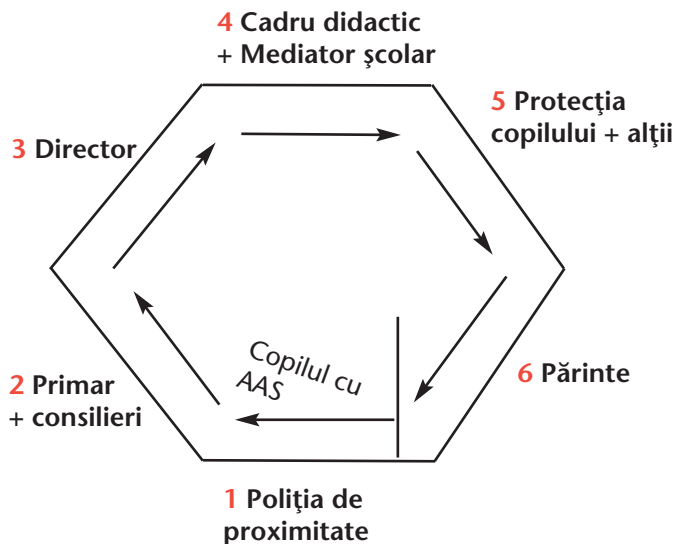
- derularea de programe educaționale estivale de 3 săptămâni pentru acei copii rromi și nerromi care nu au frecventat niciodată grădinița la proximitatea trecerii acestora în clasa I - în scopul recuperării achizițiilor de bază de la nivelul grădiniței, și asistarea lor școlară cel puțin pe durata clasei I pentru o joncțiune de succes spre învățământul primar (a se vedea programul din România „Toți la grădiniță, Toți în clasa I”, derulat din fonduri structurale, de către MECI și partenerul său, Fundația orădeană **Ruhama**);
- formarea de educatori și de personal didactic de suport din rândul rromilor pentru nevoile educaționale cu copiii rromi preșcolari, cât și formarea de învățători rromi pentru reușita trecerii și menținerii cu succes în învățământul primar a copiilor rromi. Ex.: *pentru formarea inițială* – programele de formare la distanță a profesorilor rromi ale **CREDIS - Universitatea din București** și ale **Facultății de Psihologie și Științele Educației – UBB Cluj Napoca**, dar și 17 ediții ale școlilor de vară de limba și metodică predării limbii rromani, destinate formării profesorilor necalificați de limbă rromani, ca o primă treaptă de formare profesională a acestora, urmată de a doua etapă de formare universitară în cadrul ID. **Experiența MECI – Reprezentanța UNICEF din România;**
- pregătirea cadrelor didactice nerrome care lucrează, preponderent, la grupe și la clase cu copii rromi – în formarea inițială a acestora, dar și în formarea lor continuă - prin module speciale consacrate conștientizării, cunoașterii, acceptării și promovării diversității și a rromanipenului (cunoașterea ansamblului de valori fundamentale ale rromilor, descifrarea și valorizarea obiceiurilor, tradițiilor, practicilor și a cutumelor rrome pentru dobândirea de efecte benefice în plan educațional cu copiii rromi etc.). Ex.: experiența din România – în *formarea continuă* – demonstrată de stagiile de formare în direcția diversității culturale, a rromanipenului educațional de către **MECI, UNICEF, Salvați Copiii, Centrul Regional PER, Divers, Romani Criss, Institutul Intercultural Timișoara** etc. sau – în *formarea inițială* – programele de formare la distanță a profesorilor rromi ale **CREDIS - Universitatea din București** și ale **Facultății de Psihologie și Științele Educației – UBB Cluj Napoca;**
- promovarea de programe educative, la nivelul copiilor cu vârstă preșcolară, în comunități și spațiul învățământului preșcolar, din perspectiva interculturalității și a alterității, pe toată durata anului calendaristic, dar și ca grădinițe estivale pentru toate vârstele de preșcolari (rromi și nerromi, care urmează sau nu grădinița). Ex.: experiența organizației «**Ovid Rom**» din România, condusă de *Leslie Hawk*;

- promovarea de grădinițe estivale pentru copiii rromi, în scopul conștientizării în rândul părinților și a copiilor rromi a importanței frecventării învățământului preprimar, ce au ca scopuri provocarea «apetenței» pentru frecventarea grădiniței, direcționarea copiilor în sistemul educațional preprimar, la grupele corespunzătoare vârstei acestora. Ex.: experiența organizației «**Salvați Copiii!**», filiala din România, derulat de *Mamina Miralena*.
- promovarea de programe de educație a adulților și de comunicare interculturală cu părinții copiilor din comunitățile rrome, ofertă educațională îndreptată spre tinerii și adulții rromi din comunități gen „A doua șansă” (completarea claselor neparcurse, alfabetizare – după caz – profesionalizare etc. Ex. Programul **MECTS** „A doua șansă”, derulat cu începere din anul 2005 pentru câte 6000 – 8000 de persoane rrome anual).
- încadrarea de mediatori școlari rromi în școlile cu preșcolari și elevi preponderent rromi.

f. Mecanisme care ar putea conduce, în plan european, la stoparea absenteismului și a abandonului școlar în rândul rromilor

Dacă am fi întrebați legat de mecanismele care pot oferi asigurări că măsurile destinate grupurilor cel mai expuse riscului de părăsire timpurie a școlii își ating obiectivele, le-am putea invoca pe următoarele:

1. **monitorizarea însoțită de măsuri punitive la toate nivelele** în legătură cu îndeplinirea/neîndeplinirea măsurilor propuse și neonorate;
2. **inițiativă legislativă națională/europeană** pentru ca instituțiile statului și familiile copiilor rromi să rezolve imediat cazurile de absenteism școlar, pentru a nu se produce abandonul școlar (a se vedea schema hexagonului educațional, autor: Gheorghe Sarău, 2010).

3. **toate grilele de evaluare** a activității școlilor, a cadrelor didactice și a directorilor să punteze în cea mai mare măsură (70%) **progresul școlar real** al elevului (mutându-se accentul de pe prioritatea actuală, pretins valorică - „olimpicul” (adică 2% din masa de elevi) - pe elevul „comun”, reprezentat de 98% din segmentul școlar);
4. **existența unui mecanism de sprijinire financiară reală a familiilor de preșcolari, școlari și liceeni**, încât frecventarea de către copii și elevi a grădiniței, a școlii generale și a liceului să nu constituie o piedică;
5. **condiționarea, cu prilejul unor programe finanțate pentru romi în profil educațional, de a se coopta cât mai multe mame rome ca *personal didactic și nedidactic auxiliar*** (mediatoare școlare, mediatoare sanitare, mediatoare puericilor, femei de serviciu, personal de protecție în spațiul școlar etc.) și ca *personal didactic principal* (educatoare, învățătoare, profesoare, directoare, inspectoare), dar și **în toate programele derulate, la nivel local, în beneficiar copiilor romi și de protecție a copilului)** etc.
6. **condiționarea ca în programele adresate rromilor, finanțate din FSE, grupurile țintă să nu cuprindă aceiași beneficiari romi în perioade de derulare simultane ale unor programe, ci alți beneficiari, pentru a se restrânge practica deja întâlnită prin existența unei disproporții între persoanele remunerate în mai multe proiecte și persoanele rome necooptate, din cadrul aceluiași comunități;**

7. **condiționarea ca în programele finanțate din FSE** care au ca beneficiari rromii să fie cooptate cel puțin 90% beneficiari rromi și cel puțin 50% rromi în echipele de management și de implementare a acestora, care nu participă în alte programe similare simultane, astfel încât „bunăstarea” conferită de participarea remunerată în aceste programe să ajungă în cât mai multe familii;
8. **condiționarea ca în programele finanțate din FSE**, care au ca beneficiari rromii, să fie cooptate cel puțin 50% femei rrome;
9. să se recomande **practicile pozitive înregistrate în România**, în domeniul educației pentru rromi, în perioada 1990-2011, îndeosebi țărilor candidate ori țărilor-membre, foste comuniste, în care există același arsenal de probleme;
10. să se încurajeze **existența unui instrument eficient de deconstruire zilnică a absenteismului școlar** (similar „hexagonului educațional” – Sarău 2010), prin care segmente ale autorității locale și de stat să fie responsabilizate și monitorizate, iar responsabilitatea să nu mai fie transferată, ca de obicei, numai spre familia din care provin copiii și tinerii cu astfel de probleme;
11. **instituirea pașaportului școlar** pentru acei copii și elevi rromi care, frecvent, își însoțesc părinții la muncă în alte țări europene sau în țările de origine, astfel încât recunoașterea claselor frecventate/absolvite, dar și a unor discipline parcurse în anul școlar respectiv (chiar și note) să se poată asimila cu ușurință dintr-un sistem școlar într-altul (când revenirea în țară ori sosirea într-o altă țară se face în același semestru/an școlar).

g. Istoricul învățământului pentru rromi

I. ȘCOLARIZAREA ROMILOR LA ÎNCEPUT. INIȚIATIVE ALE MINISTERULUI DIN PERIOADA IANUARIE 1990 – 2007

1. Mai înainte de anul 1990

În istoria învățământului românesc, în perioada comunistă, au existat mai multe inițiative concrete destinate școlarizării rromilor. Așa, de pildă, în perioada 1949-1951, la Șiria, în județul Arad, inimosul învățător Vasile Homescu a organizat o școală pentru rromi, care a fost vizitată în anul 1951 de ministrul învățământului, Ion Nistor și de Grigoraș Dinicu, care era atunci reprezentantul rromilor. Cu acest prilej, doamna învățătoare Georgina

Homescu s-a bucurat de elogiile deosebite ale vizitatorilor față de modul strălucit în care cei 41 de elevi din clasa sa s-au prezentat la lecții.

Evident, au urmat și alte experimente timide sau foarte reușite, cum a fost, de exemplu, cel din satul Gura Văii (județul Bacău), demarat la 15 septembrie 1974 de către sociologul Mihai Merfea, cadru universitar la Institutul de Învățământ Superior din Bacău, ulterior fiind chiar rectorul Universității din Brașov.

Astfel de inițiative, singulare, de tip artizanal, își aveau originea în omenia, luciditatea și stăruința unor dascăli ai școlii românești și nu ca urmare a unei politici centrale.

Sedentarizarea rromilor, întreprinsă energic de autoritățile comuniste, a contribuit în plan educațional – când nu s-a exagerat cu trimiterea forțată a elevilor rromi la școală – la o bună școlarizare a acestora.

Cum era și firesc, după Decembrie 1989, s-a înregistrat în România o adevărată explozie a fenomenului rrom în toate planurile (socio-politic, muzical, editorial, publicistic, educațional etc.).

2. Perioada ianuarie 1990 - decembrie 1997

La nivel preuniversitar

a) Înființarea de clase și de grupe pentru studiul limbii rromani în cadrul Școlilor Normale (fostele Licee Pedagogice)

În anul 1990, prin deschiderea adusă de beneficele evenimente politice survenite în România, Ministerul Învățământului a transformat Compartimentul pentru minorități naționale într-o Direcție de Învățământ pentru Minorități Naționale, încadrând în schema sa de funcționare un inspector rrom pentru învățământul în rândul rromilor, în persoana doamnei profesoare, rrome, de limba și literatura română, *Ioana (Ina) Radu*. De altfel, la inițiativa sa, se trece la înființarea a trei clase experimentale în cadrul a trei Școli Normale din București, Bacău și Târgu Mureș, ce aveau ca scop formarea viitorilor învățători rromi (sau „învățători care vor lucra la clase de rromi”), cu începere din anul de învățământ 1990/1991. Programa școlară prevedea pentru astfel de clase studiul limbii și literaturii rromani (câte 3 h/săptămână) și, de asemenea, practica pedagogică în ultimii ani de studiu (al IV-lea și al V-lea), la clasele primare la care se studiază obiectul limba și literatura rromani. De menționat că la Școala Normală din București orele de limba rromani au fost asigurate, după cum urmează: în intervalul sept. 1990-30 aprilie 1991 de către d-na prof. *Ina Radu* și de dl. învățător *Nicu Tudoran* (etnic rrom); în perioada 1 mai 1991 - iunie 1994 – de către d-l prof. *Gheorghe Sarău* (gajeu);

din sept. 1994 - până în anul 1999 – de către d-ra *Camelia Stănescu* (rromni din neamul căldărarilor, absolventă a Facultății de Limbi și Literaturi Străine, promoția 1994, secția spaniolă-română, și a Cursului facultativ de limba rromani din cadrul aceleiași facultăți, ținut de domnul *Gheorghe Sarău*).

La Școala Normală din Bacău, orele de limba, literatura și civilizația rromani au fost ținute de către d-l prof. univ. dr. *Mihai Merfea* (gajeu), pe durata unui an școlar, apoi de d-ra *Ciuraru Nicoleta* (rromni, poetă, absolventă a secției de asistență socială a Facultății de Sociologie din Universitatea București, promoția 1997), după care, de către o altă rromni, *Gheorghiu Teodora*. Orele de limba și literatura rromani la Școala Normală din Târgu Mureș, pe toată durata cât a existat clasa de învățători pentru rromi, în intervalul 1990-1995, au fost asigurate de către prof. *Gheorghe Moldovan* (rrom, profesor de matematică din respectivul liceu). După modelul celor trei clase de învățători (pentru rromi, au fost organizate alte două clase de învățători pentru rromi (dar, din păcate, cu foarte puțini elevi rromi, majoritatea elevilor fiind reprezentată de elevi români), în cadrul Școlilor Normale din Slatina (jud.Olt), respectiv la Școala Normală din București. La Școala Normală din Slatina, la clasa de învățători rromi, orele de specialitate (limba și literatura rromani) au fost asigurate de domnii *Ștefan Marin* și *Ion Vasile*, în prima fază, apoi, în anul școlar 1997/1998, de către domnul învățător *Fieraru Dumitru*, și, în continuare, de către d-ra învățătoare *Anița Manuela Constantin*, toți de etnie rromă. La Școala Normală din București a mai existat, după ce grupa de rromi și-a terminat studiile în anul 1995, și o grupă cu 6 elevi români, ce s-au pregătit pentru a lucra la clase cu copii rromi. Predarea limbii și literaturii rromani a fost făcută, în continuare, de domnișoara *Camelia Stănescu*.

b) Înființarea de clase pentru studiul limbii și literaturii rromani la clasele I-XIII

După transferul d-nei Ina Radu din Ministerul Învățământului la Ministerul Culturii, în toamna anului 1991, și, apoi, la cererea sa, la catedra de limba română din localitatea natală Ștefăneștii de Jos (județul Ilfov), cu problemele rromilor s-a ocupat, suplimentar, inspectoarea pentru limba slovacă, d-na Marioara Constantinescu - Condruț, până în septembrie 1992 când a fost încadrat în Serviciul „Învățământ pentru minorități naționale”, ca inspector de specialitate pentru rromi, domnul ing. prof. *Ilie Pipoi*. Acesta a sprijinit inițiativa domnului *Corneliu Dorot*, din Sântana (jud. Arad), de a se trece la studiul experimental al limbii și literaturii rromani ca limbă maternă (câte 4 ore/săptămână), la nivelul claselor I-IV, cu începere din anul școlar 1992/1993, și a încurajat extinderea unor astfel de inițiative.

Astfel, un experiment similar a fost întreprins la Școala nr. 83 Bobești (comuna Glina, jud. Ilfov), unde orele de limba și literatura rromani au fost ținute, inițial, de d-ra *Carmen State* (rromni, absolventă de liceu și a cursului facultativ de limba rromani organizat de Universitatea din București, poetă, traducătoare a Evangheliei după Matei, în prezent redactor al emisiunilor TVR „Din viața romilor”, absolventă a Facultății de asistență socială a Universității București). În continuare, pentru orele de limba și literatura maternă rromani a fost încadrat dl *Constantin Lucian*, de asemenea, din etnia rromilor.

Proiecte similare s-au înregistrat și în alte localități, ca, de ex., la Școala „ROMROM” afiliată Școlii nr.6 din Caracal, la inițiativa domnului *Ion Vasile*, rrom, absolvent de liceu care, în oct. 1990 deschisese 2 grupe de recuperare școlară în limba rromani în propria casă, la Școala Variaș (din jud. Timiș), în urma demersurilor întreprinse de d-na învățătoare *Mirena Cionca-Iovan* (rromni, absolventă a clasei de învățători rromi a Școlii Normale din București, promoția 1995), la Școala nr.136 din Ferentari, sectorul 5 (București), la inițiativa și perseverența d-rei învățătoare *Mihaela Zătreanu* (rromni, absolventă a clasei de învățători rromi a Școlii Normale din București, promoția 1996, ulterior, în 2002, și a secției „engleză – limba rromani” a Facultății de Limbi și Literaturi Străine București).

Dar preocupările de introducere a studiului limbii și literaturii rromani la grupe și clase cu elevi rromi au constituit doar o parte din obiectivele Ministerului Învățământului, căci, în paralel, au fost sprijinite și proiectele de școlarizare și de alfabetizare a copiilor și tinerilor rromi. Așa, de pildă, la solicitarea Bisericii Baptiste „Providența” din București – Cartierul Ferentari, cu concursul domnului inspector pentru rromi, *Ilie Pipoi*, al domnului *Nikolaus Kleininger*, directorul de atunci al Direcției Învățământ pentru Minorități Naționale, și al Secretarului de Stat din acea vreme, domnul *Romulus Pop*, au fost oficializate, în anul școlar 1993/1994, clasele înființate de soții *Ovidiu* și *Viorica Filipescu* din cadrul acestei Biserici, pentru sprijinirea școlarizării „copiilor străzii” (între aceștia fiind și copii rromi din cartier).

Din păcate însă, nu s-a perseverat și în direcția studierii limbii rromani de către elevii rromi interesați în acest sens, rezultatele excelente obținute de tinerele cadre didactice la „Școala Rut”, apoi, din anul 1997, la Școala „Căminul Phillip” (de asemenea în Cartierul Ferentari) fiind legate de școlarizarea și de alfabetizarea copiilor și tinerilor rromi.

c) Numirea de metodiști pentru școlarizarea rromilor și pentru studiul limbii rromani

Paralel cu organizarea claselor pentru studiul limbii și literaturii rromani și cu proiectul de formare a învățătorilor pentru rromi, Ministerul

Învățământului a procedat la numirea de metodiști „voluntari” pentru școlarizarea rromilor. Sporadic - cât doamna inspector de specialitate dr. *Maria Constantinescu-Condruț* a preluat suplimentar atribuțiunile privind educația rromilor (din toamna anului 1990 și până la venirea în Minister a domnului *Ilie Pipoi*, în septembrie 1992), cât domnul *Ilie Pipoi* a funcționat pe acest post (până la detașarea sa din Ministerul Învățământului la Inspectoratul Școlar al Municipiului București, în urma restructurării schemei de funcționare a Ministerului Învățământului, în septembrie 1994) - activitatea Ministerului a fost sprijinită de unii metodiști cu școlarizarea rromilor, ca profesorul *Biră Mitrică* - pentru o foarte scurtă vreme, și numai în județele Dolj și Olt - și activistul rom, *Octavian Stoica*, din județul Vâlcea.

Din septembrie 1990 și până în luna mai 1998, metodistul Ministerului pentru predarea limbii rromani și pentru școlarizarea rromilor a fost prof. insp. *Gheorghe Sarău* (care lucra în Ministerul Învățământului la Direcția de Relații Internaționale), iar, din septembrie 1994 și până în anul 1998, și de metodistul pentru școlarizarea rromilor, profesorul rrom cu gr. I, domnul *Ion Ionel*. De activitatea din Minister pentru școlarizarea rromilor – din septembrie 1994, când domnul *Ilie Pipoi* trece ca inspector pentru rromi la ISMB, și până la venirea domnului *Gheorghe Sarău* ca inspector pentru limba rromani în mai 1998 – s-au ocupat inspectoarele *Maria Constantinescu-Condruț* și *Vieroslava Timar*, ca sarcini suplimentare în fișa lor de post.

d) Elaborarea instrumentelor de lucru școlare

În anul 1990, Ministerul Învățământului a procedat la recunoașterea Alfabetei oficiale, comune, internaționale al limbii rromani și la introducerea sa, în mod oficial, în școlile în care se studiază limba și literatura rromani. În perioada 1991-1994, au fost elaborate, de metodistul prof. insp. *Gheorghe Sarău*, două programe școlare pentru studiul limbii și literaturii rromani, aprobate de Ministerul Învățământului (*Gheorghe Sarău* [Ministerul Învățământului și Științei], *Programa de limba și literatura rromani pentru clasele de învățători ale Școlilor Normale (clasele IX-XIII)*, aprobată, la dată de 16 octombrie 1992, de către Direcția Organizarea Activității Școlare – Serviciul pentru Minorități, cu nr. 44.081 (16 p.) și *Gheorghe Sarău* [Ministerul Învățământului], *Programa școlară pentru studiul limbii și literaturii rromani (clasele I-XIII)*, aprobată cu nr. 39910/1994 (23 p.).

Pe baza acestora, s-a trecut la conceperea primelor instrumente de lucru școlare, oficiale ori auxiliare, de către prof. metodist *Gheorghe Sarău*:

- *Mic dicționar rom – român* (București, Editura Kriterion, 1992, 187 p., cu o schiță a „Morfologiei dialectului vlah de varietate românească al limbii rromani” (p.25-81).

- *Limba romani (țigănească). Manual pentru clasele de învățători romi ale Școlilor Normale*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994, 240 p. Manualul a fost publicat la sugestia directorului Editurii Didactice și Pedagogice R.A. – dl. prof. univ. dr. *Constantin Floricel*.
- *Culegere de texte în limba țigănească. Clasele a II-a – a IV-a*. Tékstonqo lil p-i romani čhib (vaš i II-to – IV-to klàse), București: Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1995, 188 p. În fapt, *Culegerea*, publicată tot la sugestia directorului Editurii Didactice și Pedagogice, dl. *Constantin Floricel*, a apărut abia în iunie 1996, ca restanță din planul editorial pe anul 1995 al unei alte minorități.
- *Manual de comunicare în limba rromani*. Vakărimata, destinat elevilor rromi care studiază limba maternă rromani la clasa I, a fost elaborat de *Gheorghe Sarău*, *Camelia Stănescu* și *Mihaela Zătreanu*, în anul 1997 și publicat în anul 1998.

La nivel universitar

a) Debutul programului de „discriminare pozitivă”, cu începere din anul universitar 1992/1993 - la inițiativa Catedrei de asistență socială a Universității București, a doamnei prof. univ. dr. *Elena Zamfir*, a d-lui sociolog *Vasile Burtea*, de etnie rromă, a profesorului de la UBB Cluj Napoca, dl. *Ioan Aluaș*, cu sprijinul ministrului din acea vreme, domnul *Mihai Golu* - a vizat alocarea a 10 locuri distincte pentru candidații rromi la secția de asistență socială a Universității București, programul fiind preluat și de alte catedre de profil ale Universităților din Cluj, Iași, Timișoara).

b) Organizarea cursului facultativ (opțional) de limba romani

Începând cu anul univ. 1992/1993, pentru prima dată în învățământul superior românesc, a fost inițiat de către prof. *Gheorghe Sarău*, studiul limbii rromani la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, ținut ca un curs „facultativ” (opțional) de limba rromani. Organizarea acestui curs a fost posibilă numai cu concursul, înțelegerea și perseverența câtorva reputați dascăli ai învățământului superior românesc: prof. univ. dr. *Nadia Anghelescu* – șefa de atunci a Catedrei de Limbi și Literaturi Orientale, prof. univ. dr. *Lucia Wald*, reputat indo-europeanist, și prof. univ. dr. *Iancu Fischer* – decanul, în acea vreme, al Facultății de Limbi și Literaturi Străine din Universitatea București, iar pentru reglementarea statutului acestui curs și pentru remunerarea profesorului *Gheorghe Sarău* a fost nevoie de intervenția energetică a rectorului din acea vreme, prof. univ. dr. *Emil Constantinescu*, care a reușit să spulbere pseudopretextele de ordin juridic și financiar invocate de unii funcționari ai Universității.

Acest curs, care s-a continuat până în anul 2001 - chiar și după înființarea, în anul 1997, a unei secții de indianistică (hindi - limba romani) – s-a adresat studenților de la secțiile de limbi străine, celor de la Facultatea de Filologie română, dar a fost deschis și altor studenți ai Universității sau din alte institute de învățământ bucureștene și din străinătate, celor care activau în domeniul rom în cadrul unor organizații nonguvernamentale. Așa, de pildă, între cursanți s-au numărat și studenți de la facultățile de sociologie, teologie, drept, istorie, jurnalistică, muzică, psihologie, pedagogie, teatru etc.

c) *Structurarea unei Catedre de indianistică în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine din Universitatea București*

În urma a trei oferte succesive, lansate de către prof. *Gheorghe Sarău* Universităților din Constanța (în octombrie 1991), din Craiova (în aprilie 1996) și din București (în aprilie 1996), Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București a îmbrățișat, în mai 1996, ideea structurării unei Catedre de indianistică, unde să funcționeze, prin alternanță, secția *hindi* (ce avea astfel șansa să fie reluată după o întrerupere de 2 ani) și *hindi-romani*. Astfel, cu începere din anul universitar 1996/1997, s-a redeschis secția B. hindi, iar din anul universitar 1997/1998, în urma examenului de admitere din toamna anului 1997, s-a deschis și secția *hindi-romani*. Pentru cele două secții (B. *hindi*, respectiv B. *hindi-romani*) au fost acordate cifre de școlarizare (anual, câte 7-10 locuri), prin alternanță, adică din 2 în 2 ani pentru fiecare secție. În anul universitar 1997/1998, secția B. *indianistică (hindi-romani)* a fost frecventată de 13 studenți ai Facultăților de Limbi și Literaturi Străine, respectiv, ai Facultății de Litere din București (12 studenți gaje și o studentă din etnia romilor, Salomeea Romanescu).

La nivel nonguvernamental

Ministerul Învățământului a conlucrat în câteva acțiuni și proiecte cu unele instituții nonguvernamentale. Aceste colaborări s-au concretizat în sprijinul acordat Bisericii Baptiste „Providența” din cartierul bucureștean Ferentari în vederea afilierii Școlii „Rut” inițiate de soții *Ovidiu și Viorica Filipescu* la rețeaua școlară oficială, respectiv, prin colaborările cu Romani Criss (coordonator *Gheorghe Nicolae*), în privința proiectelor școlare derulate de această organizație non-guvernamentală în rețeaua școlară de stat, prin acțiunile întreprinse de Institutul Intercultural din Timișoara (coordonator *Călin Rus*) și de Organizația „Tânăra Generație a Romilor” din București (coordonator *Costel Vasile*).

De asemenea, Ministerul Învățământului a acordat consimțământul juridic necesar la constituirea organizațiilor rrome, cum ar fi: Organizația Tinerilor Studenți Romi din România (inițiată de studentul rrom *Emilian Niculae*), Organizația Tinerilor Romi din România (condusă de *Costel Vasile*), Organizația Femeilor Țigănci din Banat (la inițiativa prof. de etnie rromă *Letiția Mark* și a doamnei învățătoare *Mirena Cionca-Iovan*, de asemenea, de etnie rromă) ș.a.

Din păcate, însă, cu câteva excepții, dintr-o lipsă de tact de ambele părți și din pricina unor vicii de organizare a acțiunilor în comun (colaborări, invitații etc. lansate în preajma derulării acțiunilor respective), uneori din cauza unor mentalități învechite din partea administrației școlare teritoriale, nu s-a reușit o mai bună conlucrare între Ministerul Învățământului și organizațiile non-guvernamentale în direcția grefării în rețeaua școlară a unor proiecte ale organizațiilor non-guvernamentale (în jud. Arad, Maramureș, Constanța, Ilfov, Olt etc.).

Dificultăți și mentalități înregistrate în perioada de referință din perspectiva actului decizional

Paradoxal, dar absolut toate realizările deosebite prezentate mai sus au fost însoțite, din nefericire pentru cei care au investit energie și bună credință în realizarea lor, de multe piedici din partea unor factori decizionali, care, deși le-au frânat intenționat, după realizarea lor, și le-au apropiat sistematic, invocându-le ca repere importante în ilustrarea politicii normale de sprijinire a învățământului în limba rromilor, mai cu seamă atunci când făceau obiectul unor rapoarte oficiale destinate unor foruri externe.

Publicarea de către Gheorghe Sarău a *Micului dicționar rom-român* s-a făcut, de pildă, cu concursul Editurii Kriterion, autorul nefiind sprijinit și nici apărat de către autorități când „România Mare” considera acest dicționar „o diversiune antiromânească” (în nr. 128 din 18 decembrie 1992, p.16), iar ideea elaborării de către același autor a manualului de *Limba romani* și a *Culegerii de texte* în această limbă a aparținut unei alte persoane din afara sferei de decizie a politicilor educaționale, anume, managerul editorial, prof. univ. dr. *Constantin Floricel*. Sprijinul Ministerului Învățământului a fost, la vremea aceea, tardiv, după un tribut de energie și de insistență plătit de fiecare dată de către autor (timp de câte 2 ani de zile de demersuri pentru fiecare din cele două manuale școlare). Căci, în timp ce pentru elevii de la clasa paralelă de învățători bulgari, de la aceeași Școală Normală din București, publicarea manualului similar s-a produs fără dificultăți într-un tiraj confidențial de numai 180 de exemplare, pentru manualul destinat elevilor rromi au fost necesari 2 ani de amânări ridicole, invocându-se inexistența unei

cifre de școlarizare pentru rromi, deci, implicit, inoportunitatea publicării unui astfel de instrument de lucru, autorul fiind obligat să strângă, prin efort propriu, un tiraj de 4.200 de exemplare comandate pentru ca Editura Didactică și Pedagogică să poată convinge Ministerul ca să trimită manuscrisul la tipar. Este simplu de observat că era absurd să se invoce, de către șeful de serviciu din Direcția de Minorități (dl. Matei Heckel, la vremea aceea), inexistența unei cifre de școlarizare în cazul unei etnii care până în 1990 nu beneficiase, în fapt, de învățământ în limba maternă (sau ore de limba maternă).

Exemplele sunt cu mult mai multe (ca, de pildă, cel legat de „ajustarea” promovabilității elevilor rromi de la clasa de învățători din cadrul Școlii Normale din Târgu Mureș la examenul de limba română, cu prilejul bacalaureatului din 1995, când, pentru ca elevii rromi să nu intre în competiție cu cei români la repartizarea lor în învățământ, mulți elevi rromi au pierdut examenul de bacalaureat. Alteori, acțiunile bine inițiate de factorul central (ministerul) au fost boicotate de către rețeaua școlară, de multe ori contaminată de resentimente naționaliste de proastă orientare locală.

Ne vom opri asupra unui alt caz, cel legat de tergiversarea publicării „Culegerii de texte în limba romani/țigănească”. Așadar, nu ne vom referi la faptul că titulatura lucrării a fost „cosmetizată” în fluxul editorial, prin schimbarea sintagmei „Culegere de texte în limba rromani” în „Culegere de texte în limba țigănească” (conform anacronicului *Memorandum* al Ministerului Afacerilor Externe nr.H (O3)/169/1995, transmis de către Guvernul României de atunci în toate departamentele din subordine spre respectarea lui), ci vom reclama aceleași opreliști interne, sistematice, puse în calea autorului, care, de asemenea, după un tribut de energie, diplomație, umilințe etc., au fost înlăturate doar grație sprijinului unui factor decizional (un manager, care își petrecuse copilăria alături de copiii rromi într-o casă de copii, a găsit soluția salvatoare ca acest manual să apară).

Aceste exemplificări – ce ar putea fi taxate ca frizând emoționalul – nu erau întâmplătoare. Ele probau modul circumspect în care deciziile centrale, de multe ori bine gândite, erau receptate la nivel local de factorii școlari sau, și, mai îngrijorător, chiar de către cei centrali, ce aveau menirea de a fi ei înșiși avangarda ideilor novatoare în domeniul învățământului pentru rromi.

II. REVOLUȚIONAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU RROMI.

NOI ABORDĂRI DEMARATE ÎN ANUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT 1998/1999

Odată cu numirea ministrului prof. univ. dr. *Andrei Marga* la conducerea Ministerului Educației Naționale, în perioada mandatului său (decembrie 1997 - decembrie 2000) se înregistrează o etapă nouă, de reformare a învățământului în general, respectiv a celui destinat rromilor. Dintre programele și acțiunile de succes destinate învățământului pentru rromi, demarate în anul de învățământ **1998/1999**, menționăm:

Inițiative la nivelul Ministerului

Contextul. Cu începere de la data de **1 mai 1998**, cu aprobarea Secretarului de Stat *Béres András* și cu sprijinul „Partidei Romilor”, domnul *Gheorghe Sarău* - ca recunoaștere a activității sale anterioare de metodist și de promotor al limbii rromani - se transferă, prin concurs, de la Direcția de Relații Internaționale din Ministerul Învățământului, în Direcția Învățământ în limba germană și în alte limbi (Direcția «Minorități») din același minister, ca inspector pentru învățământul în limba rromani. Din luna iunie 1998, inspectorul pentru limba rromani și rromi, *Gheorghe Sarău*, noul Secretar de Stat pentru minorități, dl. *Kötö József*, și noul director general al Direcției Generale Învățământ în Limbile Minorităților Naționale, dl. *Murvai László*, gândesc și propun spre aprobare ministrului *Andrei Marga*, principalele direcții strategice ce vizau reforma învățământului pentru rromi. Aceste ținte strategice apăreau în contextul în care Guvernul, prin DMPN (Departamentul pentru Minorități Naționale) și Oficiul Național pentru Romi, alături de structurile guvernamentale creionau, împreună cu societatea civilă rromă (partener Graal), o viziune strategică guvernamentală pentru rromi (a se vedea Subcomitetul Interministerial pentru Romi, a cărui activitate s-a derulat între 1998 și aprilie 2001), ce avea să se concretizeze în *Strategia guvernamentală pentru îmbunătățirea situației rromilor*, aprobată prin H. G. nr. 430/25 aprilie 2001 (ulterior revizuită prin H. G. 522/19 aprilie 2006).

Programele strategice ale Ministerului Educației Naționale privind învățământul pentru rromi, au avut la bază un *prim principiu general*, simplu, anume, acela de a se gândi și de a aplica împreună cu rromii programele destinate lor. Transpunerea în practică a acestui principiu a început, din anul 1998, să se realizeze în mod continuu prin consultări directe cu liderii rromi, cu ONG-urile rromilor, dar și cu alte ONG-uri nerome care sprijină școlarizarea rromilor, astfel încât deciziile luate de Ministerul Educației și de Direcția „Minorități” au început a fi nuanțate din perspectiva cerințelor concrete și particulare ale comunităților de rromi.

Un al doilea principiu a fost acela de a se iniția programe strategice de lungă durată, reînnoite anual, care, împreună cu alte noi proiecte ce se vor dezvolta să contribuie la consolidarea osaturii strategiei generale a Ministerului Educației în domeniul școlarizării rromilor (preșcolari, școlari, liceeni, studenți, adulți).

Între primele direcții strategice ale MEN din anul de învățământ 1998/1999 amintim:

La nivelul învățământului superior

1. Formarea unei tinere intelectualități rrome, crearea de modele de intelectuali rromi. Primul program strategic al Ministerului, demarat în 15 aprilie 1998, prin Ordinul nr. 3577, de ministrul *Andrei Marga*, a avut ca scop consolidarea unui program mai vechi al Ministerului, acela de acordarea unor locuri distincte în universități tinerilor candidați rromi, inițiat, cum s-a arătat mai sus, cu începere din anul universitar 1992/1993, la propunerea Catedrei de asistență socială a Universității din București. Prin acest ordin s-a extins numărul de locuri - de la câte 40 de locuri acordate anual, în total, de către Minister, Universităților București, Cluj, Iași și Timișoara, la 149 -, iar numărul universităților a crescut și el, de la 4 la 9 (apar 5 universități noi: Craiova, Brașov, Sibiu, Constanța și Școala Națională de Studii Politice și Administrative București).

2. Cultivarea limbii și literaturii rromani la nivelul învățământului universitar

În perioada mai - august 1998, ca urmare a stăruințelor inspectorului *Gheorghe Sarău*, cu sprijinul acordat de Partida Rromilor (*Nicolae Păun* și *Gheorghe Ivan*) și de alți lideri rromi (*Vasile Ionescu*), decidenții Facultății de Limbi și Literaturi Străine din București (d-na decan *Sanda Râpeanu* și șeful de catedră *Viorel Bageacu*) și ai Facultății de Litere (dl. prof. dr. *Horia Dan Mazilu*) susțin ca, în locul secției de indianistică (hindi - rromani), demarată în anul univ. 1997/1998, să se aprobe înființarea unei secții de sine stătătoare „B. limba și literatura rromani”, cu începere din anul universitar 1998/1999, Ministerul acordând 10 locuri distincte în acest scop. În urma examenului de admitere (organizat în două sesiuni, în septembrie și octombrie 1998), au fost admiși 8 tineri rromi la specializările română – rromani (6 studenți), respectiv la specializările franceză/engleză – rromani (2 studenți).

La nivelul învățământului preuniversitar

1. **Crearea infrastructurii umane specifice la nivelul celor 42 de inspectorate școlare județene, prin numirea a câte unui inspector însărcinat cu învățământul pentru rome**, a constituit un alt program strategic de succes al Ministerului. Prin Ordinul 3363/1 martie 1999, cu termen scadent de îndeplinire 1 iulie 1999, se solicita inspectoratelor școlare județene să numească prin concurs ori cu delegație câte un inspector școlar rrom pentru problemele legate de școlarizarea rromilor. Din păcate, la data respectivă, doar județele Iași și Hunedoara au respectat termenul, pentru celelalte județe fiind nevoie de intervenții punctuale ale Ministerului, în condițiile în care Ministerul emisese în acest scop și alte acte conexe: Nota nr. 29 467/23.03. 1999 privind *Metodologia* organizării concursului pentru ocuparea postului de inspector pentru rome și Ordinul MEN nr. 4219/18.08. 1999 referitor la aplicarea O. M.E.N. nr. 3363/01.03.1999 privind încadrarea prin concurs a inspectorilor rromi/pentru rome.

La data de 20 octombrie 1999, cu prilejul primului seminar de lucru al acestora (organizat împreună cu PER la Târgu Mureș), existau deja cei 42 de inspectori responsabili (26 rromi și 16 nerromi). În cadrul acestui seminar s-a elaborat fișa de lucru a inspectorului pentru școlarizarea rromilor.

2. **Structurarea unui corp profesoral rrom la nivel național.** Direcția Generală Învățământ pentru Minorități Naționale (prin inspectorul *Gheorghe Sarău*) și FSD București (prin responsabilă pentru programele privind școlarizarea rromilor, d-ra *Simona Botea*) au organizat, la Predeal, între 29 mai -1 iunie 1999, primul seminar național de reperare a cadrelor didactice rrome și de motivare a acestora de a sprijini învățământul pentru rome. Pe lângă absolvenții rromi ai Școlilor Normale, au participat și cadre didactice rrome existente în sistemul educațional înainte de anul 1990.

3. **Formarea unei rețele de profesori rromi pentru predarea limbii rromani și a istoriei rromilor**

Din rândul participanților la primul seminar de identificare a cadrelor didactice rrome, 60 aveau să urmeze, timp de o lună, între 19 iulie – 10 august 1999, prima școală de vară de limba și metodică predării limbii rromani, desfășurată la Satu Mare, cu sprijin financiar preponderent primit de la DPMN – Guvern (cazare și masă) și de la FSD București (remunerarea profesorilor). Între cursanți, s-au regăsit și tineri rromi absolvenți de liceu cu diplomă de bacalaureat, ce au fost coopțați, după absolvirea școlii de vară, din septembrie 1999, să lucreze în învățământ, ca profesori necalificați de limba maternă rromani.

4. Consolidarea studiului limbii materne rromani în școli

Astfel, dacă în anul școlar 1990/1991, limba rromani era studiată doar de cei 55 de elevi de la clasele de „învățători rromi” ale Școlilor Normale din București, Bacău și Tg. Mureș, dacă din anul școlar 1992/1993 limba rromani a început să fie studiată la nivelul claselor I - IV de 368 de copii rromi, din anul școlar 1998/1999 și, ulterior, din septembrie 1999, prin cooptarea profesorilor formați în cadrul primei școli de vară, numărul elevilor care au ales studierea celor 3 - 4 ore săptămânale/clasă a crescut spectaculos.

5. Cultivarea limbii rromani prin activități extrașcolare

Dacă în anul 1998, Direcția „Minorități” a propus Ministerului recompensarea copiilor rromi din programele inițiate de organizațiile „Wassdas” și „Asociația Femeilor Țigănci din Banat” cu participarea gratuită în tabere desfășurate pe perioada vacanței școlare de vară, din vara anului 1999 au început a fi recompensați și elevii care studiau și ore de limba maternă rromani în diferite județe (Tabăra Tuzla, 1999).

6. Constituirea unei baze anuale de date privind învățământul destinat rromilor (la nivel preșcolar, școlar, liceal, superior)

S-au solicitat, în acest scop, date privind programele de școlarizare a copiilor și a tinerilor rromi de la ONG-uri, rrome și nerrome, care s-au detașat prin seriozitatea proiectelor și a programelor derulate sau care dețineau astfel de informații și s-a intensificat sprijinul reciproc în vederea concretizării obiectivelor școlare comune. De asemenea, au fost solicitate date - îndeosebi cele ce priveau resursa umană rromă din învățământ ori potențialele cadre didactice (cu liceu și bacalaureat) - de la liderii rromi, indiferent de formațiunea politică sau de tipul organizației.

Date similare au fost solicitate și inspectoratelor școlare județene, care, la data aceea, fie au răspuns cu profesionalism, promptitudine și disponibilitate - cum au fost Inspectoratele Școlare Județene Ialomița, Mehedinți, Mureș, Bihor -, fie au răspuns superficial (ca, de pildă: Inspectoratele Școlare Județene Vrancea și Vâlcea) sau parțial (după repetate intervenții ale Ministerului Educației Naționale).

7. **Structurarea unei rubrici pentru învățământul destinat rromilor**, pe pagina de Internet a Ministerului, într-o secțiune îngrijită de *Gheorghe Sarău* (www.edu.ro). Datele concrete, din acel moment, privind școlarizarea copiilor rromi, configurația unităților școlare în care se desfășura învățământul pentru rromi – la nivel guvernamental și neguvernamental – cât și alte date utile au început a fi stocate, în mod curent, din acel moment și până în prezent. De asemenea, pentru o fluidizare a informației vizând facilitățile create de Minister pentru învățământul adresat rromilor

și pentru a se pune la îndemâna inspectorilor rome și a inspectoratelor școlare județene, a ONG-urilor un instrument interactiv rapid de lucru, s-a elaborat, începând din luna octombrie 1999, „*Buletinul informativ interactiv privind învățământul pentru rome*”, care a fost distribuit pe cale electronică în inspectoratele școlare, la ONG-uri și activiștilor rome din țară și din străinătate etc.

8. Elaborarea și publicarea de instrumente de lucru pentru limba rome, cum au fost *lucrările auxiliare și manualele școlare* apărute în parteneriat (*Manualul de alfabetizare pe tematică biblică „Po but dud”*, în cooperare cu Societatea Biblică Interconfesională din România, autori: *Camelia Stănescu și Gheorghe Sarău*) sau au fost editate de Minister (publicarea, în 1998, a *Manualui de comunicare în limba rome pentru anul I de studiu*, elaborat în 1997), respectiv *Programa* destinată studiului istoriei și tradițiilor romilor (la clasele a VI-a – a VII-a), concepută de Liviu Cernăianu în anul 1998, dar aprobată de Minister abia în anul 1999.

9. Acțiuni ale Ministerului derulate cu organizații partenere rome și nerome

a. Acte normative emise pe baza propunerilor făcute de parteneri

În anul 1998, au fost concentrate propunerile venite din partea romilor, a organizațiilor romilor și a Partidei Romilor, cu prilejul unor întâlniri (primirea la Ministerul Educației Naționale a reprezentanților Asociației Studenților și Tinerilor Romi Antirasiști, (ASTRA), participarea inspectorului pentru limba rome la „Seminarul global” de la Sibiu – inițiat de Romani Criss - și la cel de la Arcuș – organizat de Partida Romilor, ambele în septembrie 1998 ș.a.), și pe baza acestor propuneri Ministerul Educației Naționale a emis două ordine de o importanță deosebită pentru învățământul adresat romilor la nivel preșcolar, școlar, liceal și universitar (Ordinele MEN nr. 4562/16 sept. 1998 și nr. 5083/26 noiembrie 1998).

b. Colaborarea cu ONG-urile

Dacă în perioada 1990-1997 Direcția Generală Învățământ pentru Minoritățile Naționale și Ministerul Educației în general s-au dovedit circumspecțe în colaborarea cu ONG-urile în ceea ce privește școlarizarea romilor, numărând doar câțiva parteneri („Romani Criss”, Institutul Intercultural Timișoara, Fundația „Wassdas”, Asociația Femeilor Țigănci din Banat, Asociația Femeilor Rome din România, Fundația „Căminul Phillip”, Școala „Rut” de pe lângă Biserica Baptistă „Providența”, Partida Romilor, „Caritas” Satu Mare, FSD București, „Rromani Baxt” Paris ș.a.), din mai 1998 a fost deschisă larg poarta colaborării cu organizațiile guvernamentale, guvernamentale și interguvernamentale, demarând noi colaborări în 1998/1999, cum au fost: Salvați Copiii, PER Tg. Mureș, FSD Cluj Napoca – CRCR, DPMN - Guvernul României, Șatra - ASTRA (Asociația Studenților și

Tinerilor Romi Antirasisti), GLAR (Grupul de Lucru al Asociațiilor Romilor), Fundația „Phoenix” București, AIDROM București, Romani Union (Germania), MEDE, Ambasadele Franței, Marii Britanii și Germaniei la București ș.a.

III. MĂSURI ȘI DIRECȚII STRATEGICE ALE MINISTERULUI EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII DIN PERIOADA 1999 – 2007 PRIVIND ÎNVĂȚĂMÂNTUL PENTRU RROMI ȘI PREDAREA LIMBII RROMANI

În perioada de referință, au fost structurate și continuate, de către Ministerul Educației și Cercetării și de partenerii săi, o serie de măsuri și direcții strategice, concretizate în programe educaționale ce i-au avut ca beneficiari, în mod direct, pe copiii și tinerii rromi ori, indirect, pe profesorii lor, rromi și nerromi. Acestea pot fi grupate în cinci mari sectoare de activitate:

Măsuri și direcții strategice proprii (derulate și finanțate de Ministerul Educației și Cercetării)

Ministerul și-a continuat, în perioada menționată, programele educaționale pentru romi ce s-au dovedit eficiente anterior anului 1998 și a inițiat noi măsuri:

- Instituirea, din anul 1999, a posturilor de inspectori pentru școlarizarea rromilor în structura inspectoratelor școlare județene avea să-și demonstreze utilitatea și în continuare. Dacă la încheierea numirii acestora (în 12 octombrie 1999) existau 26 de inspectori rromi și 16 nerromi, în momentul de față (2007), în cele 42 de județe funcționează 16 inspectori rromi și 26 nerromi (români, maghiari, un german și un lipovean), care se ocupă de derularea la nivel județean a învățămîntului pentru rromi.
- Alocarea anuală de către Minister de locuri distincte pentru copiii rromi absolvenți ai clasei a opta, la admiterea în clasa a IX-a la licee și școli de arte și meserii. Acest program a fost intensificat din anul școlar 2001/2002. În anul 2002, au fost acordate 1.350 de locuri, în anul 2003 – 1.998 locuri, iar în anii școlari 2004/2005 și 2005/2006 numărul acestora a crescut la aproximativ 2.500 locuri anual. O parte din aceste locuri a vizat formarea de învățători rromi în cadrul unor licee pedagogice.
- Acordarea de către Minister a unor locuri distincte de la bugetul de stat tinerilor rromi absolvenți de liceu pentru admiterea lor în diferite facultăți și colegii universitare (programul, demarat timid în anul univ. 1992/1993 - extins din anul univ. 1998/1999 la o cotă de 149 de locuri în nouă universități - avea să fie dezvoltat anual (pentru anul universitar 2002/2003 s-au acordat 393 locuri distincte, în anul 2003/2004 - 422 locuri repartizate unui număr de 39 de universități, iar pentru anii universitari

2004/2005 și 2005/2006 - câte 398 locuri anual). La acestea se adaugă alte 450 de locuri, cu taxă, alocate, în perioada 2000-2004, pentru pregătirea institutorilor rromi - profesori de limba rromani, de către Universitatea din București (Departamentul de învățământ deschis la distanță CREDIS) în cadrul programului inițiat de M. Ed. C., în anul 2000, în parteneriat cu Universitatea București și CEDU 2000+, cu sprijinul financiar ulterior și al altor parteneri (preponderent - Reprezentanța UNICEF în România, Programul PHARE al M. Ed. C., OSI Budapesta, CRCR Cluj Napoca, Fundațiile Providența și Noroc).

Cursanții rromi la CREDIS activează, în paralel, ca profesori de limba rromani sau/și de istoria și tradițiile rromilor în școlile aflate în comunitățile lor de reședință. În anul universitar 2005/2006, în cadrul Programului pentru Învățământul Rural (PIR), au fost admiși și 50 de cursanți rromi, ca bursieri, iar din anul univ. 2005/2006 Programul PHARE al M. Ed. C. a finanțat 38 de burse pentru formarea de învățători rromi la UBB Cluj Napoca. Finanțarea, în prezent (anul școlar 2006/2007), de către inspectoratele școlare județene a unui număr de 420 de catedre de limba și istoria romilor, pentru profesorii rromi care predau aceste discipline în școli. Este de remarcat faptul că în anul școlar 2002/2003 un număr de **15.708** copii rromi (din cei *158.128 elevi rromi* care și-au asumat identitatea rromă și frecventau școala) au ales curriculumul adițional rrom, format din 3-4 ore săptămânale/clasă de limba și literatura rromani – la clasele I – XII –, respectiv, o oră de istoria și tradițiile rromilor, prevăzută la clasele a VI-a și a VII-a). În anul școlar 2003/2004, din cei *183.176 elevi rromi* (de la nivel preșcolar, școlar, gimnazial și liceal) care frecventau școala și au menționat că sunt de etnie rromă, un număr de **20.528** elevi rromi, din 39 județe, au studiat limba și literatura rromani (*6.925 elevi*), respectiv, și/sau istoria și tradițiile rromilor (*3.603 elevi*).

În anul școlar 2004/2005, un număr de **24.129** elevi rromi din 220.000 elevi cu identitate rromă asumată au optat pentru studiul limbii rromani (3-4 ore săptămânale de limba și literatura rromani *19.812* elevi, *4.257* elevi și/sau istoria și tradițiile rromilor, *60* elevi care au studiat în limba rromani toate disciplinele). În anul școlar 2005/2006, un număr de **24.903** elevi din 243.008 elevi rromi studiau aceste discipline, iar în anul școlar 2006/2007, din cei **25.525** elevi rromi care studiază limba și istoria rromilor, *14.500* sunt din cl. I – a IV-a (din care 70 învață doar în limba rromani), *10.250* – la cl. a V-a – a VIII-a, 750 la cl. a IX-a – a XIII-a și 25 la grădiniță), în 370 de școli și licee din 41 de județe, cu un număr de 420 de profesori (limba și/sau istoria rromilor nu se predau încă în județul Neamț). În județele Brașov și Teleorman există câte un director de școală rrom.

- Organizarea anuală de către Minister a unui Concurs național școlar de limba rromani (șapte ediții, între anii 2000-2006), însoțit de recompensarea a 200-250 copii rromi evidențiați la fazele locală, județeană și națională cu câte un loc în Tabăra de limbă, cultură și creație rromă, desfășurată la mare și organizată și finanțată de Minister (între 1998-2002), respectiv de Autoritatea Națională pentru Tineret – ANTTTS – edițiile din anii 2003 și 2004, de ANT și UNICEF în anul 2005, de Partida Romilor în 2006, de Minister și de Partida Romilor în anul 2007.
- Revizuirea și conceperea de programe școlare de limba rromani (pentru cl. I – IV) și de istoria și tradițiile rromilor (cl. a VI - a VII-a), cu autori rromi. Elaborarea, în anii 2003 și 2004, de noi programe, pentru limba rromani (cl. a V-a – a VIII-a, cl. a IX-a și cl. a X-a) și în anul 2006 a Programei de limba și literatura rromani pentru clasele a XI-a și a XII-a. Să notăm, de asemenea, reeditarea și finanțarea periodică a două manuale școlare de limba și literatura rromani de către Minister, în intervalul 1998-2005, cât și publicarea de manuale noi (5 titluri în 2005, 3 titluri în anul 2006).
- Din septembrie 2003, pentru prima dată în învățământul românesc, a fost înființată o clasă cu predarea integrală în limba rromani, la Șc. nr.12 Măguri – Lugoj, jud. Timiș la inițiativa dir. Mihai Moldovanu (și inspector pentru rromi la ISJ Timiș) și a învățătoarei rrome Mocanu-Odă Miloș Mihaela (absolventă a Colegiului CREDIS, promoția 2003), cu concursul ISJ Timiș și al MeDC. În anii școlari următori, câte o nouă clasă l a trecut la învățământ integral în limba maternă rromani, la aceeași școală. Tot din anul școlar 2004/2005, pentru prima dată în sistemul educațional din România, se trece la experimentarea curriculumului bilingv rromani – român într-o grădiniță cu elevi rromi căldărari de la Sărulești (jud. Călărași), la inițiativa organizației S.A.T.R.A – Astra – Amare Romentza, cu finanțarea UNICEF.
- Guvernul a extins, din sept. 2004, acordarea și în sistemul de învățământ preprimar a unei gustări gratuite tuturor copiilor - rromi și nerromi, programul demarând, de fapt, din septembrie 2002, în învățământul primar (în urma intenselor demersuri întreprinse de Ministerul Educației - Direcția de Învățământ în Limbile Minorităților Naționale împreună cu organizații interguvernamentale, guvernamentale ori ale societății civile, îndeosebi UNICEF (din 1998) și organizația „Salvați Copiii!” (1999), mai cu seamă din octombrie 1999, prin numeroase apeluri adresate forurilor guvernamentale cu drept de decizie). Din anul 2007, meniul acordat copiilor de grădiniță și elevilor din ciclul primar a fost îmbunătățit.

Măsurile și direcțiile strategice inițiate de Minister în context și cu finanțare europeană. Megaprogramul educațional PHARE al MECT, adresat accesului la educație al categoriilor dezavantajate, cu accent pe școlarizarea copiilor rromi (între septembrie 2002 - nov. 2007 s-a derulat în două valuri, din ian. 2006 – s-a derulat ca val. III, până în nov. 2007, iar în perioada 2007-2009 cunoaște o ultimă fază, ca val IV, astfel:

- **valul I (PHARE 2001, 8,33 mil. EUR): sept. 2002–2004.** Programul s-a derulat în 74 școli și grădinițe cu populație școlară preponderent rromă din **10 județe** (Arad, București – sector 5, Buzău, Călărași, Cluj, Dâmbovița, Galați, Giurgiu, Hunedoara, Vaslui);
- **valul II (PHARE 2003, 11,33 mil. EUR): oct 2004 - martie 2007.** Programul a fost extins în alte 116 unități școlare din **12 județe noi** (Alba, Bacău, Brăila, Covasna, Harghita, Ialomița, Iași, Maramureș, Mureș, Neamț, Sibiu, Vâlcea) și în 8 școli resursă din 3 județe din vechiul program (Arad, Cluj și Dâmbovița).
- **valul III (PHARE 2004, 5 mil EUR): 16 ian. 2006 - nov. 2007.** Programul cuprinde unități școlare din **20 județe noi** (Argeș, Bihor, Bistrița, Botoșani, Brașov, Caraș Severin, Constanța, Dolj, Gorj, Ilfov, Mehedinți, Olt, Prahova, Sălaj, Satu Mare, Suceava, Teleorman, Timiș, Tulcea, Vrancea) și unități școlare din 7 județe din valul I (București – sector 5, Buzău, Călărași, Galați, Giurgiu, Hunedoara, Vaslui).
- **valul IV (PHARE 2005, 9,33 mil. EUR): 2007–2009**, doar județele din cele 27 județe **val III** care au câștigat competiția de proiecte (la nivel de țară, doar 5 județe nu au fost cooptate în megaprogram).

Megaprogramul conține, în general, activități educaționale în favoarea copiilor rromi și a rromilor, a altor categorii de copii defavorizați, de tipul:

- acordarea, în perioada sept. 2003-2007, a unui număr de 55 de burse tinerilor rromi din comunitățile rrome din cele 10 județe ale valului I al Programului în care există școli cu elevi rromi, pentru a se forma, ca institutori – limba rromani, la Colegiul de învățământ deschis la distanță CREDIS – Universitatea din București.

Din anul univ. 2006/2007, s-au alocat pentru o astfel de formare alte 38 locuri la UBB Cluj Napoca, iar din anul univ. 2007/2008 – alte 20 noi locuri, de asemenea la UBB Cluj Napoca.

- încadrarea în învățământ a tinerilor rromi din comunitățile cu școli în proiect (ca profesori necalificați în curs de calificare) pentru predarea curriculumului adițional rrom (limba rromani și/sau istoria și tradițiile rromilor, la nivelul celor 3-4 ore săptămânale);

- încadrarea și menținerea mediatorilor școlari rromi formați în diferitele valuri ale megaprogramului educațional PHARE (64 mediatori școlari rromi pentru școlile din cele 10 județe aflate în Proiect în anii 2003-2004, de asemenea, formarea altor 103 mediatori școlari pentru noile nevoi ale Programului–valul II, în anii 2005 și 2006).

Formarea, în continuare, a altor 280 mediatori școlari rromi pentru școlile din extensiile proiectului.

- formarea cadrelor didactice nerrome și rrome care lucrează cu copiii rromi și a inspectorilor rromi și nerromi;
- oferirea de cursuri de recuperare școlară comunității rrome, pentru copii, tineri și adulți, în cadrul școlilor din Program (îndeosebi de alfabetizare și/sau de completare a claselor primare, respectiv a claselor gimnaziale (după caz, componenta fiind însoțită și de profesionalizare, anume, de însușirea unei ocupații sau meserii), prin Programul „A doua șansă”, adoptat de M. Ed.C. În oct. 2005, testat în anul școlar 2005/2006, continuat și extins în anii școlari 2006/2007 și 2007/2008);
- continuarea și extinderea structurilor de instruire a preșcolarilor rromi care nu au frecventat învățământul preprimar în cadrul unor grădinițe estivale premergătoare școlii (3–4 săptămâni, în lunile august–septembrie, înainte de începerea clasei I);
- organizarea de „școli ale mamelor rrome” în comunitățile rrome din vecinătatea școlilor din proiect;
- elaborarea de materiale educaționale (unele bilingve, în text român și rrom) pentru preșcolarii și elevii ciclului primar, dar și manuale–ghiduri pentru cursanții și profesorii din „șansa a doua”, la limba rromani și la toate disciplinele studiate;
- asigurarea unei modeste componente de reabilitare spațiu școlar (părți din școală, clase, dependințe, grupuri sanitare, aducțiune apă) și de dotări (mobilier, material didactic, aparatură, mașini-unelte, după caz, mijloc de transport elevi ș.a.), de cele mai multe ori prin atragerea primăriilor în asigurarea de dotări complementare ș.a.

Măsurile și direcțiile strategice inițiate de Ministerul Educației și Cercetării în cadrul Parteneriatului strategic special cu Reprezentanța UNICEF în România

Ministerul a structurat și continuat între anii 2001-2006 – în parteneriat și cu finanțarea acordată de UNICEF – o serie de programe ce au vizat:

- *Editarea de materiale educaționale de limba și istoria rromilor sau care privesc școlarizarea copiilor rromi* (un dicționar român – rrom, casete de pilde și povestiri rrome, trei casete de istoria rromilor – în limbile rromani, română și maghiară, un manual de istoria și tradițiile rromilor pentru profesorii care predau această limbă, un vocabular trilingv ilustrat în limbile rromani, română și maghiară pentru preșcolarii și școlarii rromi de clasa I și pentru educatoarele și învățătorii acestora, un manual de alfabetizare în limba rromani, un volum pe tematică educațională rromă ce avea să marcheze trei ani de la la structurarea parteneriatului dintre M. Ed. C. și UNICEF în domeniul școlarizării rromilor, literatură pentru copii și tineri (*Legile șatrei, Despre învățătura*), axată pe legile și tradițiile rromilor, un studiu privind participarea copiilor rromi la procesul educațional, o cărticică în versuri (în limbile rromani, română și maghiară) destinată școlarilor rromi de clasa I care nu au frecventat grădinița, un volum cu *Repere* din istoria rromilor, o carte bilingvă cu mărturiile de la Bug ale supraviețuitorilor rromi (cu destinație școlară) etc.
- *Acordarea de burse pentru tinerii rromi care predau limba rromani în școli*, în scopul realizării de către aceștia – în paralel cu activitatea lor didactică din școli – a studiilor universitare de «institutori – profesori de limba rromani», prin forma de învățământ deschis la distanță la CREDIS - Universitatea din București. Astfel, pe lângă bursele acordate de diferiți sponsori în perioada 2000-2002 (30 de burse oferite de CEDU 2000+, alte 11 burse acordate de OSI Budapesta, 9 burse finanțate de CRCR Cluj Napoca, 2 burse oferite de Fundația baptistă „Providența - Rut”, o bursă oferită de Fundația „Noroc” din Tulcea, o bursă acordată de Organizația „Caritas” din Satu Mare etc.), Reprezentanța UNICEF în România a preluat din anul 2002 și finanțat până în iulie 2005, câte 90-170 de burse, anual, pentru tinerii rromi studenți la IDD - Departamentul CREDIS al Universității din București.
- *Continuarea formării, în fiecare vară, a câte 45-55 de cursanți rromi, în cadrul școlilor de vară de limba și istoria rromilor*, care să fie apti să predea limba și istoria rromilor în învățământ (3-4 ore săptămânale/clasă de limba și literatura rromani, respectiv, o oră de istoria și tradițiile rromilor la clasele a VI-a și a VII-a).

Reprezentanța UNICEF a finanțat 8 școli de vară (în perioada 2001-2006), una a fost finanțată de Guvern (1999), alta de Minister (2000),

totalizând peste 500 de tineri rromi care au fost pregătiți în acest scop. UNICEF a finanțat, de asemenea, și școala de vară din anul 2007 (ediția a XI-a).

- *Organizarea de către MEdC și UNICEF a unei Conferințe naționale*, în luna octombrie 2003, cu finanțarea UNICEF, care a marcat și trei ani de colaborare între acestea în profilul educației pentru rromi, în scopul „armonizării” rețelelor educaționale locale (rețeaua de inspectori pentru rromi, rețeaua de metodiști rromi, rețeaua de BJR-iști rromi (experții rromi din structura Prefecturilor), rețeaua de studenți rromi - îndeosebi cea a studenților la distanță care și predau, în paralel, în învățământ, curriculumul adițional rrom ori sunt educatori ori învățători -, rețeaua de mediatori școlari rromi, rețeaua de ONG-uri rrome și nerrome care sprijină învățământul pentru rromi, rețeaua de voluntari rromi (elevi și studenți) care întreprind în familii rrome activități ușoare în profil educațional/alfabetizare/asistare școlară a elevilor mai mici etc.).
- *Continuarea programului ZEP („zone prioritare de educație” – Giurgiu) și preluarea de către Minister a rezultatelor acestuia* (programele școlare validate în parteneriatul cu Institutul de Științe ale Educației etc.).
- *Testarea, în cadrulul unui program - pilot, a grădiniței „estivale” premergătoare clasei I*, împreună cu Institutul de Științe ale Educației, Reprezentanța UNICEF (care a asigurat și finanțarea) și Romani CRISS, în anul 2001, care a fost acceptat ca structură de „recuperare la nivel preșcolar” și preluat în megaproiectul educațional PHARE al M. Ed. C., dar și „imitat”, anual, de școli și inspectorate. Copiii preșcolari rromi (uneori și nerromi) care nu au frecventat învățământul preșcolar sunt ajutați, pe plan local, în decursul a trei - patru săptămâni premergătoare clasei I, să recupereze cunoștințele pe care ar fi trebuit să le posede la terminarea ciclului pre-primar și să dobândească/să exerseze deprinderile necesare la școală.
- *Demararea, din anul 2004, a „Programului național multianual de formare a cadrelor didactice nerrome care lucrează cu elevi și copii rromi (PNMFCDN)*, la inițiativa Ministerului Educației și Cercetării și a organizației „Salvați Copiii!”, cu parteneriatul și sprijinul financiar asigurat preponderent de Reprezentanța UNICEF în România (anual, 10-12 stagii) și de Biroul Regional P. E. R. (Proiectul pentru Relații Etnice – SUA, biroul din Tg. Mureș), anual 3 stagii – finanțate, uneori, în parteneriat cu DRI (Departamentul pentru Relații Interetnice al Guvernului României). În acest program, câte 450 cadre didactice nerrome care predau la clase și școli cu cel puțin 25-35 % elevi rromi s-au format în anii calendaristici 2004 și 2005, beneficiind de o formare compensatorie din perspectiva istoriei sociale a rromilor, a specificului cultural rrom, a mentalităților și a așteptărilor rromilor față de prestația școlară a acestora, de asemenea, din

punctul de vedere al comunicării în spațiul școlar cu elevi și părinți romi etc. Programul s-a continuat și în vara anului 2006, ca un curs-examen, în scopul pregătirii și atestării a 150 de formatori naționali, romi și nerromi, în «romanipen educațional», care, la nivel de județ (câte 2-4/județ) să pregătească alte cadre didactice nerrome din perspectiva romanipen-ului cu impact educațional.

Măsurile și direcțiile strategice derulate de Ministerul Educației și Cercetării în cadrul colaborării permanente cu diferite organizații neguvernamentale, guvernamentale și interguvernamentale

Pe lângă măsurile și direcțiile strategice concretizate în programele menționate, derulate de Minister sau în parteneriat cu UNICEF, Ministerul a beneficiat, din anul 1998 și până în prezent, de colaborarea cu peste 80 de instituții guvernamentale, neguvernamentale ori interguvernamentale, ca: CEDU 2000+ (care a dezvoltat în peste 300 de școli programe educaționale pentru romi), CRCR Cluj Napoca (care a excelat în producția de carte în limba romani sau privind romii, asimilate ca materiale auxiliare școlare, și în formarea la nivel local a unora dintre profesorii romi), Salvați Copiii, PER – Proiectul pentru Relații Etnice prin Biroul din Târgu - Mureș, Agenția de Monitorizare a Presei „Cașavencu” și Romani CRISS - în cadrul programului „Pași spre toleranță”, Partida Romilor, Agenția „Împreună”, Organizația „Amare Rromentza”, Romani Criss în mai multe proiecte permanente, Universitatea București - Colegiul CREDIS, OSI Budapesta, Programul PIR ș.a. Dintre toți partenerii, Reprezentanta UNICEF, Romani Criss, PER Tg. Mureș, CEDU 2000+, CRCR Cluj Napoca și Institutul Intercultural Timișoara s-au detașat prin coerență și susținere permanentă (după criteriile numeric și valoric), mai ales în programe de formare a resurselor umane locale, romi și nerrome, de susținere a proiectelor și programelor destinate educației romilor.

Măsurile și direcțiile strategice ce vizează participarea Ministerului Educației și Cercetării în cadrul programului est-european „Deceniul de Incluziune a romilor”, în perioada 2005-2015

Dacă activitățile și măsurile strategice inițiate, derulate și validate cu consecvență de Minister, în perioada 1990-2002, au fost „absorbite” și multiplicat în megaproiectul educațional PHARE al M. Ed. C. – demarat în septembrie 2002 – , în mod similar, toate activitățile educaționale pentru romi ce și-au demonstrat utilitatea și eficiența (inclusiv cele din Strategia guvernamentală privind îmbunătățirea situației romilor - aprobată prin H.G. 430/25 aprilie 2001 și reînnoită prin H.G. 522/19 aprilie 2006) s-au regăsit,

într-o formă extinsă, la nivel național, în planul general de măsuri elaborat în contextul *Deceniului de Incluziune a romilor*, program finanțat parțial de filantropul George SOROS (în educație, prin FER – OSI Budapesta), de Guvernul României (la educație, din fondurile bugetare generale acordate M. Ed. C., ori prin împrumuturi ale Guvernului României de la bănci finanțatoare) și de alți finanțatori.

Rezultate

Situațiile statistice din ultimii ani școlari demonstrează creșterea numărului de elevi rromi care frecventează școala și al celor care au ales studiul adițional de limba și istoria rromilor. Acest lucru a fost posibil prin: intensificarea studiului limbii materne rromani în școli, prin sporirea numărului de cadre didactice rrome din școli, prin proiectele educaționale derulate (Programul PHARE și Programul de formare a cadrelor didactice nerrome derulat de M.Ed.C., UNICEF, PER, Salvați Copiii, Romani CRISS, Institutul Intercultural Timișoara), datorită activității metodiștilor pentru școlarizarea rromilor, a inspectorilor pentru învățământul destinat rromilor, a mediatorilor școlari rromi, prin facilitățile ce vizează formarea unei tinere intelectualități rrome etc etc), creșterile statistice fiind grăitoare în acest sens.

IV. Rromanipenul – cheie a succesului școlar în lucrul cu părinții și copiii rromi

Autor: Gheorghe Sarău

a. Context

Dacă ar fi să rezumăm în câteva cuvinte de ce modelul gândit și exersat în spațiul geografic românească în domeniul educațional cu rromii a constituit și constituie un succes ar trebui să recunoaștem faptul că în anul de renaștere a inițiativelor educaționale pentru rromi – 1998 – abordarea noastră și a ministerului educației s-a schimbat radical în configurarea ofertei educaționale pentru acest important segment școlar. S-a renunțat, astfel, de la proiectarea măsurile educaționale destinate rromilor de către specialiștii ministeriali nerromi la creionarea acestora pe baza consultărilor sincere cu partenerii rromi beneficiari, astfel încât, treptat, sloganul „*Cu rromii, pentru rromii!*” s-a dovedit o realitate. Al doilea mare demers tactic a fost acela de a se înnobila principiul consultărilor permanente cu rromii cu practica stringentă de a se capta *resurse umane rrome în sistemul educațional*, respectiv, de a se forma, pentru viitor, o *tânăără intelectualitate rromă*, ce să constituie, pe de o parte, o garanție „emoțională” a intervențiilor educaționale destinate rromilor, iar pe de alta - să ofere modele de reușită pentru copiii, adolescenții și tinerii rromi.

Dacă direcțiile educaționale strategice dedicate rromilor s-au reconfigurat fără dificultate, de la nivel ministerial, din luna aprilie 1988, *captarea noilor resurse umane rrome în învățământ, sensibilizarea cadrelor didactice rrome deja existente în sistem* de a veni în sprijinul educației rromilor, ori *formarea unor noi contingente de educatori, învățători și de profesori, constituirea rețelei de inspectorii școlari pentru problemele educaționale ale rromilor, a mediatorilor școlari și a metodiștilor pentru limba, istoria și școlarizarea rromilor* aveau să se structureze din anul 1999, un an ce a înregistrat multe reușite din perspectiva învățământului pentru rromi.

La nivelul intervenției punctuale însă, în grupa de grădiniță, în sala de clasă, în munca personalului didactic nerrom cu copiii și elevii rromi se resimțea nevoia completării demersului didactic cu informații din intimitatea

culturală specific rromă. Astfel, din anul 1999, se conștientizează necesitatea unor intervenții de *formare continuă* adresate cadrelor didactice nerrome din perspectiva *rromanipenului*, văzut ca un corpus de informații specific rrome menite să completeze cunoștințele din domeniul disciplinelor psihopedagogice dobândite de personalul didactic în formarea inițială.

Ofertele de formare de acest tip au fost propuse direcției specializate în învățământul pentru minoritățile naționale din cadrul ministerului de resort de către Organizația „Salvați copiii”, cu începere din anul 1999, apoi și de alte organizații ce exersau oferte similare de formare ce aveau ca grup – țintă personalul didactic nerrom de la grupele și clasele cu copii rromi, cum au fost: Institutul Intercultural Timișoara, PER (Proiectul pentru Relații Etnice), Romani Criss. Anual, între 420-450 educatoare, învățători, profesori, consilieri școlari, directori și inspectori au beneficiat de stagii de formare în *rromanipen educațional*, cu durata de două zile, între 1999-2003.

În anul 2004, Ministerul Educației preia aceste inițiative de pregătire ale partenerilor, identifică un partener finanțator pe perioada mai multor ani și organizează aceste stagii de formare în anii 2004, 2005 și 2006. Ca o rafinare a acestui program, în vara anului 2006 Ministerul și partenerii săi (PER, Romani Criss și Salvați Copiii) formează o sută de facilitatori județeni și locali în *rromanipen educațional*, în trei cursuri – examen cu durata a o săptămână fiecare, în scopul de a se continua formarea în rândul altor cadre didactice din școlile și localitățile acestora.

Din anul 2007, Ministerul preia în totalitate, inclusiv financiar, formarea continuă în *rromanipen educațional* a personalului didactic nerrom care lucrează la grupe și clase cu copii și elevi rromi, în intervalul 2007-2008 beneficiind de această structură de formare continuă peste o mie de cadre didactice. Din 2008, o serie de CCD-uri preiau această structură de pregătire în ofertele lor de formare, la nivel județean.

Componentele de formare-standard ale programului au fost și sunt cele imaginate, în anul 1999, de organizația parteneră, Salvați Copiii, anume, câte patru ore pentru fiecare din următoarele componente: *tradiții rrome, istoria rromilor, comunicare specifică în spațiul școlar cu elevii și părinții rromi, sistemul educațional pentru rromi*.

b. Rromanipenul educațional

Rromanipenul reprezintă ansamblul de valori fundamentale ale rromilor, din perspectiva tradițiilor, obiceiurilor, cutumelor/interdicțiilor, superstițiilor/credințelor rromilor ș.a.

Romanipenul educațional presupune modul în care principiile de bază ale romanipenului sunt înțelese și valorizate din perspectivă educațională de către cadrele didactice nerrome care lucrează la grupe de copii și clase cu elevi romi.

c. Primele întrebări în descifrarea romanipenului educațional

Cu prilejul întâlnirilor noastre cu cadrele didactice nerrome, constatăm întrebări stereotipe, ce trădează necunoașterea elementară a lumii rome, dar, lucru bun, dublată de dorința de cunoaștere, de informare. Între acestea, menționăm:

„De ce „rom” și nu „țigan”?”, „De ce fetele rrome nu termină mai mult de opt clase?”, „De ce vârsta căsătoriei a scăzut la 5-6 ani în unele comunități rrome?”, „De ce rromii vor să-i intimideze pe ceilalți, de ce sunt gălăgioși și firoși?”, „De ce rromii sunt prea mândri, prea orgolioși?”, „Ce să faci și ce nu în comunicarea cu rromii?”, „Cum să câștigi încrederea rromilor?”, „De ce România are și „împărat” și „rege”?”, „De ce rromii nu-și asumă identitatea rromă?”, „Cum pot fi adaptate tradițiile rrome la sistemul de învățământ?”, „Există transfer de respect dinspre comunitate rromă spre cea nerromă”, „Cât de eficient este staborul/rromani kris-ului?”, „Crearea de locuri distincte nu reprezintă, cumva, o autodiscriminare? Nu reprezintă o lezare a valorii?”, „De ce părinții rromi nu vin la școală, când sunt chemați?”, „Ce are și ce nu are voie să facă femeia rromă?”, „Orice ați spune, la noi în grădiniță/școală nu se fac diferențe între rromi și ceilalți”, „De ce se scrie cu doi -rr- cuvântul rrom?”, „Cum să facem pavoazarea într-o grădiniță/școală cu rromi?”, „Nu ar fi mai bine ca rromii să fie segregati, avându-se în vedere diferențele de statut social și de igienă? Nu ar evolua mai bine așa?”, „Ajută modelele rrome în comunități?”, „De ce rromii, când te roagă ceva, invocă unele lucruri rușinoase, necuviincioase?” etc etc etc.

Desigur, această listă poate fi extinsă, iar experiența noastră a demonstrat că, în funcție de grup, de zona de proveniență a grupului de cadre didactice, de gradul de înțelegere de către acestea a problemelor cu care se confruntă rromii etc., întrebările sunt diferite. De la primele întrebări însă ale grupului, se poate „radiografia” tipologia grupului respectiv. Din cazuistica formărilor pe romanipen educațional, am constatat că o treime

dintre cursanți ce iau parte la aceste cursuri „își certifică, își confirmă” demersul didactic în munca lor cu elevii și copiii romei, o a doua treime – „învață” că există doi parteneri și că în decizii și emiterea de judecăți și acuze trebuie luate în calcul ambele părți, fiecare cu partea sa de adevăr și vină, și, în sfârșit, a treia treime este constituită din cadre didactice pentru care argumentele în favoarea informării, cunoașterii, înțelegerii și apărării celui alt sunt insuficiente și, de cele mai multe ori, sunt necesare - în cazul celor din urmă – de mai multe intervenții de formare, pentru a se produce progrese de elementară înțelegere umană.

d. Până când să investim „degeaba” în romei?

O astfel de experiență de negare a tuturor argumentelor pozitive, constructive, am constatat, în anul 2007, la un curs de formare, la Oradea, la sediul Fundației Ruhama, unde, cu prilejul unei întâlniri cu cadre didactice nerrome de la grupe și clase cu copii și elevi romei din județul Bihor, două profesoare au acuzat lipsa de receptivitate din partea romeilor la ofertele educaționale, ineficiența investiției de capital de energie și de încredere în romei.

Cu acel prilej, am imaginat și prezentat *Diagrama* de mai jos, prin care am demonstrat viabilitatea investițiilor de orice tip în comunitățile de romei, ce se află într-un raport invers proporțional investiție – profit din perspectiva factorului timp.

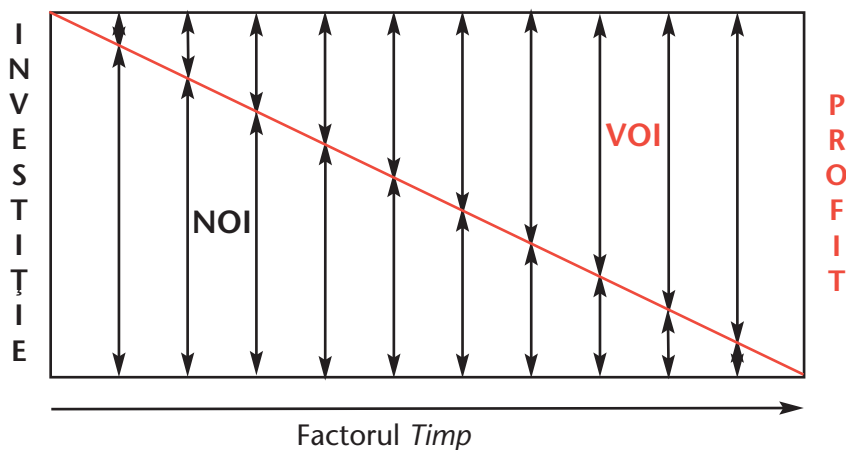

Diagrama Sarău, 2007

Cu alte cuvinte, ceea ce auzim, adesea, legat de aparenta „ineficiență a investițiilor, a încrederii în romi”, ar trebui văzută prin prisma graficului de mai sus, când, după o perioadă de investiție, profitul devine, progresiv, vizibil, astfel încât, odată cu consumarea factorului Timp, se înregistrează o saturație benefică, un „refuz” normal de absorbție a investițiilor, secundat de o creștere invers proporțională a profitului. Așadar, cu trecerea timpului, comunitățile de romi, inclusiv cea școlară, își vor gestiona singure - mai cu seamă după atragerea resurselor umane romne corespunzătoare în acest proces - problemele, dificultățile, aspirațiile.

e. Ce ar trebui să știm pentru reușita muncii noastre cu comunitatea romă din arsenalul romanipenului (practici, credințe, superstiții, obiceiuri, tabuuri etc.)?

Foarte multe lucruri. Dar, oricât de multe v-am spune noi, cele mai multe le veți putea afla printr-o activitate sinceră de informare de la... mamele romne!

Prezentăm, mai jos, unele aspecte ce țin de intimitatea culturală romă, învățate din propriile greșeli. Și sunt multe!

Pornind de la cele patru concepte de bază ale romanipenului (*phralipen-ul* „sentimentul de frăție”, *pařiv* „cinste, respect, onoare”, dihotomia *užipen* „puritate, curățenie sufletească și trupească”/maxrime „impur, spurcat” și *baxt* „noroc” – dacă ai noroc ai tot, adică și sănătate etc.), este util să cunoaștem și alte lucruri, ca de pildă:

Pur – impur

- Partea de la brâu în jos este considerată *maxrime* „spurcată, impură”, iar cea de la brâu în sus este *uži* „curată, pură”.
- Spălatul rufelor se face în vase diferite pentru rufele ce îmbracă trupul de la brâu în sus, respectiv, sunt folosite alte vase pentru cele utilizate de la brâu în jos.
- Rufele femeiești sunt spălate separat de cele ale bărbatului ori ale copiilor.
- Nu se construiește toaletă în casă, fiind considerată impură.
- În vizită, nu se stă pe pledurile ori cerșafurile de pe pat, se evită așezatul pe pat, pentru a nu se considera că vor fi spurcate de hainele de călătorie.
- Femeile poartă obligatoriu o fustă, până peste genunchi, și o bluză, delimitându-se, astfel, cele două părți, cea pură (acoperită de bluză) și cea impură (acoperită de fustă).

- Bărbații nu se spală pe față din același lighean cu femeile. Ei au alt lighean, alt prosop, alt săpun etc.
- De prosopul bunicului nu se atinge nimeni.
- Genunchii sunt considerați impuri, de aceea până și bărbații rromi moderni, care respectă rromanipen-ul, atunci când poartă pantaloni scurți, au grijă ca aceștia să fie destul de lungi, încât să acopere genunchii.
- Cine merge în curte, indiferent pentru ce motiv, la întoarcerea sa în proximitatea casei, unde este comunitatea rromă, se spală demonstrativ pe mâini, pentru a nu fi bănuț de impuritate, că ar fi fost la toaletă.
- Dacă la o masă sunt mai multe persoane așezate și nu toți au terminat de mâncat, o eventuală persoană, vizitator bărbat, care intră în încăpere, va da mâna cu partea bărbătească, în mod diferențiat, cu bărbații care au terminat de servit masa va bate palma în mod normal, iar cu cei care încă servesc masa întinde mâna sub formă de pumn. Aceasta, pentru a se spulbera orice bănuț că vizitatorul nu ar fi curat pe mâini.
- La o masă comună, nu se va servi, de pildă, dintr-o farfurioară comună sare, muștar etc., decât de la bun început. O trecere ulterioară cu un aliment de către o persoană prin conținutul acestora se consideră o spurcare a acestuia (nu poți înmuia, în repetate rânduri, micii, de pildă, în farfurioara comună cu muștar).
- Rugămintile fierbinți formulate de rromi invocă părți ale corpului de sub brâu, dejectii, secreții etc., în formule ce debutează stereotip prin formula „Mânca-ți-aș...” (fundul, testicule etc.). Adică, persoana în cauză este dipusă să se și „spurce”, numai spre i se satisface rugămintea. Așadar, formulele nu trebuie privite ca o lipsă de respect, ci dimpotrivă!

De observat că multe dintre practicile ce explică raportarea față de conceptele *pur – impur* își au originea, de fapt, în *nomadismul rromilor*:

- „Străinul”, „celălalt”, „gajeul” sunt denumiți în rromani prin „goro”, „gageo”, „das”. Străinul nu este prielnic comunității, din start nu este o persoană ce merită încredere.
- Nu se mai mănâncă dintr-un vas cu mâncare care a fost lăsat pe pământ. De aici, se merge până acolo încât nici dintr-o sticlă cu un lichid, sigilată, cumpărată din comerț, dacă a fost așezată pe jos nu se bea din ea!
- Mâncarea neconsumată la masă nu se mai oprește pentru alte mese viitoare, ea fiind aruncată ori dată animalelor, păsărilor etc.
- În locuri publice, rromii nu beau din pahare (berea, de pildă), ci din sticle.
- De regulă, nu se șterg vasele de bucatărie, sunt lăstate să se usuce la soare sau de la sine. Dacă sunt deja spălate, ele se șterg, în fața musafirilor, cu

prosoape curate sau cu hârtie, ostentativ, pentru a se demonstra neimpurificarea/nespurcarea acestora.

- Femeile nomade poartă mai multe rochii pe dedesubt, explicația fiind condițiile de nomadism, când, pentru a fi transportate cât mai multe lucruri, se utilizau toate posibilitățile. De aceea, și mâncarea era consumată pe cât posibil în totalitate, iar ce rămânea se arunca.

Bărbații nu au voie:

- Să se înfățișeze fără haină în fața bătrânilor sau dacă nu sunt îmbrăcați într-un pulover. Nu au voie să apară nici cu capul descoperit. Acest lucru le este permis însă flăcăilor.
- Să discute probleme delicate în prezența femeilor, ci doar în sfatul bărbaților.

Femeile nu au voie:

- să salute un bărbat rrom sau nerrom, dintr-o încăpere, chiar dacă le este musafir. Răspund la salut, dar nu cu privirea spre acesta. La întâlnirea cu un bărbat, femeia se oprește cam la cincizeci de centimetri de acesta, nu saltă capul, dar salută ea prima;
- să dea mâna cu un bărbat;
- să se sărute cu un bărbat cunoscut sau necunoscut;
- să meargă alături de bărbat ori înaintea acestuia. De regulă, ele pășesc cu trei pași mai în urmă;
- să intre într-o încăpere, o instituție etc. înaintea bărbatului;
- să spună „soțul meu”, ci „omul meu”. La fel și bărbații spun: „femeia mea” și nu „soția mea”;
- să treacă prin fața unui cal, a boilor etc., chiar dacă acestea sunt animalele unui nerrom;
- să treacă peste un vas cu apă (un lighean, un cazan, o cratiță etc.), nici măcar peste apa de ploaie colectată într-un vas;
- să lepede acoperământul de pe cap. Dacă, la căldărari, o femeie (nevastă) își dă jos baticul, bărbatul o poate chema în judecata tradițională, în kris;

De asemenea:

- Dacă familia are musafiri, femeile vin și servesc asistența (cu mâncare, cafea etc.) și pleacă, nu rămân la discuții;
- La petreceri, la ceremonii de familie, la festivități, femeile stau separat de bărbați, dar nu cu spatele la bărbați, ci cu fața spre aceștia;

- La serbări de familie, ale comunității rrome tradiționale etc., femeile dansează cu femei, iar bărbații cu bărbați;
- La ceremonii, femeile îi servesc la masă mai întâi pe bărbații din celelalte încăperi și numai după aceea se așează și ele, în încăperile destinate femeilor, ca să servească masa;
- Femeile în vârstă dau indicații celor tinere ori viitoarelor mirese;
- Femeile în vârstă (ce sunt căsătorite ori văduve, dar respectabile) au dreptul să „spurce” o judecată nedreaptă făcută de *kris – stabor*, prin ridicarea fusteii;
- La lăutari, femeia nu lucrează, iar ca respect față de bărbatul ei lăutar îi poartă, ostentativ, haina, ca respect în ochii comunității;
- Femeile se ocupă de tot ceea ce ține de casă, inclusiv de educația copiilor, iar bărbatul este responsabil cu relațiile familiei, cu asigurarea bunăstării materiale;
- Femeile lehuze nu au voie, timp de șase săptămâni de la naștere, să meargă la fântână și să aducă apă, fiind considerate spurcate. La fel, ele nu au voie să atingă clanța ușii, decât înfășând mâna într-un șort, într-o bucată de pânză etc.

Valori, concepții despre viață, atitudini de relaționare cu ceilalți etc:

- Familia este foarte importantă;
- Sentimentul de solidaritate la nivelul familiei restrânse și extinse este extraordinar de intens. Un bolnav internat în spital va fi acompaniat și „vegheat” de toate rudele;
- Sentimentul de „frăție” în cadrul neamului de rromi;
- Respectul față de „om”, în general, fără a se raporta la etnie. „Avea și omul acolo...”;
- Sentimentul dreptății, al îndreptățirii celor loviți, judecați ori acuzați pe nedrept, sentiment de milă și compasiune reale;
- Sentiment de recunoștință față de cei care se poartă uman cu ei, care le sunt empatici;
- Credința că o șansă se mai poate repeta („timpul circular”);
- Între „baxt” (noroc) și „sastipen” (sănătate) mai important este norocul (baxt);
- Respectul, cinstea, onoarea (toate reunite în cuvântul rrom *pativ*) sunt primordiale între rromi;

- În timp ce la alte popoare funcționează dihotomia „Așa este bine să faci!” – „Nu este bine să faci așa!”, la rromi funcționează îndemnul „Este rușine” (*Si la3*).
- La unii rromi, cerșitul este firesc, chiar dacă au cele trebuincioase. „Eu sunt căldărar și trebuie să plec cu ceva câștigat”. O copilă ursăreasă era pusă de bunică să cerșească colivă la cimitir, chiar dacă nu aveau lipsuri materiale;
- „Șiretenia” este de cele mai multe ori un exercițiu de istețime, nu de necesitate;
- Conceptele de „pur – impur” se regăsesc și în relația cu ceilalți. Folclorul rrom conservă astfel de mostre: *Rroma/Gajei* = ceilalți din alte neamuri; *Rrom rromesa, gageo gagesa* „Rrom cu rrom, gajeu cu gajeu”, *O rrom hal bakro, o gageo hal balo* „Rromul mănâncă miel, gajeul – porc”, *Sostar te meres tu, phrala? Te merel o gageo!* „De ce să mori tu, frate? Să moară gajeul!”);
- Și între neamurile de rromi funcționează stereotipuri. De pildă, un geambaș de cai spune că: „Dacă dai mâna cu un căldărar, te-ai îndatorat acestuia!”;
- Respectul este la nivel de neam, iar în cadrul neamului – la nivel de rang. Dacă un căldărar este învățător, dar este sărac, el nu va fi acceptat de părinții căldărari ca să predea copiilor lor. Se cunoaște, de pildă, o situație când, într-o comunitate de căldărari, a fost acceptată ca profesoară de limba rromani o profesoară ursăreasă, dintr-o altă localitate, în locul unui profesor căldărar, din acest motiv;
- La lăutari, de pildă, instrumentul cu care aceștia își câștigă existența este ținut într-un loc inaccesibil familiei (agățat, așezat pe un dulap etc.), pentru ca să nu se alunge norocul la cântat, în meserie, al celui care cântă la el;
- De sărbători sau pentru un eveniment important, dacă rromii nu își cumpără haine noi, atunci este obligatoriu ca măcar pantofii să fie noi;
- Aurul are valoare de reprezentare (el este moștenit și transmis de la mamă la fiică, de la soacră la noră) și nu este vândut pentru existența diurnă, decât în foarte rari situații ce țin de necazuri foarte mari (boală, răscumpărarea libertății etc.). Constituie, așadar, o mare jignire să îndemnăm pe cineva să-și vândă aurul pentru a-și acoperi nevoile materiale;
- Coloristica iubită de rromi: roșu, galben, albastru, verde, portocaliu. Se refuză negrul. De pildă, la o expoziție, singurele pliante, în negru, care făceau referire la holocaust, nu au fost consultate și nici luate de rromi.

Superstiții

- Banii găsiți sunt neapărat aruncați, existând superstiția că sunt obiectul unor fărmece;
- Iepurele în drum aduce ghinion. Oamenii se întorc din drum. Dacă un iepure taie calea unei mașini nou cumpărate, aceasta este neapărat vândută. De multe ori, gajei, cunoscând puterea acestei superstiții la romi, își agață la volanul mașinii o bucată din blana iepurelui, pentru a alunga cel puțin răufăcătorii presupuși a fi, stereotip, din start, romi;
- Dacă un rrom se jură strâmb, va merge automat la preot ca să fie dezlegat pentru jurământ fals făcut.

Limba rromani – păstrătoare a elementelor de istorie și romanipen

Limba a fost cea care a elucidat originea indiană a rromilor și drumul parcurs de aceștia din India spre Europa, cât și alte valoroase chei din istoria rromilor, în condițiile știute, de inexistență a documentelor istorice.

Tot limba rromani oferă în continuare dovezi privind fondul vechi lexical indian al acesteia. De exemplu, se știe că în limba rromani există un cuvânt pentru *iarnă* (ivend) și un altul pentru *vară* (milaj), dar pentru *primăvară* și *toamnă* se înregistrează mai multe elemente lexicale. Întrebarea ce s-ar pune ar fi *din ce motiv?* Răspunsul este că proto-rromii au moștenit din India doar reprezentările pentru cele două anotimpuri de acolo, „ploios” (iarna) și „secetos” (vara). Confrunțați, ulterior, cu alte realități climaterice – primăvară și toamnă – aceștia au inventat o serie de cuvinte, ca, de pildă, pentru primăvară: o *pashmilaj* („aproape de vară sau jumătate de vară”), o *jekhtomilaj* („primăvara”, calchiindu-se modelul latin), o *ternomilaj* („vara tânără”), o *anglomilaj* „vara dintâi”, „înaintea verii”), respectiv, pentru toamnă: o *durărdo milaj*, o *durmilaj* („vara plecată, îndepărtată”), o *angloivend* „iarna dintâi”, „înaintea iernii”) sau împrumuturi din alte limbi, ca: *tamna*, *gizin* etc.

Pe de altă parte, datorită tabuurilor, unele cuvinte ce țin de actul nașterii au dispărut ori și-au restrâns sfera de utilizare. Este interzis, de exemplu, să se rostească verbul „bianel” (a naște), nici chiar în situațiile cunoscute de toată lumea. Dacă, spre exemplu, o femeie rromă este luată cu salvarea la maternitate, iar soțul acesteia este întrebat de un alt bărbat, despre ce s-a întâmplat (deși, uneori, știe foarte bine despre ce este vorba), soțul îi va răspunde că soția lui „nasvalili” („s-a îmbolnăvit”). Nerostirea verbului „bianel” a dus, astăzi, la necunoașterea lui ori la utilizarea acestuia pe scară restrânsă, fiind folosit doar pentru animale („a făta”) sau păsări („a oua”).

Dar limba descifrează și aspecte relativ recente din istoria rromilor. De pildă, formula de salut „*Saste-veste?*” („Sănătoși – voiși?”) - cu variantele

„*Sasto-vesto?*” („Sănătos – voios?”), „*Sasti – vesti?*” („Sănătoasă – voioasă?”) - își are originea, în viziunea noastră, în perioada de după dezrobirea rromilor, când grupurile de rromi dezrobite, atunci când se întâlneau se întrebau „*Saste-veste?*”, adică „Sunteți întregi, cu toții – Sunteți liberi?”, căci sensurile de bază ale celor două cuvinte sunt, pentru *sast/o*, -e „întreg”, iar pentru *vesto*, -e „liber”. Ulterior, acești doi termeni au căpătat și sensurile de „sănătos” (pentru *sasto*), respectiv de „voios” (pentru *vesto*). Cu alte cuvinte, dacă omul este *sasto* „întreg”, poate fi și „sănătos”, iar dacă este *vesto* „liber”, atunci el poate fi și „vesel”, ca în formula de salut practică astăzi, ce conservă doar sensurile evaluate („sănătoși-voioși”) și nu pe cele de bază („întregi și liberi”).

Dar în școală, ce să facem și ce nu?

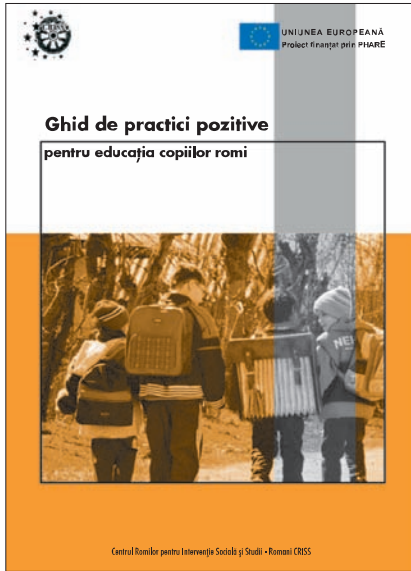
- În niciun caz, copilul rrom nu trebuie ofensat, lovit, jignit, căci de a doua zi părinții nu îl vor mai lăsa la grădiniță sau la școală.
- Nu este voie să întrebăm un copil rrom dacă a mâncat sau ce a mâncat. Părinții nu îl vor mai lăsa la școală. Chiar și la vârste mai mari, la studenți, într-o situație, de exemplu, când studentul care nu se simțea bine a fost întrebat de profesor dacă a mâncat ceva sau dacă a băut sau nu apă, lezarea prin aceste întrebări a fost într-atât de mare, încât studentul a părăsit facultatea, iar explicația a dat-o profesorului după mai mulți ani.
- O situație similară, tot la vârsta studenției, s-a produs când un student avea de parcurs, la limba rromani, un text despre „Capra cu trei iezi”. În acel moment s-a deschis o frustrare din copilărie, cu care se confruntă copiii rromi, când, în bațjocură, sunt întrebați de gajei, cu ostentație - ca probă a cunoașterii limbii române - dacă știu sau nu această poveste.
- Manifestați răbdare față de întârzierea dovedită de unii copii rromi în a vă răspunde la întrebări, căci, de multe ori, aceștia au nevoie de un oarecare timp pentru a-și traduce în minte cerința, în limba maternă, și pentru a pregăti un răspuns în cealaltă limbă.
- Barierele lingvistice frânează, de cele mai multe ori, participarea copiilor la procesul didactic. Un copil rrom a vrut să spună ce vede în imagine, la litera -i- (era un iepure) și a spus, în rromani, „shoshoi”, iar învățătoarea l-a apostrofat, spunându-i: „Taci, că acolo nu este „șoșon”, încă nu am făcut litera „ș”! O minimă informare asupra lexicului limbii rromani va scuti educatoarea ori învățătoarea de astfel de situații caraghioase și de demersuri nepotrivite din perspectivă didactică.
- Evitați să mângâiați pe creștet un copil rrom, folosiți vocea pentru așa ceva, căci, în unele comunități, se consideră că ați vrut să-i „furați” norocul copilului!

- Nu așteptați ca familia să îi poată ajuta prea mult acasă la lecții, pentru că, uneori, și în situațiile în care familia dorește să facă acest lucru, nivelul de cunoaștere de către părinți a limbii de lucru din școală este destul de scăzut, pentru a putea face față cerințelor. O situație similară a fost relatată, de exemplu, de către doamna Miranda Voulasranta din Finlanda, care, mergând la școală în clasa întâi, și-a dat seama că nivelul său de cunoaștere a limbii finlandeze era extrem de coborât, redus la situații cotidiane, limitate, deși părinții săi, rromi, au vorbit acasă finlandeză, pentru a nu avea probleme de înțelegere la școală, unde, de fapt, a întâlnit un alt registru al limbii finlandeze.
- Nu așteptați ca doar familia să-i învețe pe unii copii „să fie curați, să se spele”! O învățătoare - care a fost întrebată de un inspector despre care dumneai nu știa că este rrom, de ce ține, în plină iarnă, ferestrele deschise, fiind în sala de clasă extrem de frig – a spus: „Put, domnule inspector, țiganii ăștia, de nu mai pot respira aici!”. Sfatul dat de inspectorul rrom a fost ca să procedeze așa cum învățătoarea lui a făcut, pe vremuri, cu elevii clasei în care el învăța, adică le-a arătat cum trebuie „să ne spălam”, care sunt „săpunelul”, „prosopelel”, „lighenușul” și cum „să ne întrecem”, acasă, între frați, care să fie primul la spălat! Învățătoarea a recunoscut faptul că nu a procedat încă așa cu elevii săi. Culegem, uneori, ce semănăm!
- Exploatați dorința unor copiii rromi de fi valorizați, de a fi „observați”, profitați de voluntarismul acestora pentru unele însărcinări, de a răspunde de unele activități, oferindu-le încredere, lăudându-i pentru faptele lor bune și pentru realizarea sarcinilor încredințate.
- Nu vă simțiți jigniți/jignite ca educatori/educatoare, învățători, profesori etc. dacă un copil vă va numi *tanti* sau *nene*, căci aici avem de-a face cu un transfer de respect comunitar, unde persoanele în vârstă sunt considerate *bibi* „mătușă” și *kak* „unchi” ori *mami* „bunică” sau *papos* „bunic”! A se vedea că și la alte etnii, de ex., la maghiari, se practică la grădiniță și la clasele mici ca elevii să spună „néni” - tanti - și „bácsí” – nenea.
- Pentru radiografierea identității etnice a copiilor, nu îi întrebați pe ei, discutați cu mamele, cu părinții, în mod individual, explicați-le contextul nou de asumare deschisă a identității, a măsurilor pentru creșterea stimei de sine, a necesității deconstruirii stigmei de sine etc.

Desigur, acestea sunt doar câteva „chei” oferite de noi. Dumneavoastră cunoașteți și puteți cunoaște și mai multe în munca de zi cu zi cu copiii rromi și cu familiile acestora.

f. Cum să lucreze educatoarele și educatorii cu preșcolarii/elevii și părinții rromi?

Ne referim aici **doar la educatori**, căci ei sunt primii care au primul contact cu familiile rome.

În lucrarea „Vasile Ionescu, Gheorghe Sarău, Filip Stanciu **2004**, *Ghid de practici pozitive pentru educația copiilor rromi* (Centrul romilor pentru Intervenție Socială și Studii – Romani CRIS, București: Artprint, 112 p.; contribuția autorilor: Vasile Ionescu: cap. II, Gheorghe Sarău: cap. III, IV și V, Filip Stanciu: cap. I, III), apărută într-un proiect comun cu Agenția pentru Monitorizarea Presei „Cașavencu” și MECT, la pașii de urmat de către educatoare și educatori în activitatea acestora diurnă cu preșcolarii rromi și cu părinții acestora, prezentăm, la p. 80-87, mai multe modalități de lucru cu preșcolarii rromi și cu părinții acestora (în **Anexa 11**), care vă pot fi de ajutor în activitatea de mediator școlar și de cadru didactic, la clasele sau grupele cu copii rromi.

V. Istoria rromilor. Repere istorice și culturale

Autor: Gheorghe Sarău

a. Informații generale. Ce știm, ce nu știm?

***Limba rromani** – limbă indo-europeană, din ramura indo-iraniană, grupul «indic», «sanskritic», încadrată de mai mulți cercetători în subgrupul indic de Nord – Vest/Nord, alături de idiomurile *panjabi de Vest* (= lahndă), *panjabi (de Est)*, *sindhi*, după alți autori - alături de *kāshmirī*, *nēpalī* (= *pāhārī de Est*) sau chiar în contextul limbilor din *subgrupul indic dard(ic)* ori din *subgrupul indic „pāhārī”* (ramificațiile „pāhārī de Vest” și cea „centrală”). După numărul de vorbitori, limba rromani este una din principalele 27 limbi neo-indo-ariene (denumite și: „indice moderne”, „neo-indice”, „indo-ariene moderne”). Împreună cu alte trei limbi - *singhaleză*, *kohistānī* și *maldiviană* – limba rromani se află în situația aparte de a nu mai fi vorbită astăzi pe teritoriul subcontinentului indian, ci în afara lui. Limba rromani se caracterizată prin fondul său lexical de bază moștenit din limbile indo-ariene vechi și prin apropierea ei tipologică de limbile indo-ariene medii și noi. Ea se prezintă sub forma unui număr de dialecte ce se deosebesc între ele *nu atât prin structura gramaticală* (care, prin natura ei conservatoare și puțin penetrabilă, s-a păstrat aproape intactă în toate dialectele rromel!), *ci prin nuanțările sesizate la nivelul componentelor lexicale*.

Este de remarcat și faptul că, prin izolarea sa timpurie de limbile indiene medii și de cele neo-indiene, la începutul sau la mijlocul mil. I d.H., limba rromani are un pronunțat caracter sintetic, spre deosebire de celelalte limbi indiene moderne caracterizate printr-un analitism pregnat.

Între 40-65% dintre rromii lumii vorbesc încă limba rromani. În România, conform unei statistici a Ministerului învățământului din anul 1991, 62,7% dintre elevii rromi care frecventau școala în acel moment vorbeau limba rromani.

***Numărul rromilor:** Nu este cunoscut cu exactitate. În Europa, potrivit aprecierilor făcute de rromi, ar exista între 7 - 9 milioane, din care 80% trăiesc în țările fost comuniste și în Turcia. Dacă se ia în calcul opinia că în Turcia ar

exista între 3-5 milioane rromi, atunci ar fi credibilă estimarea că în Europa ar trăi cca. 10-14 mil. rromi. Dar, și în cazul în care am ignora această opinie, adăugând la cele 7-9 milioane de rromi europeni și numărul rromilor din America (America Latină, SUA, Canada), din nordul Africii, din Asia și Australia, atunci numărul rromilor ar fi cel vehiculat de cei mai optimiști cercetători, care vorbesc de existența a 12-15 milioane de rromi în întreaga lume.

***Mai există rromi în India de azi?** Categori, nu ! Odată cu exodul «proto-romilor» din India, la începutul mil. al II-lea d. H., nu se mai poate vorbi de existența în continuare a unui idiom care să fi păstrat intacte trăsăturile limbii vechi vorbite la vremea aceea de partea de populație indiană rămasă în matca indiană și nici de «proto-romi» - populația indiană ruptă de contextul lingvistic și geografic indian. Oricât ar fi de tentați călătorii de azi în India să constate «izbitoare» asemănări dintre anumite grupuri indiene și rromii cunoscuți de ei în afara Indiei ori o așa-zisă incredibilă «identitate» lexicală, lucrurile sunt clare: purtătorii unei aceleiași limbi care pleacă dintr-un spațiu geografic și lingvistic își îmbogățesc/alterează limba, iar ceilalți vorbitori ai aceleiași limbi – rămași în spațiul geo-lingvistic de baștină - își vor îmbogăți/altera limba prin contactele cu vorbitorii altor limbi și în urma unor evoluții lingvistice firești.

***Câte dialecte rome există în lume?** Există trei mari straturi dialectale de evoluție, **S I**, care reunește, în general, dialectele vechi rome din Balcani - sudul Dunării (Turcia, Grecia, Albania, Bulgaria dar și dialectele „carpatic”, „spoitoresc” și „ursăresc” de la noi, dialectul „carpatic” din Cehia și Slovacia, rromii din Abruzzi, cei din Finlanda și dialectele sinto-manush, unele dialecte din ex-Iugoslavia), **S II** (dialectele vorbite de rromii cergari – din Muntenegru, Bosnia, nordul Albaniei – de rromii gurbeți din Serbia, de rromii geambași din Macedonia, România etc., de rromii ficiri și filipigii din Grecia etc. și **S III** (reprezentat de dialectul rromilor căldărari – cei mai întâlniți în lume -, de dialectul rromilor Iovari (Ungaria, Scandinavia, SUA etc.). Rromii din Spania și Anglia au pierdut limba.

***Câte dialecte rome se vorbesc în România?** Patru dialecte, trei din ele – ursăresc, spoitoresc și carpatic – sunt încadrate **Stratului I** de evoluție, iar dialectul căldărăresc – **Stratului III** de evoluție. Toate, având o structură morfologică identică, permit comprehensiunea, singurele diferențe neînsemnate se remarcă la nivelul alterărilor fonetice și la cel lexical (prin împrumuturi lexicale din limbi locale de contact, care, oricum, sunt surclasate de cele din lexicul internațional, modern).

b. Primul, prima, primii, primele... în lume

***Exodul proto-romilor din spațiul indian: la sfârșitul mil. I d. H. – începutul mil. al II-lea.** După ultimele cercetări, întreprinse de profesorii parizieni Eric Meyer și Marcel Courthiade, proto-romii ar fi originari din bogatul oraș la vremea aceea **Kannauj** (situat în statul Uttar Pradesh, în partea centrală de nord a Indiei, la 82 km nord-vest de Kānpur - Cawnpore), făcându-se o legătură directă între exodul proto-romilor și expedițiile militare efectuate în India de războinicul **Mahmoud Ghazni cel cumplit**. Într-un fragment din *Kitab al-Yamini* (Cartea Yaminilor) a cronicarului Al - 'Utbi (961-1040) se arată că **în iarna 1018-1019**, un năvălitor venit din Ghazni (astăzi în Afganistan) a organizat o invazie în Kannauj pentru a captura populația și a o vinde ca sclavi. **La 21 decembrie 1018**, el capturează toată populația, „bogați și săraci, blonzi și negri” pe care-i va vinde „ca familii întregi” la Ghazni (mențiune în textul lui Al-'Utbi). Pe de altă parte, Khorassanul și Irakul, precum și o regiune numită Mawarau-n Nahr „erau înțesate de această populație” (mențiune în în textul lui Al-'Utbi). La începutul secolului al XI-lea, Kannauj (în antichitate Kannākubja), situat nu departe de Lakhnau (în engleză Lucknow) și Āgrā, era capitala intelectuală a Indiei de nord.

***Prima mențiune referitoare la romi:** în imperiul Bizantin, **la anul 1068 d. H.**, în manuscrisul unui călugăr gruzin despre viața Sf. Gheorghe (un episcop de Constantinopol, unul dintre cei 5 sfinți omonimi) sunt menționați, prin cuvântul «athinganoi», membrii unei secte eretice (deci nu știm cu siguranță dacă se făcea referire la romi!), ce se remarcaseră ca vrăjitori, **prin anul 1054 d. H.**, și la curtea împăratului Constantin IX Monomahul (1042-1055).

***Primele consemnări în scris:** 13 expresii rome (în fapt, 17) consemnate de Andrew Borde, **în anul 1547** în Anglia.

***Prima constatare a originii indiene a romilor:** Este făcută de teologul ungar Stefan Vali/István Vályi în perioada studiilor sale în Olanda (1753 – 1754), dar despre care se scrie abia **în anul 1776**, într-o revistă vieneză a maghiarilor, publicată în limba germană.

***Primul cercetător care a reconstituit drumul parcurs de romi din India și până în Europa:** între **1872-1873**, slavistul vienez Fr. Miklosich a identificat în mostre de folclor din diferite țări o configurație identică a

lexicului (elemente indiene, afgane, persane, armenești, turcești, grecești, sud-slave, românești etc.).

***Primul Congres Internațional al rromilor:** Londra, **8 aprilie 1971**. Au fost adoptate: imnul rromilor, *Gelem, gelem*, și steagul rromilor (dreptunghiular, cu jumătatea superioară albastră, cea inferioară verde, iar în centru cu o roată de culoare roșie, în realitate „chakra = roata universului”, care are, în fapt, 16 spițe).

***Prima grafie oficială a limbii rromani:** adoptată la **7 aprilie 1990** în cadrul celui de-al patrulea Congres internațional al rromilor (Varșovia), având la bază rezultatele *Comisiei pentru standardizarea limbii rromani*, întrunită în zilele de 5 și 6 aprilie 1990, la Jadwisin – Serock (Polonia).

c. Primul, prima, primii, primele ... în România

***Prima menționare a rromilor în spațiul geografic românesc:** **3 octombrie 1385** în documentul semnat de Dan Vodă (fratele lui Mircea cel Bătrân), prin care se reconfirma Mănăstirii Tismana (jud. Gorj) o danie anterioară constituită din 40 sălașe de „ațigani”, ce fusese făcută, inițial, Mănăstirii Vodița (jud. Mehedinți) de unchiul domnitorului - Vladislav Vodă.

***Primul domnitor rrom din istoria României:** între **24 aprilie 1595/4 mai 1595, până în 3/13 decembrie 1595**, Moldova este condusă de domnitorul rrom Răzvan Vodă. În noaptea de 25 aprilie/5 mai 1595, Răzvan Vodă l-a declarat trădător pe Aron Vodă și l-a arestat la Iași. La 4/14 decembrie 1595, Răzvan Vodă este prins, în încercarea sa de a fugi în Transilvania, și predat urmăritorilor în 4 decembrie 1595, când noul domnitor, Ieremia Movilă, a poruncit ca Răzvan Vodă să fie pus în fiare, la Suceava, să i se taie nasul și să fie tras în țeapă.

***Prima culegere bilingvă de folclor rrom în România: 1878**, (București, autor: Barbu Constantinescu, *Probe de limba și literatura țiganilor din România*), în anul **1994**, Editura Kriterion publicând o altă culegere bilingvă, realizată de Petre Copoiu, din folclorul rromilor spoitori. Aceeași Editură, a republicat, în anul **2000**, în Colecția «Biblioteca rromani», lucrarea lui Barbu Constantinescu din anul 1878.

***Primele deportări ale rromilor în Transnistria:** începând din **31 mai 1942**. Inspectoratul General al Jandarmeriei transmite adresa nr. 34.647/30 **mai 1942** Inspectoratelor de Jandarmi din București, Chișinău și Transnistria, conținând ultimele indicații privind preluarea „țiganilor nomazi” și evacuarea lor în Transnistria. A doua zi, I.G.J., în scrisoarea nr. 34.647/31 **mai 1942**, raportează Ministerului Afacerilor Interne că „Inspectoratul General al Jandarmeriei a transmis tuturor formațiunilor sale din subordine ordinele necesare pentru executarea operațiilor de evacuare a țiganilor nomazi de pe întreg cuprinsul țării în Transnistria /.../ Pentru executarea evacuării țiganilor nenomazi, problema este lăsată în suspensie până la primirea ordinului...”.

În baza adresei Ministerului Afacerilor Externe, nr. 33 911/17 **mai 1942**, transmisă Inspectoratului General al Jandarmeriei, se cerea ca, într-o singură zi, în data de de **31 mai 1942**, să se efectueze recensământul rromilor „*nomazi (căldărari, lingurari etc.) și stabili (și anume acei care, deși nenomazi, sunt condamnați recidiviști sau nu au mijloace de existență sau ocupație precisă din care să trăiască în mod cinstit prin muncă și deci constituie o povară și un pericol pentru ordinea publică)*”. Data de **31 mai 1942** marchează, efectiv, începutul deportării rromilor nomazi din România în Transnistria. Pe de altă parte, la **3 noiembrie 1831** s-a încercat pentru prima oară deportarea rromilor din spațiul românesc, când Vornicia Dinlăuntru a început deportarea netoșilor din Principatul Țării Românești în Turcia, acțiunea soldându-se cu un insucces, datorită opoziției pașalelor turce de la sudul Dunării.

***Primii reprezentanți ai rromilor în Parlamentul României:** Frontul Salvării Naționale a inclus, la 5 ian. 1990, trei parlamentari rromi : Ion Cioabă, Somantz Petre, Nicolae Bobu. Somantz Petre se retrage și, până la alegerile din 20 mai 1990, este înlocuit de Octavian Stoica.

***Primii deputați rromi în Parlamentul României: 1990**, economistul Gheorghe Răducanu (1990-1996), Mădălin Voicu (1996-2000), Nicolae Păun (din 1996 și în prezent – 2007).

***Primele formațiuni politice ale rromilor din România, după 1989:**

Apar în anul **1990**, anume: Uniunea Democrată a rromilor din România, Societatea rromilor din București (condusă de Ion Onoriu). În 1992, prin autodesființarea UDR și transformarea Societății rromilor din București, apare Partida rromilor, condusă de Ion Onoriu, Gheorghe Răducanu și Gheorghe Ivan.

***Primele publicații ale rromilor:** Apar în anul **1990**: «O glaso ăl rromengo» (Timișoara), «Aven Amentza» (București), «Șatra liberă» (Slobozia), «Neo drom» și «Divano romano» (Sibiu), «Nicovala» (Deva), «An gre» ș.a. În anul 1992, apare și «Asul de treflă», publicație a Partidei Romilor.

***Primele organizații rrome:** Federația Etnică a Romilor (**1990**), «Chakra» (Tg. Mureș, 1991), «Aven Amentza» (București, 1991) ș.a.

***Primul dicționar rrom - român din România:** **30 aprilie 1992**, la Editura Kriterion (București, autor: Gheorghe Sarău).

***Prima colecție «Biblioteca rromani» în România:** **1997-2001**, la Editura Kriterion (București – Cluj Napoca, inițiator și îngrijitor colecție: Gheorghe Sarău).

***Primul act normativ al Guvernului Român privind rromii:** La **25 aprilie 2001** s-a emis H.G. nr. 430/2001 privind îmbunătățirea situației rromilor, act normativ reactualizat prin H. G. 522/aprilie 2006 și în 2011.

***Prima reglementare privind activitatea mediatorului sanitar rrom:** la **25 iulie 2001**. Menționarea datei reprezintă ziua când organizația Romani CRISS solicită, prin scrisoarea nr. 33 /25.07. 2001, Ministerului Muncii și Solidarității Sociale includerea în COR = Clasificarea Ocupațiilor din România a acestei ocupații. *Direcția generală forță de muncă* răspunde, în scrisoarea nr. 1077/06. 08.2001, că „Ocupația va fi introdusă la Grupa de bază 5139 *Lucrători în serviciu pentru populație*, codul 513902 /.../, director general: Laurențiu Ungureanu”. Astfel, avându-se la bază programele și demersurile organizației Romani Criss, ale tinerei activiste sociale rrome *Mariana Buceanu*, profesia de mediator sanitar rrom este înscrisă în COR, cu nr. 513902/2001. Ministerul Sănătății și Familiei emite Ordinul nr. 619/14 august 2002 *pentru aprobarea funcționării ocupației de mediator sanitar și a Normelor tehnice privind*

organizarea, funcționarea și finanțarea activității mediatorilor sanitari în anul 2002 (publicat și în M. Of. nr. 655/3 sep. 2002).

***Prima celebrare oficială a Zilei rromilor în România: 8 aprilie 2006**, ca „Sărbătoare a etniei rromilor din România”, adoptată de Parlamentul României, la inițiativa deputatului rromilor, Nicolae Păun, prin Legea nr. 66/22 martie 2006.

***Prima sărbătorire a Zilei Florarilor: 28 mai 2006.** La inițiativa *Asociației Florarilor din București* – avându-l ca președinte pe domnul Florin Georgescu, fiul florăresei Bambina – s-a serbat, pentru prima dată în România, la data de **28 mai 2006**, *Ziua Florarilor*, în Parcul „Plumbuita” din Sectorul 2 – București. De remarcat și faptul că, într-o zi apropiată calendaristic - **31 mai 1934** -, Gheorghe Niculescu, zis Gogu Floraru', proprietarul Florăriei „La doi trandafiri” (din Piața „Sf. Anton”, nr. 10 din București), după demisia lui G. A. Lăzărescu - Lăzurică, la **29 mai 1934**, devine președintele Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”.

***Prima carte de mărturie ale rromilor supraviețuitori ai deportărilor la Bug, în Transnistria: 5 octombrie 2006** (*Lacrimi rrome*, București, Ro Media, Finanțator: UNICEF, autoare: Luminița Mihai-Cioabă).

d. Primul, prima, primii, primele în învățământul pentru rromi

***Prima măsură organizatorică privind învățământul pentru rromi:** încadrarea primei inspectoare rrome în Ministerul Învățământului, în anul **1990** (profesoara Ina Radu).

***Prima statistică a Ministerului învățământului, după 1989, privind participarea școlară a rromilor: în anul 1990**, realizată de inspectoarea romă Ina Radu.

***Primele inițiative privind formarea de cadre didactice rrome: în anul școlar 1990/1991**, se înființează 3 clase de «învățători rromi» (în total: 55 elevi rromi), la Școlile Normale (Liceele Pedagogice) din București, Bacău și Tg. Mureș.

***Prima formă de studiere a limba rromani:** la cele 3 clase de «învățători rromi», câte 3 ore/săptămână (în anul șc. **1990/1991**), din septembrie 1990. Dar, la 16 octombrie 1990, absolventul rrom de liceu și a

trei ani ai facultății de drept în perioada comunistă, Vasile Ion din Caracal, organizează, în propria casă, două clase de recuperare școlară pentru copiii și adolescenții rromi, cu predare în limba rromani. Similar, deschide și două grupe de grădiniță, în limba rromani.

***Primii profesori de limba rromani la clasele de «învățători rromi»:** Ina Radu (București), Modovanu Gheorghe (Tg. Mureș) și Mihai Merfea (Bacău) - în anul șc. 1990/1991.

***Prima programă de limba rromani:** pentru clasele de «învățătorii rromi» ale Liceelor Pedagogice (autor: Gheorghe Sarău, nr. 44.081/16 oct. 1992).

***Primele școli în care s-au introdus ore de limba rromani la nivelul cl. I – IV: în anul șc. 1992/1993,** la Bobești (Glina, jud. Ilfov), Sântana (Arad) și Șc. ROMROM, arondată Șc. Nr. 6 Caracal) jud. Olt).

***Primii profesori de limba rromani la nivelul claselor I - IV: în anul școlar 1992/1993:** Carmen State (Bobești–Glina, Ilfov), Dorot Corneliu (Sântana, Arad) și Ion Vasile (Caracal, Olt).

***Primele locuri distincte acordate pe criteriul discriminării pozitive la admiterea tinerilor rromi în facultăți: în anul universitar 1992/1993,** 10 locuri la asistență socială, la Universitatea din București (Ministru: Mihai Golu, inițiativă: Elena Zamfir, Vasile Burtea, Ion Aluaș).

***Primul curs de limba rromani la nivel universitar:** la 20 octombrie 1992, Gheorghe Sarău inițiază și ține la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine – Universitatea din București, primul curs opțional de limba rromani, derulat între anii 1992-2001.

***Prima programă generală de limba rromani:** pentru clasele I – a XIII-a (autor: Gheorghe Sarău, nr. 39910/1994).

***Primul manual de limba rromani:** Manualul *Limba rromani*, destinat elevilor de la clasele de «învățătorii rromi» ale Liceelor Pedagogice (autor: Gheorghe Sarău, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., 1994).

***Primul manual de literatură rromani:** Manualul *Culegere de texte în limba țigănească*, destinat claselor II-IV (autor: Gheorghe Sarău, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., 1995, în realitate: apărut în 1996).

***Primul manual de comunicare în limba rromani, destinat anului I de studiu: 1997, *Vakărimatea*.** Manual destinat anului I de studiu (autori: Gheorghe Sarău, Camelia Stănescu, Mihaela Zătreanu, Editura Didactică și Pedagogică, R. A.).

***Prima aritmetică în limba rromani: 1997** (inițiativă și autori: Ion Ionel și Mariana Costin; finanțator: Liga Pro Europa, Tg. Mureș), în variante: rromani - română, rromani - maghiară).

***Prima secție de limba rromani la nivel universitar: în anul universitar 1997/1998**, ca secție *B. indianistică (hindi - rromani)*, cu 10 locuri acordate de Ministerul Educației și Cercetării (inițiativă: Gheorghe Sarău, sprijin: Partida Romilor și Aven Amentza). **Prima promoție: 2001.**

***Prima secție de limba rromani de sine stătătoare, la nivel universitar: în anul universitar 1998/1999**, ca secție *B. limba și literatura rromani*, cu 10 locuri acordate de Ministerul Educației și Cercetării (inițiativă: Gheorghe Sarău).

***Primul seminar de identificare a cadrelor didactice rrome și a potențialelor cadre didactice rrome: 29 mai - 1 iunie 1999** (inițiativă: Gheorghe Sarău și Simonea Botea-Lupu (FSD București).

***Primul Curs de formare a cadrelor didactice nerrome care lucrează cu copii și elevi rromi: Craiova, iunie 1999** (inițiativă: Mamina Miralena de la organizația „Salvați Copiii”, în colaborare cu DGÎLM și ISJ-uri).

***Primul Curs de vară de limba și metodică predării limbii rromani: Satu Mare, 19 iulie - 9 august 1999** (ediția I, 65 participanți, inițiativă: Gheorghe Sarău, finanțare: Guvernul României - DPMN).

***Primul Program de recuperare școlară de după 1990 legiferat de Minister: sept. 1999 – martie 2002**, Programul „A doua șansă” inițiat de FSD București - CEDU 2000+, în parteneriat cu M. E. N.

***Prima tabără de vară pentru elevii rromi: în vara anului 1999** (inițiativă: Gheorghe Sarău, finanțator: Ministerul).

***Primii inspectori pentru școlarizarea rromilor: 1999** (numiri între lunile martie - iulie 1999 și între iulie - dec. 1999, respectiv, la începutul anului 2000), conform Ordinului MEN nr. 3363/01.03. 1999, inițial, cu termen limită de aplicare în ziua de 1 iulie 1999.

***Primul seminar de lucru al inspectorilor pentru școlarizarea rromilor: 12-14 octombrie 1999** (inițiativă: Gheorghe Sarău și Maria Koreck – PER Tg. Mureș).

***Prima fișă de lucru a inspectorilor pentru școlarizarea rromilor: elaborată între 12-14 octombrie 1999**, la Tg. Mureș, la primul seminar de lucru al inspectorilor pentru școlarizarea rromilor.

***Primul „Buletin electronic informativ privind școlarizarea rromilor”: nr. 1/12 octombrie 1999** (inițiativă și autor: Gheorghe Sarău). – 19 numere apărute între 1999-2000. Alte 8 numere publicate între 2000-2007. În anul 2011, s-a ajuns la numărul 49.

***Prima programă de istoria și tradițiile rromilor: 1999**, Ministerul Educației Naționale, autor: Liviu Cernăianu).

***Prima olimpiadă (neoficială) de limba rromani: 2000**, Brăila (inițiativă: prof. Ion Ionel).

***Prima fișă de lucru a mediatorilor școlari rromi: 17 martie 2000**, Tulcea (inițiativă: Mariana Buceanu – Romani Criss, Gheorghe Sarău – M. Ed. C.), în cadrul celui de-al doilea seminar de lucru al inspectorilor pentru școlarizarea rromilor.

***Prima școală de vară de metodică predării limbii și literaturii rromani: iulie 2000**, Sinaia – inițiativă: Alexandru Crișan - Monica Dvorschi (CEDU 2000+) și Gheorghe Sarău (M. Ed.C.).

***Primul curs la învățământul deschis la distanță de formare a cadrelor didactice rrome: în anul universitar 2000/2001**, la Universitatea din București, Departamentul IDD CREDIS, secția „institutori – profesori de limba rromani” (inițiativă: Gheorghe Sarau - M. E.N., Alexandru Crișan – CEDU 2000+ și Bogdan Logofătu – CREDIS). **Prima promoție: 2003**.

***Primele abecedare rrome: 2001**. În ordinea apariției: 1. „Abecedarul de Mureș” (finanțator: CRCR Cluj Napoca, autoare: Paula Mailat, Olga Mărcuș, Mirena Cionca), 2. „Abecedarul de București” (finanțator: CEDU 2000+ și SLO Olanda, autoare: Mihaela Zătreanu). În **2003** apare primul abecedar, ca manual de alfabetizare pentru tineri și adulți (finanțator: Reprezentanța UNICEF, Ed. Vanemonde, autori: Camelia Stănescu și Gheorghe Sarău). Ulterior, în **2005**, Ministerul Educației și Cercetării finanțează alte două abecedare, publicate de Ed. Sigma (autori: Camelia Stănescu și Gheorghe Sarău) și ES Print (autoare: Olga Mărcuș).

***Primul dicționar român – rom: 2001** (Editura Vanemonde, finanțator: Reprezentanța UNICEF, autori: Gheorghe Sarău și absolvenții primei promoții a secției de limba rromani, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine București).

***Prima olimpiadă (oficială) de limba rromani: 2001**, Bacău (organizatori: insp. Gheorghe Sarău și insp. Anghel Năstase).

***Primele locuri distincte acordate elevilor rromi la admiterea în cl. a IX-a a liceelor, alte licee decât cele pedagogice: iunie 2001**, prin Ordinul MEN, emis în sept. 2000, de ministrul Andrei Marga.

***Prima școală de vară de istoria și tradițiile rromilor: 1-15 septembrie 2002**, Brăila (inițiativă: Gheorghe Sarău).

***Primul Program educațional PHARE pentru rromi: debutul oficial în septembrie 2002**, Ministerul Educației și Cercetării (inițiativă: DGÎP).

***Primul curs de formare a mediatorilor școlari rromi: 2003-2004** în cadrul Programului educațional PHARE pentru categorii dezavantajate, cu focalizare pe rromi, valul I (10 județe: Arad, București – sect. 5, Buzău, Călărași, Cluj, Dâmbovița, Galați, Giurgiu, Hunedoara, Vaslui). Emiterea, în

2001, a unei noi fișe de lucru pentru mediatorii școlari și înscrierea ei în COR = Clasificarea Ocupațiilor din România (v. și HG 721/14 mai 2004), unde profesia de mediator școlar figurează cu codul 334010. Ocupația *face parte din Subgrupa majoră 33 învățători și asimilați, dar se încadrează efectiv în Grupa minoră 334 – Alt personal în învățământ*; Grupa de bază: 3340 – *Personal în învățământ neclasificat în grupele anterioare*.

***Primul manual (auxiliar) de istoria și tradițiile rromilor: 2003**, Editura Ro Media, finanțator: Reprezentanța UNICEF, autori: Petre Petcuț, Mariana Sandu, Delia Grigore (inițiativă: Gheorghe Sarău). **Primul manual (oficial) de istoria și tradițiile rromilor: 2005**, Ed. Sigma. Finanțator: M. Ed.C. (aceiași autori).

***Prima clasă oficială cu predarea integrală în limba rromani: în anul școlar 2003/2004**, la școala nr. 12 Lugoj (Măguri, jud. Timiș), ca inițiativa dir. Mihai Moldovanu.

***Prima grădiniță cu metode de predare bilingvă (rromani – română): în anul școlar 2004/2005**, la Școala Sărulești (jud. Călărași), inițiativă: Delia Grigore - Organizația „Amare Rromentza” și UNICEF.

***Prima reglementare a Ministerului privind interzicerea segregărilor copiilor în învățământ: în 20.04. 2004**, prin emiterea Notificării nr. 29323.

***Primul set de manuale alternative pentru limba rromani destinat claselor I-IV: 2006**. Finanțator: M. Ed.C. (Ed. Sigma - anii I – IV, autor: Gheorghe Sarău și Camelia Stănescu (colab. la an II), ES Print - anul II (autoare: Olga Mărcuș), EDP, R.A. – anul IV (autori: Elena Nuică, Stoica Mantu, Ionica Duroi).

***Primul manual de liceu pentru limba și literatura rromani: 2006**. Finanțator: M. Ed.C. (Ed. Sigma, autor: Gheorghe Sarău).

***Primele manuale („ghiduri”) pentru elevii și profesorii de la „A doua șansă” (inclusiv pentru limba rromani):** au apărut în anul 2006, în contextul Programului educațional PHARE.

***Prima secție de limba rromani, ca secție A: în anul universitar 2005/2006**, ca secție *A. limba și literatura rromani*, cu 20 locuri acordate de Universitatea din București și de Ministerul Educației și Cercetării (inițiativă: Gheorghe Sarău, Delia Grigore, decan Alexandra Cornilescu).

***Prima Metodologie de recuperare școlară „Șansa a doua” adoptată de Minister pentru toate nivelele (I-IV, V-X): 6 octombrie 2005**, testarea acesteia s-a făcut în anul școlar 2005/2006, în cadrul megaprogramului educațional PHARE, s-a continuat în anul șc. 2006/2007, pentru monitorizare, și se derulează și în prezent.

***Primul curs - examen pentru formatorii naționali în rromanipen educațional: în vara anului 2006**, 150 cadre didactice rrome și nerrome formate/examinate/atestate.

***Prima Notificare privind derularea unor activități specifice școlarizării rromilor:** Notificarea nr. 42622/25 octombrie 2006, inițiativă: Gheorghe Sarău.

***Prima Notificare privind Calendarul rromilor (cu destinație școlară):** Notificarea nr. 43897/13 noiembrie 2006, realizat de Gheorghe Sarău.

e. Personalități rrome din spațiul geografic românesc

În diferite lucrări din străinătate, sunt menționate mai multe personalități ca făcând parte din etnia rromilor, precum: actorii *Charlie Chaplin*, *Michael Caine*, *Bob Hoskins* și *Yul Brinner*, actrițele *Rita Hayworth* și *Ava Gardner*, sportivul *Eric Cantona*, interpret de jazz *Jean-Baptiste Reinhardt* „*Django*”, dansatorul și coregraful *Joaquin Cortes*, *Gipsy Kings* ș.a.

După cum se știe, **de-a lungul vremii**, au activat în context românesc, o serie de personalități ale vieții istorice, sociale, științifice, culturale și artistice din rândul rromilor, ca de pildă: domnitorul *Ștefan Răzvan*, scriitorul *Gheorghe Lăzurică-Lăzureanu*, actorul *Ștefan Bănică*, violoniștii *Grigoraș Dinicu*, *Ion Voicu*, *Ștefan Ruha*, vestiți lăutari și instrumentiști, ca *Barbu Lăutaru* [*Vasile Barbu*], *Petre Crețul Solcan*, *Cristache Ciolac*, *George Boulanger* [*Vasile Pantazi*], *Sava Pădureanu*, *Angheluș Dinicu*, *Fănică Luca*, *Damian Luca*, *Florea Cioacă*, *Toni Iordache*, *Fărămiță Lambru*, *Ilie Udilă*, *Marcel Budală*, *Ion Onoriu*, *Ionel Budișteanu*, *Ion Drăgoi*, *Nicușor* și *Victor Predescu*, *Nicu Stănescu*, *Alexandru Țitruș*, *Ion Albeșteanu*, *Frații Gore* ș.a., străluciți soliști vocali precum *Zavaidoc* (*Marin Teodorescu*), *Cristian Vasile*, *Dona Dumitru Siminică*, *Florică Roșioru*, *Romica Puceanu*, *Gheorghe Lambru* ș.a. Dintre liderii și militanții rromilor din perioada interbelică îi cităm pe *Gheorghe Niculescu*, *Marin I. Simion*, *Naftanailă Lazăr* ș.a., iar dintre cei care s-au remarcat în perioada comunistă îi menționăm pe *Ion Cioabă*, cercet. *Gheorghe Nicolae*, prof. *Petre Rădiță*, scriitorul *Valerică Stănescu*, sociologul și economistul *Vasile Burtea*, muncitorul *Buceanu* – ultimii doi fiind și arestați cu prilejul demonstrației de la Brașov din 15 nov. 1987, iar tatăl sociologului *Mariana Buceanu* strămutat cu domiciliul forțat în lalomița ș.a.

Există dovezi referitoare la etnicitatea rromă și în privința altor personalități istorice ca, de pildă, cărturarii *Ion Budai Deleanu*, *Petru Maior*, *Anton Pann*, dr. *Victor Babeș*, sau contemporane, dar le menționăm doar pe

acelea care și-au asumat public și își susțin apartenența la identitatea rromă, căci, din păcate, unele personalități contemporane rrome (paradoxal, cu părinți care, în mod public, au făcut referire la apartenența lor rromă), se recunosc doar confidențial ca rromi, privând generațiile actuale și viitoare de copii și tineri rromi de modelele de care au atâta nevoie.

În perioada contemporană, după anul 1989, și-au continuat activitatea ori s-au remarcat o serie de personalități în diferite domenii, după cum urmează:

Prozatori: Valerică Stănescu, Gheorghe Păun-Ialomițeanu, Irina Gabor-Zrinyi, Alexandru Ruja Gribussy ș.a.

Poeți: Ștefan Fuli, Luminița Mihai Cioabă (și prozatoare), Gelu Măgureanu, Marius Lakatos ș.a.

Actori și regizori: Moca Rudi, Mihai Răducu, Vera Lingurar, Zita Moldovan, Sorin Sandu Aurel, Mădălin Mandin, Marcel Costea, Vali Rupitșă (regizor) ș.a.

Artiști plastici: Eugen Raportoru (pictor), Ion Micuță (grafician, dar și poet, saxofonist), Petre Marian (sculptor), artiștii - fotografi Rupa Marconi și Mihaela Cîmpeanu (și sculptor) etc.

Muzicieni: Johnny Răducanu, Florin Niculescu (violinist), Mădălin Voicu, Marin Petrache Pechea, Marius Mihalache, Damian Drăghici ș.a.

Interpreți de muzică lăutărească și muzică rromă în general: Panseluța Fieraru, Gabi Luncă, Valentina Mocanu, Mioara și Paula Lincan, Cornelia Catanga-Pădureanu, Elena Pascu, Nelu Ploieșteanu, Dan Armeanca, Nicolae Guță, Sandu Ciorbă, Viorica de la Clejani, Cristi Nucă ș.a.

Soliști de muzică ușoară, de petrecere și de manele, precum: Pepe, Aurel Pădureanu, Constantin Angheluță, Nicu Paleru, Adrian de Vito, Nicolae Guță, Sorinel Copilul de Aur [Alexandru Sorinel], Elvis al Rromilor (Tudor Lakatos), Arun Durancea ș.a., ori soliști de operă, ca Lavinia Răducanu etc.

Soliști-instrumentiști: George Udilă, Ion Miu și fiul său George, Mieluță Bibescu, Leonard Iordache, Marian Mexicanu, Marin Alexandru, Ioniță de la Clejani, Șerban Izidor (violinist din Stâna, Satu Mare, a jucat în filmul „Gadjo dilo”), instrumentiștii din Taraful Clejani și Zece Prăjini, Ansamblul „Ghi Romano” ș.a.

Specialiști și cercetători în domeniul științelor sociale, al antropologiei și folclorului: Gheorghe Nicolae, Vasile Burtea, Mihai Surdu, Delia Grigore, Costică Bățălan ș.a.

Istorici: Petre Petcuț, Ion Sandu, Mariana Sandu, Florin Manole ș.a.

Publiciști, ziariști, editori: Vasile Ionescu, Gheorghe Păun-Ialomițeanu, George Lăcătuș ș.a. În radiovizual: Carmen State, Carmen Marcu, Loredana

Ciuraru, Valentin Pepenel, Cristinela Ionescu, Ciprian Necula, Zoltan Petru ș.a.

Teologi: Daniel Ganga (București), Gheorghe Velcu (Tr. Severin), Pr. Dumitrescu (Mureș), Pr. Nicolae (Raea Nuță din Brașov) ș.a.

Deputați: Gheorghe Răducanu, Nicolae Păun, Mădălin Voicu.

Demnitari: Ivan Gheorghe, Ilie Dincă, Mariea Ionescu, Gruia Bumbu.

Funcționari romi în structuri internaționale: Gheorghe Nicolae, Valeriu Nicolae, Julius Rostas, Dan Doghi, Isabela Mihalache, Cristi Mihalache, Iulian Stoian, Cerasela Bănică, Marius Tabă, Florin Nasture, Costel Bercuș, David Mark ș.a.

Funcționari romi în structuri guvernamentale sau locale: Mihaela Zătreanu, Dezideriu Gergely, Daniel Vasile, Salomeea Romanescu, Claudia Bercuș, Grigore Mihai, Maria Ursu, Viorica Gotu, Grosu Săndel, Wili Oaie, Mariana Buceanu, Mariana Sandu, Dana Rozalia Varga, Gabriel Stoica ș.a.

Militari/Politiști romi: col. Bițu, amiralul Răgălie ș.a.

Medici: Aurel Stanciu (Brăila), Virginia Pastacă (București).

Lideri și militanți romi: Ion Onoriu, Gabi Luncă, Ivan Gheorghe, Ion Cioabă, Rudi Varga, Nicolae Bologa, Viorel Bumbu, Octavian Stoica, Dumitru Ion Bidia, avocatul Nicolae Bobu, Florin Cioabă, Constantin Pădureanu, Ioni Geza, Florin Motoi ș.a.

Activiști romi din organizații neguvernamentale: Emilian Niculae, Vasile Ionescu, Costel Bercuș, Mariana Buceanu, Nicoleta Bițu, Letiția Mark, Valentin Pepenel, Dan Doghi, Gelu Duminiță, Ötvös Geza, Vazsi Robert, Magda Matache, Marian Mandache, Adi Vasile, Mihai Neacșu, Delia Grigore, Mihaela Zătreanu etc.

Cadre didactice universitare, precum prof. dr. Florea Chiriac (construcții), lect. dr. Delia Grigore, conf. dr. Vasile Burtea, lect. drd. Letiția Mark, sau profesori în licee și școli, ca: Petre Rădiță, Ion Rădulescu, Mirena Iovan-Cionca, Mihaela Zătreanu, Marin Crețu, Dan Mihoc, Ionel Cordovan, Nicolae Pandelică, Rodica Bătrâna, Loredana Mihaly, Gina Anton, Jupter Borcoi, Scripcariu Petronia, Danciu Elisabeta, Victor Gheorghe (și primar la Cojasca - DB) ș.a.

Inspectori școlari și profesori: Ina Radu, Ilie Pipoi, Salomeea Romanescu, Dan Mihoc, Anghel Năstase, Iorga Nicolae, Ștefan Roman, Costică Bățălan, Paulina Mihai, Costică Alexe, Ștefana Feraru, Gheorghe Fieraru, Ghiță Tudorița, Olga Markus, Ion Ionel, Sandu Ion, Angela Tică, Alexandru Graur, Elena Motaș, Nadia Gazsi, Gelu Neagu, Anca Negrea, Silviu Dulceanu, Mihaela Zătreanu, Florin Fleican ș.a.

Sportivi: boxerii Ilie Dragomir, Gheorghe Ștefan, Gheorghe Simion și fii, Marian Negoescu (lupte greco – romane, Pitești), fotbalistul Bănel Nicoliciță, antrenorul de fotbal Bănică Oprea (Mangalia) ș.a.

Oameni de afaceri: Vasile Băiculescu (om de afaceri și primar la Toflea), Ninel Potîrcă (președintele Patronatului Oamenilor de Afaceri Rromi din România), Florin Motoi ș.a.

Revoluționari rromi: Dumitru Dincă, Nucu Serafim, Martir Janos Paris, Gheorghe Nicolae, Emilian Niculae, Vasile Burtea, Septeleanu și Lache Cercel din Constanța, Costică Eftimie (Brașov) ș.a.

Judecători de pace: Marin Constantin „Șuta”, Ion Lăzărică din Dâmbovița ș.a.

f. Calendarul romilor

În viziunea romilor din România, având, în principal, destinație școlară). *O kalendâro le romenço. (Palal o dikhipen le rromenço anθar i Rumûnia, po but vaš e škòle)* Copyright: 12 nov. 2006, Dr. Gheorghe Sarău (România)

1 ianuarie – *Sf. Vasile*, obiceiurile legate de „Vasilca”. Colindatul „cu Vasilca” este întâlnit în ajunul și în prima zi a anului nou în mediul sătesc, practicat, deopotrivă, de rromi și de alte etnii din Balcani (români, bulgari).

27 ianuarie - Ziua Internațională pentru Comemorarea Memoriei Victimelor Holocaustului (ONU) - International Day of Commemoration in Memory of the Victims of the Holocaust (UN).

20 februarie 1856 – *Încheierea Dezrobirii Romilor*. După ce, anterior, la 10/22 decembrie 1855, Divanul Obștesc din Moldova votase „Legiuirea pentru desființarea sclaviei, regularea despăgubirei și trecerea emancipaților la dare”, la data de 8/20 februarie 1856, a fost promulgată și în Țara Românească - de către domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei - „Legiuirea pentru emanciparea tuturor țiganilor din Principatul românesc”, marcând ultimul act normativ privind dezrobirea romilor în Principate. În Transilvania, au fost adoptate anterior măsuri similare, iar în perioada împăraților Maria Tereza și Iosif II au fost inițiate și întreprinse acțiuni stricte de integrare a rromilor.

21 Februarie - Ziua Internațională a Limbii Materne (UNESCO) - International Mother Language Day (UNESCO).

7 martie - *Ziua Părintelui Rrom*. Ziua când părinții rromi, cooptați în diferitele programe educative ale școlii – „școala mamelor”, „școala tinerilor tați”, „școala bunicilor” - se reunesc pentru consultări cu profesorii privind educația copiilor rromi.

8 martie - *Ziua Internațională a Femeii*. (International Women's Day).

17 martie 2000 – *Ziua Mediatorului Școlar Rrom*. Marchează elaborarea primei Fișe de post a mediatorului școlar rrom, de către inspectorii pentru școlarizarea rromilor, participanți la cel de-al doilea seminar de lucru al acestora, desfășurat la Tulcea, între 15-17 martie 2000, organizat de Ministerul Educației Naționale, Romani Criss și OSCE. Ulterior (v. HG 721/14 mai 2004), se înscrie în C.O.R. (Clasificarea Ocupațiilor din România), profesia de mediator școlar, codul 334010 pentru nevoile Programului educațional PHARE (ce debutase în septembrie 2002 în 10 județe din România). Ocupația face parte din *Subgrupa majoră 33 Învățători și asimilați*, dar se încadrează efectiv în *Grupa minoră 334 – Alt personal în învățământ*; Grupa de bază: 3340 – *Personal în învățământ neclasificat în grupele anterioare*.

18 martie 1812 - *Ziua Scriitorului Rrom* – Ziua când Ion Budai-Deleanu semnează și trimite *Epistolele închinătoare către Mitru Perea [Petru Maior]*, *vestit cântăreț*, din care reiese că Ion Budai Deleanu și Petru Maior erau rromi. Cu același prilej, sunt serbați și alți **prozatori rromi din România**: *Anton Pann*, *Valerică Stănescu*, *Păun Gheorghe Ialomițeanu*, *Irina Gabor-Zrinyi ș.a.*, cât și **prozatori din alte țări**: *John Bunyan* (Anglia), *Celja Stojka* (Austria), *Sali Ibrahim* (Bulgaria), *Daniel Bartolomej* (Cehia), *Marilla Mehr* (Elveția), *Vejo Baltzar* (Finlanda), *Mateo Maksimof* (Spania, Franța), *Philomena Franz* (Germania), *Aleksandr Germano* (Rusia), *Dezider Banga* (Slovia), *Elena Lackova* (Slovia), *Slobodan Berberski* (Serbia), *Ali Krasnici* (Serbia), *Jose Heredia Maya* (Spania), *Katarina Taikon* (Suedia), *Bari Karoly* (Ungaria), *Menyhert Lakatos* (Ungaria) ș.a.

De asemenea, sunt cinstiți și **poeții rromi**. În context, sunt aniversați **poeți rromi din diferite țări** (*Uzin Kerim* (Bulgaria), *Santino Spinelli* (Italia), *Kujtim Paçaku* (Kosovo), *Ljatif Demir* (Macedonia), *Bronisława Wajs - Papsza* (Polonia), *Nikolaj Pankov* (Rusia), *Leksa Manuš* (Rusia, Letonia), dr. *Rajko Djurić* (Serbia), *Jovan Nikolić* (Serbia), *Bairam Haliti* (Serbia), *Choli Daróczy József* (Ungaria) ș.a. sau **poeți rromi din România**. De pildă, *Ștefan Fuli*, n. la 23 august 1950, în Mureșeni, cartier al orașului Tg. Mureș, fiind primul poet rrom care publică un volum de versuri de sine stătător, în anul 1993, volumul *Aproape-departe* (Editura Tipomur: Tg. Mureș). Lovit de o „stare depresivă a inutilității”, poetul se otrăvește în decembrie 1994, dar moare, în suferință îndelungă, abia în 28 martie 1995. Alți poeți rromi din România: *Luminița Mihai Cioabă*, *Gelu Măgureanu*, *Marius Lakatos* ș.a.

21 Martie – Ziua Internațională pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (International Day for the Elimination of Racial Discrimination).

21 Martie - Ziua Mondială a Poeziei (UNESCO) - World Poetry Day (UNESCO).

7 aprilie 1990 – *Ziua Alfabetului Rrom*. Adoptarea, la această dată, a scrierii comune internaționale în limba rromani, în cadrul celui de-al patrulea Congres Internațional al rromilor (desfășurat la Varșovia), ca *Decizia „Alfabetul rrom”*, având la bază rezultatele *Comisiei pentru standardizarea limbii rromani*, întrunită în zilele de 5 și 6 aprilie 1990, la Jadwisin – Serock (Polonia).

8 aprilie 1971 – *Ziua Internațională a Romilor*. Cu prilejul primului Congres al romilor, desfășurat la 8 aprilie, lângă Londra, au fost adoptate cântecul *Gelem, gelem* - ca imn al romilor de pretutindeni - și steagul romilor (dreptunghiular, cu jumătatea superioară albastră, cea inferioară verde, iar în centru cu o roată de culoare roșie, în realitate, „chakra = roata universului”, care are, în fapt, 16 spițe). În România, se marchează ziua de **8 aprilie**, cu începere din anul 2006, ca „Sărbătoare a etniei romilor din România”, adoptată de Parlamentul României, la inițiativa deputatului romilor, președintele asociației Partida Romilor, Nicolae Păun, prin Legea nr. 66/22 martie 2006.

16 aprilie 1889 - *Ziua Actorului Rrom*. Marchează ziua de naștere a actorului **Charles Chaplin** (n. la 16 aprilie 1889, decedat la 25 decembrie 1977). Acesta și-a mărturisit identitatea romă cu 13 ani înainte de moarte (v. *Povestea vieții mele. My autobiography* - 1964): „Bunica era pe jumătate țigancă”. În context, se serbează și alți actori cu sânge rom, ca, de pildă, **Yul Brinner** (născut la data de 07.07.1915, după alți autori în 12. 07.1915, în Insula Sahalin, Vladivostok (Rusia) și decedat la 10.10.1985, la New York). Biografia actorului american *Yul Brynner* [Tadje Kahn] este învăluită încă în mister, referirile cercetătorilor fiind voit confuze. Cum însă *Yul Brynner* și-a asumat identitatea rromă (el fiind prezent și ales ca președinte de onoare la cel de-al doilea Congres Mondial al Uniunii Rome, la Geneva, în anul 1978), cum în viața sa a trăit printre rromi și circari, cum biografiile vorbesc de faptul că era „pe sfert” rrom și tot „pe sfert” evreu, este de presupus că, într-adevăr, faimosul actor avea sânge rrom. Tatăl mamei sale, *Marusia Blagovidova*, era evreu rus, iar mama acesteia era de etnie rromă. Oricum, în începuturile sale artistice îl regăsim printre rromi, cântând la chitară și evoluând ca trapezist la circ. Serbarea *Zilei actorului rom* se extinde și în plan național, în România, având în vedere actorii rromi ca: **Ștefan Bănică** (București), **Moca Rudi** (Tg. Mureș), **Mihai Răducu**, **Sorin Sandu Aurel**, **Zita Moldovan**, **Vera Lingurar**, **Mădălin Mandin** - toți tineri actori cu activitate în București.

20 aprilie 2004 – *Ziua Neselegării și Nediscriminării în Învățământ*. Marchează ziua când a fost emisă de către Ministerul Educației și Cercetării, la cererea și cu participarea organizațiilor rome, Notificarea nr. 29323/20.04. 2004 privind interzicerea segregărilor copiilor în învățământ. În context, pe lângă întâlnirile din școli, cu scopul analizării/conștientizării actelor de discriminare și de segregare, se organizează concursuri ale elevilor cu echipaje multietnice pe tematica lucrării pentru copii „Katitz” scrisă de scriitoarea

romă *Katarina Taikon* din Suedia (n. la 29 iulie 1932 și decedată în 30 decembrie 1995).

24 aprilie 1595 – *Ziua domnitorului rrom Răzvan Vodă* (care a domnit începând din 24 aprilie/4 mai 1595, până în 3/13 decembrie 1595). Proclamarea ca domn al Moldovei a lui Ștefan Răzvan s-a făcut în această zi, el conducând Moldova până la data de 13 decembrie 1595, fiind, de fapt, singurul domn de origine rromă al unei țări române. În noaptea de 25 aprilie/5 mai 1595, Răzvan Vodă l-a declarat trădător pe Aron Vodă și l-a arestat la Iași. La 4/14 decembrie 1595, Răzvan Vodă este prins, în încercarea sa de a fugi în Transilvania, și predat urmăritorilor în 4 decembrie 1595, când noul domnitor, Ieremia Movilă, a poruncit ca Răzvan Vodă să fie pus în fiare, la Suceava, să i se taie nasul și să fie tras în țeapă.

25 aprilie – *Ziua Holocaustului*. Marchează lichidarea de către naziști, în timpul ultimului război mondial, a șase milioane de evrei, peste 500.000 rromi, cât și a altor victime (pe criterii de diversitate fizică, sexuală, religioasă, ideologică etc.).

25 aprilie 2001 – **Ziua Strategiei. Ziua Legislației Naționale privind Rromii din România**. La 25 aprilie 2001, s-a emis H.G. nr. 430/2001 privind îmbunătățirea situației rromilor, act normativ reactualizat prin H. G. 522/aprilie 2006.

28 aprilie – *Ziua Cărții Rome în România*. Marchează tipărirea, în anul 1878, a primei culegeri bilingve de folclor rrom, elaborată de *Barbu Constantinescu*, iar după Revoluție - publicarea, la data de 28 aprilie 1992, de către *Gheorghe Sarău*, a primului dicționar rrom apărut în România.

aprilie – mai – *Joia Verde. Paștele Rromilor*. În prima zi de joi de după Paștele ortodox, rromii, îndeosebi cei lăutari, proveniți preponderent din rândul foștilor rromi ursari, fiind ocupați cu cântatul de Paște în comunitățile majoritarilor, își serbau Paștele în prima joie de după Paștele ortodox. Și astăzi, îndeosebi în Moldova (Bacău, Suceava etc.), rromii ursari serbează această zi.

mai 1564 (în prima duminică a lunii mai) - *Prima Atestare a Originii Indiene a Rromilor*, aparținând lui *Giovan Andreea Gromo*, căpitanul gărzilor lui Sigismund Zapolya al Transilvaniei.

6 mai – *Herdelezi* [Hidrellez, Hıdırellez], Sf. Gheorghe. Inițial, în sec. XI, la 6 mai, se marca ziua proorocului Elias (v. Vechiul Testament). De remarcat faptul că termenul actual rom, *Herdelezi*, de sorginte turcească, conservă și denumirea proorocului Elias (v. aici **Elèzi**). Cântecele *Sa o roma, daje!* [*Toți oamenii, mamă!*] este asimilat, astăzi, ca „Imn al rromilor musulmani”, iar ziua de Herdelezi este serbată de rromii din Balcani, îndeosebi cei musulmani, sau care, în perioade mai vechi, au primit influențe culturale și religioase din partea musulmanilor (v. rudarii din România).

24-25 mai 1935 - *Sfânta Sara*. Marchează zilele de pelerinaj al rromilor vest europeni la Biserica din *Les Saintes Maries de la Mer* [Sfintele Marii ale Mării/venite pe Mare], din sudul Franței, unde, la subsolul bisericii, se află statuia Sfintei Sara, protectoarea religioasă a rromilor. După răstignirea lui Iisus, cele trei Sfinte Marii, împreună cu sluga lor, Sf. Sara, au fost puse într-o ambarcațiune și lăsate în voia soartei pe mare, fără apă și merinde, apa scoțându-le pe uscat, în sudul Franței. Sfânta Sara a fost pictată, în anul 2001, în Biserica „Sf. Paraschiva”, din localitatea teleormăneană Segarcea Vale, de către pictorul *Ion Alexe*.

mai (ultima duminică din luna mai) – *Ziua Florarilor*. La inițiativa *Asociației Florarilor din București* - avându-l ca președinte pe domnul Florin Georgescu, fiul florăresei Bambina - s-a serbat, pentru prima dată în România, la data de **28 mai 2006**, *Ziua Florarilor*, în Parcul „Plumbuita” din Sectorul 2 – București. De remarcat și faptul că, într-o zi apropiată calendaristic - **31 mai 1934** -, Gheorghe Niculescu, zis *Gogu Floraru'*, proprietarul Florăriei „La doi trandafiri” (din Piața „Sf. Anton”, nr. 10 din București), după demisia lui G. A. Lăzărescu - Lăzurică, la **29 mai 1934**, devine președintele Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”.

31 mai 1942 – *Ziua Deportării Romilor în Transnistria*. Inspectoratul General al Jandarmeriei transmite adresa nr. 34.647/**30 mai 1942** Inspectoratelor de Jandarmi din București, Chișinău și Transnistria, conținând ultimele indicații privind preluarea „țiganilor nomazi” și evacuarea lor în Transnistria. A doua zi, I.G.J., în scrisoarea nr. 34.647/**31 mai 1942**, raportează Ministerului Afacerilor Interne că „Inspectoratul General al Jandarmeriei a transmis tuturor formațiunilor sale din subordine ordinele necesare pentru executarea operațiilor de evacuare a țiganilor nomazi de pe întreg cuprinsul țării în Transnistria /.../ Pentru executarea evacuării țiganilor nenomazi, problema este lăsată în suspensie până la primirea ordinului...”.

În baza adresei Ministerului Afacerilor Externe, nr. 33 911/**17 mai 1942**, transmisă Inspectoratului General al Jandarmeriei, se cerea ca, într-o singură zi, în data de **31 mai 1942**, să se efectueze recensământul rromilor „*nomazi (căldărari, lingurari etc.) și stabili (și anume acei care, deși nenomazi, sunt condamnați recidiviști sau nu au mijloace de existență sau ocupație precisă din care să trăiască în mod cinstit prin muncă și deci constituie o povară și un pericol pentru ordinea publică)*”.

Data de **1 iunie 1942** marchează, efectiv, începutul deportării rromilor nomazi din România în Transnistria. Pe de altă parte, la **3 noiembrie 1831** s-a încercat pentru prima oară deportarea rromilor din spațiul românesc, când Vornicia Dinlăuntru a început deportarea netoților din Principatul Țării Românești în Turcia, acțiunea soldându-se cu un insucces, datorită opoziției pașalelor turce de la sudul Dunării.

1 iunie – *Ziua Internațională a Copilului.*

1 iulie 1999 – *Ziua Învățământului pentru Rromi.* Prin numirea inspectorilor rromi și nerromi pentru școlarizarea rromilor în structura celor 42 de Inspectorate Școlare Județene, prin ordinul MEN nr. 3363/01.03. 1999, ce avea ca termen limită de aplicare ziua de 1 iulie 1999, se marchează oficializarea unor demersuri anterioare, din perioada 1990 – 1999, destinate școlarizării rromilor și configurarea unei noi abordări instituționale privind învățământul destinat rromilor din România.

25 iulie 2001 – *Ziua Mediatorului Sanitar Rrom.* Prin programele și demersurile organizației Romani Criss, ale tinerei activiste sociale rrome *Mariana Buceanu*, profesia de mediator sanitar rrom se înscrie în Codul Ocupațiilor din România, cu nr. 513902/2001. Ministerul Sănătății și Familiei emite Ordinul nr. 619/14 august 2002 *pentru aprobarea funcționării ocupației de mediator sanitar și a Normelor tehnice privind organizarea, funcționarea și finanțarea activității mediatorilor sanitari în anul 2002* (publicat și în M. Of. nr. 655/3 sep. 2002). Alegerea datei reprezintă data când organizația Romani CRISS solicită, prin scrisoarea nr. 330/25.07. 2001, Ministerului Muncii și Solidarității Sociale includerea în COR a acestei ocupații. *Direcția generală forță de muncă* răspunde, în scrisoarea nr. 1077/06. 08.2001, că „Ocupația va fi introdusă la Grupa de bază 5139 *Lucrători în serviciu pentru populație*, codul 513902 /.../, director general: *Laurențiu Ungureanu*”.

12 August - Ziua Internațională a Tineretului (International Youth Day).

27 august 1933 - *Ziua Mișcării Romilor din România.* Ziua Activistului Rom. Încă de la începutul sec. XX, au existat timide forme de organizare a rromilor, în sindicate ale lăutarilor ori în asociații.

*În anul **1927**, ia ființă, sub conducerea lui *Iancu Panaitescu*, Societatea lăutarilor „*Junimea Muzicală*” (recunoscută prin sentința publică nr. 18/1927 a Tribunalului Ilfov, secția I), având sediul în București (str. Vulturului nr. 147), la Cafeneaua lui *Constantin Urziceanu*, casierul Societății.

*În **aprilie 1933**, din inițiativa arhimandritului *Calinic I. Popp Șerboianu*, nerrom, dar vorbitor al limbii rromani, ia ființă „*Asociația Generală a Țiganilor din România*”, pentru început ca un comitet provizoriu format din membrii comitetului de conducere al Societății „*Junimea Muzicală*” și cu același sediu (str. Vulturului nr. 147), sub președinția sa, în vederea organizării înscrierilor în Asociație. La **20 septembrie 1933**, Asociația ia ființă în mod legal, dar în **Nota din 5 noiembrie 1933** a Direcției Generale de Poliție se propune ca „*Asociației Generale a Țiganilor din România*” să nu i se acorde statutul de persoană juridică.

*La *Apelul* arhimandritului Calinic I. Popp Șerboianu, *Către toți țiganii din România*, distribuit de acesta în București în data de **27 august 1933**, apar mai multe asociații rrome și filiale ale acestora. Astfel, la **10 septembrie 1933**, la Craiova, președintele filialei Craiova a Asociației Țiganilor din România, Marin I. Simion, convoacă și prezidează o adunare la sediul acesteia (str. Fața Luncii nr. 3, în casele lui Parulea Miclescu), ce se va solda, la **25 sept. 1933**, cu alegerea consiliului de conducere. Apar însă și alte forme de asociere ale rromilor, ca, de pildă, cele de într-ajutorare (v. Adunarea rromilor din Corabia, de la data de **6 septembrie 1933**, în scopul înființării unei Societăți de ajutor reciproc).

*În **septembrie 1933**, se anunță, cu diferite ocazii, și se menționează în diferite documente, constituirea Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”, sub conducerea lui G. A. Lăzărescu-Lăzurică (str. Sârbească nr. 8, București), publicist, absolvent al școlii superioare de comerț și depozitar de lemne și furaje. Acesta, având sprijinul Patriarhiei și al autorităților, organizează, la **8 oct. 1933**, în Sala Ileana (București, Câmpul Moșilor, orele 10,00) Congresul rromilor, prilej cu care se alege și comitetul de conducere pe 5 ani (G. A. Lăzărescu-Lăzurică – președinte activ, Grigoraș Dinicu – președinte de onoare ș.a. La data de **16 noiembrie 1933**, Tribunalul Ilfov, Secția Notariat, prin Proces-verbal nr. 32.620/1933 noiembrie 16, autentifică actul constitutiv al „Uniunii Generale a Romilor din România”. Cererea de obținere a personalității juridice a Uniunii s-a depus la Tribunalul Ilfov, ca dosar nr. 1001/1934, cu prim termen 27 febr. 1934, dar se fac recomandări – în două referate ale unui comisar-ajutor, date 9 ian. 1934 și 27 martie 1934, de neacordare a statutului de persoană juridică (3 membri semnatari nu sunt cunoscuți la adresele indicate, iar alți 3 aveau cazier).

*După demisia trucată a lui G. A. Lăzărescu-Lăzurică, la **29 mai 1934**, președinte al asociației „Uniunea Generală a Romilor din România” devine, cu începere din **31 mai 1934**, Gheorghe Niculescu [Gogu Floraru’]. Asociația „Uniunea Generală a Romilor din România” (cu sediul în Piața Sf. Anton nr. 10, București) a dobândit statutul de persoană juridică prin sentința nr. 117/30 **noiembrie 1934** a Tribunalului Ilfov, secția I, c.c., publicată în „Monitorul Oficial” nr. 52 din **2 martie 1935**, p. 22.

Mult timp, atât Calinic I. Popp Șerboianu, cât și G. A. Lăzărescu-Lăzurică au încercat să-și atragă de partea lor, îndeosebi în perioada 1933-1938, diferite filiale din țară sau să se insinueze în structura acestora (de pildă, G. A. Lăzărescu-Lăzurică devine, în anul 1936, unul dintre președinții de onoare ai Asociației „Redeșteptarea romilor și romițelor din România”, înființată la **5 august 1936** (cu sediul în București, str. Rădulescu Tei, nr. 2, avându-l ca președinte pe Apostol Matei).

Cu toate încercările primilor doi promotori ai mișcării rromilor, Calinic I. Popp Șerboianu și G. A. Lăzărescu-Lăzurică, asociația „Uniunea Generală a Romilor din România” a fost cea mai longevivă organizație din perioada interbelică, ea activând până în anul 1940.

31 august 2000 – *Ziua Nediscriminării în România*. Marchează data aprobării de către Guvernul României a *Ordonanței 137/31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare*, document secundat de alte acte normative conexe.

8 septembrie – *Ziua Rromilor Căldărari și Nomazi* (Costești, Vâlcea). Sfânta Marie (Nașterea Maicii Domnului).

8 septembrie - *Ziua Internațională a Combaterii Analfabetismului* (International Literacy Day - UNESCO).

15 septembrie 1990 – *Ziua Elevului Licean Rrom*. Marchează debutul măsurilor afirmative în favoarea elevilor rromi, prin admiterea acestora, în anul 1990, pe locuri distincte la Școlile Normale (Liceele Pedagogice) din București, Bacău și Târgu Mureș, în vederea pregătirii lor ca învățători pentru școlarizarea rromilor. În cadrul întâlnirilor organizate în această zi cu liceenii rromi, sunt invitați, alături de instituții și organizații rome și nerrome, și filantropi, rromi și nerromi, care îi susțin financiar pe liceenii rromi, în funcție de rezultatele la învățătură și/sau de situația materială.

16 septembrie 1990 – *Ziua Portului și Dansului Popular Rrom*. Parada costumelor populare ale rromilor.

17 septembrie 1990 – *Ziua Meșteșugarilor și Artiștilor Plastici Rromi*. Târgul meșterilor populari rromi: argintari, căldărari, cositorari, pieptănari, croitori, cizmari ș.a. Expoziții ale artiștilor plastici rromi: pictură, sculptură, fotografie, ceramică, design vestimentar etc.

20 septembrie 1620 - *Ziua Rromilor Rudari/Băieși*. În Țara Românească, rudarii sunt menționați la 20 septembrie 1620 în *Hrisovul domnului Țării Românești Gavrilă Movilă către Mănăstirea Cozia*.

24 septembrie 1932 – *Ziua Presei Rrome*. Cu începere din **24 septembrie 1932** și până la 8 martie 1938, se tipăresc, la Craiova, 70 de numere ale ziarului „Timpul”, editat de un grup de intelectuali rromi și nerromi (Aurel Th. Manolescu Dolj, Marin I. Simion, N. St. Ionescu, C. Nicolăescu-Plopșor). Între anii **1934-1935**, la Calbor (Făgăraș), țăranul rrom Naftanailă Lazăr editează ziarul „Neamul țigănesc”. Din **noiembrie 1934** (primul număr: 1-15 noiembrie 1934) și până în anul **1940**, apar, la București, 14 numere ale publicației „Glasul Romilor”, ce îl avea ca director fondator pe Gh. Niculescu.

26 septembrie – *Ziua Limbilor Europei*.

2 octombrie 1992 – *Ziua Studentului Rrom*. Marchează alocarea pentru prima dată în învățământul superior românesc a 10 locuri distincte pentru candidații rromi la secția de asistență socială a Universității din București, la inițiativa sociologilor profesori, dr. *Elena Zamfir* și dr. *Vasile Burtea*. An de an, numărul de locuri a crescut, ajungând, de pildă, în anul 2006, la 420 locuri distincte pentru diferite facultăți din țară.

3 octombrie 1385 – *Ziua Atestării Rromilor în Spațiul Geo-Istoric Românesc*. Menționarea în documentul semnat de Dan Vodă, la 3 octombrie 1385, a patruzeci de sălașe de „ațigani”, care aparținuseră Mănăstirii Vodița (jud. Mehedinți) - ca danie făcută anterior de unchiul domnitorului, Vladislav Vodă - și care aparțineau, la 3 octombrie 1385, Mănăstirii Tismana (jud. Gorj).

5 octombrie – *Ziua Cadrelor Didactice*. Cinstirea, de asemenea, a cadrelor didactice rrome. (în contextul Zilei Mondiale a Profesorului - World Teacher's Day - UNESCO).

8 octombrie 1923 – *Ziua Muzicianului Rrom din România*. La data de 8 octombrie 1923 s-a născut marele violonist și dirijor rrom *Ion Voicu*, ce avea să moară la 24 februarie 1997, la București. În context, serbarea altor muzicieni rromi: *Mădălin Voicu* (dirijor), *Johnny Răducanu* (jazz), *Marius Mihalache* (țambal, jazz), *Marin Petrache Pechea* (jazz) ș.a.

9 octombrie – *Ziua Holocaustului*. Comemorarea în România a victimelor *Holocaustului* din rândul evreilor, rromilor și al altor categorii (persoane victimizate din rațiuni de diversitate fizică, sexuală, religioasă, ideologică etc.).

20 octombrie 1992 – *Ziua Secției de Limbă Rromani* (data când a debutat primul curs de limba rromani la nivel universitar, la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, inițiat și ținut de *Gheorghe Sarău* până în anul universitar 2000/2001. Din anul universitar 1997/1998, la aceeași facultate și prin strădania sa, se înființează secția B. *indianistică* (hindi - romani), ca apoi, din anul universitar următor, 1998/1999, să se structureze, tot ca specializare B, secția *limba și literatura rromani*. Din anul universitar 2005/2006, secția capătă statut de secție principală A.

2 noiembrie – *Ziua Folclorului Rrom*. Ziua este prilejuită de comemorarea morții folcloristului și cântărețului rrom *Anton Pann*, născut în anul 1796, la Sliven în Bulgaria, și decedat la 2 noiembrie 1854, în România. Serbarea și a altor etnologi, antropologi și folcloriști *nerromi* (C. S. Nicolăescu – Plopșor, H. Wlislöcki, Barbu Constantinescu, Petru Copoiu etc.) și rromi (Costică Bățălan, Alexandru Ruja - Gribussy, Delia Grigore ș.a.). Ziua este marcată, în școli, și prin diferite concursuri și spectacole folclorice (cântece, dansuri, ritualuri, obiceiuri etc.).

16 noiembrie – *Ziua Toleranței și a Diversității* (în contextul *Zilei Internaționale pentru Toleranță* - International Day for Tolerance (UNESCO). Organizarea în școli de programe pentru toleranță și diversitate (etnică, religioasă, fizică etc.).

20 noiembrie - Ziua Internațională a Copilului - Universal Children's Day (UNICEF).

30 noiembrie 1940 - *Ziua Rromilor Ursari. Ziua ce marchează dispariția ursăritului*. Printr-o serie de reglementări succesive, ursăritul dispare treptat. Astfel, prin Ordinul nr. 24.643/1908 al Ministerului de Interne, se interziceau creșterea și purtatul urșilor, de către rromii ursari, deoarece „purtarea de către țigani a urșilor prin orașe oferă trecătorilor, sub speranța distracției, unul dintre cele mai sălbatice spectacole”. Cu începere din **februarie 1924**, Ministerul de resort solicita, periodic, prefecturilor să se respecte acest ordin. La data de **22 octombrie 1928**, prin adresa nr. 14.799 – A, semnată de ministrul I. G. Duca și de directorul general N. T. Ionescu, se cerea prefectilor să se ia măsuri „ca organele în subordine să oprească cu desăvârșire pe țiganii care se îndeletnicesc cu meseria de a umbla cu urși”. La acestea a contribuit și Ordinul circular general nr. 38/30 **noiembrie 1940**, transmis de Inspectoratul General al Jandarmeriei către toate unitățile de jandarmi, în anexă fiind însoțit de Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 19862/19 **noiembrie 1940**, „prin care se dispune oprirea țiganilor de a umbla cu urșii prin sate și orașe și a da spectacole cu ei, retrăgându-le și autorizațiile ce aceștia posedă în acest sens”.

1 decembrie 1918– *Ziua Națională a României*. Rromii din România, ca și alți cetățeni români de diferite etnii, au fost și sunt producători de istorie și civilizație în context românesc și universal.

2 decembrie - *Ziua Lăutăriei și a Cântecului Lăutăresc*. Marchează prezența, cu o zi înainte, la data de *1 decembrie 1599* a unei cete de lăutari rromi, ce cânta „îmnuri naționale”, în momentul intrării lui Mihai Viteazul în Alba Iulia. *Cântecul lăutăresc* este reprezentat emblematic de „interpretul - titan” al acestei specii folclorice, de inegalabilul cântăreț rrom *Dona Dumitru Siminică*. În context, serbarea altor mari artiști lăutari – **instrumentiști** (*Barbu Lăutaru, Petre Crețul Solcan, Sava Pădureanu, Toni Iordache, Florea Cioacă, Marcel Budală, Fărămiță Lambru, Fănică Luca, Ion Onoriu, Alexandru Țitruș, Ilie Udilă, Ionel Budișteanu, George Udilă, Ion Miu, Marian Mexicanu ș.a.*) ori **soliști vocali**: *Zavaidoc (Marin Teodorescu), Romica Puceanu, Gheorghe Lambru, Gabi Luncă, Mioara și Paula Lincan, Panseluța Fieraru, Catanga - Pădureanu, Elena Pascu, Valentina Mocanu ș.a.*

10 decembrie – *Ziua Internațională a Drepturilor Omului* (Human Rights Day- Aniversare ONU).

18 decembrie - Ziua Minorităților din România.

18 decembrie - Ziua Popoarelor Dezrădăcinate și/sau Nomade (evreii, romii, tătarii, armenii etc.). Serbare în contextul Zilei Internaționale a Emigranților (18 December - International Migrant's Day). Poeta Rose Ausländer se autodefinea astfel: „Sunt o țigancă evreică de limbă germană. Evreii și țiganii, ambele popoare nomade, dezrădăcinate. Dar dacă pentru țigani viața nomadă face parte din tradiție, la evrei starea aceasta e involuntară, forțată, căci ei au avut cândva o țară” (Poeta s-a născut în anul 1889, la Storjineț, aproape de Cernăuți, și a decedat în Germania). Ziua poate fi serbată și de romii aflați la lucru în diferite țări.

g. Manuale școlare de limba, istoria și tradițiile rromilor în uz

i I-to klăsa

Gheorghe Sarău **2005**, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa I*. I rromani čhib thaj i literatūra vaš i jekhto klăsa, București: Editura Sigma, 64 p.

i II-to klăsa

Gheorghe Sarău **2005**, Camelia Stănescu, *Limba și literatura rromani: manual pentru clasa a II-a*. I rromani čhib thaj i literatūra vaš i dujto klăsa, București: Editura Sigma, 64 p.

Olga Mărcuș **2005**, *Limba și literatura rromani. Manual clasa a II-a*. I rromani čhib vaš o dujto berš, București: Editura Es Print '98, 64 p. [Redactor și referent pentru limba rromani: Gheorghe Sarău]

Olga Mărcuș **2005**, *Limba și literatura rromani. Caietul elevului clasa a II-a*. I rromani čhib vaš o dujto berš, București: Editura Es Print '98, 72 p. [Redactor și referent pentru limba rromani: Gheorghe Sarău]

i III-to klăsa

Gheorghe Sarău **2005**, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a III-a*. I rromani čhib thaj i literatūra vaš i trinto klăsa, București: Editura Sigma, 104 p.

i IV-to klăsa

Gheorghe Sarău **2006**, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a IV-a*. I rromani čhib thaj i literatūra (vaš i štarto klăsa), București: Editura Sigma, 104 p.

Elena Nuică, Ionica Duroi, Mantu Stoica **2006**, *I rromani čhib thaj literatūra vaš i IV-to klàsa. Manual de limba și literatura rromani pentru clasa a IV-a*, București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 160 p. [Redactor și referent pentru limba rromani: Gheorghe Sarău]

i V-to klàsa

Gheorghe Sarău **2007**, *Limba și literatura rromani pentru anul V de studiu. I rromani čhib thaj i literatūra vaš o panžto siklövıpnasqo berš*, București: Editura Alpha MDN, 118 p.

i VI-to klàsa

Ionel Cordovan și Palfi Noemi **2008**, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VI-a*, București: Editura Vanemonde, 104 p. [referent și redactor pentru limba rromani: Gheorghe Sarău].

Petre Petcuț, Delia Grigore, Mariana Sandu **2005**, *Istoria și tradițiile minorității rromani: manual pentru clasele a VI-a – aVII-a*, București: Editura Sigma, 104 p.

i VII-to klàsa

Moise Gabriela, Marius Căldăraru, Gheorghe Sarău **2008**, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VII-a*, București: Editura Vanemonde, 104 p.

i VIII-to klàsa

Jupiter Borcoi, Gheorghe Sarău, Nicolae Pandelică, **2009**, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VIII-a*, București: Editura Vanemonde, 114 p.

i IX-to klàsa

Gheorghe Sarău **2006**, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a IX-a. I rromani čhib thaj i literatūra (vaš i enăto klàsa)*, București: Editura Sigma, 200 p.

i X-to klàsa

2010 Sarău, Gheorghe; Cordova, Ionel, *I rromani čhib thaj i literatūra vaš o dešto siklövıpnasqo berš. Limba și literatura rromani. Manual pentru anul X de studiu*, București: Vanemonde, 116 p. [în parteneriatul UNICEF–MECTS].

ANEXĂ

1. Povești din activitatea mea de mediator școlar (Elena Radu), **Anexa 1**..... 99
2. Fișa de lucru a mediatorului școlar rrom (MEN, martie 2000), **Anexa 2**... 105
3. Fișa de lucru a mediatorului școlar (înscrisă în COR și utilizată în Programul PHARE, între 2001 – 2007) **Anexa 3**..... 106
4. Fișa cu responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari (a), conform cap. III, art. 9, din Ordinul MECT nr. 1539/19 iul. 2007 (publicat în M. Of. R. nr. 670/1.X.2007, cu ordinul (b) și metodologia aferentă-c), **Anexa 4** 112
5. Notificare nr. 25.436/28 ianuarie 2008 cu precizările MECT privind încadrarea mediatorului școlar **Anexa 5**..... 119
6. Fișe de exercițiu ale cursanților în scopul elaborării unei fișe de lucru a mediatorului școlar în viziunea lor - **Anexa 6**..... 120
7. Extrase din Legea Educației Naționale nr. 1/2011 privind mediatorul școlar - **Anexa 7**..... 130
8. Diverse mostre de fișe și tabele de lucru pentru portofoliul mediatorului școlar (Elena Radu și Gheorghe Sarău) **Anexa 8**:..... 132
 1. Fișa de autoprezentare a mediatorului școlar rrom..... 132
 2. Fișa unității școlare..... 134
 3. Fișa de lucru a mediatorului școlar în comunitate..... 143
 4. Fișe și tabele pentru recenzarea populației din comunitate, după numărul claselor absolvite 152
 5. Fișă de înscriere în clasa I..... 153
 6. Fișă de înscriere în cadrul Programului Educațional „A doua șansă” - Nivel primar / secundar inferior..... 155
 7. Cerere de înscriere în clasa a IX-a pe locurile acordate rromilor..... 158
 8. Fișă de înscriere la grădiniță..... 158
 9. Model pentru un proces – verbal de vizitare a familiei copilului..... 159

9. a. Școlarizarea romilor comparativ cu predarea limbii și istoriei romani, în per. 1990 – 2011 (Gheorghe Sarău) **Anexa 9 a**..... 160
- b. Tabel cu numărul de elevi rromi în anul școlar 2008-2009 (Gheorghe Sarău) – **Anexa 9 b**..... 161
10. Documentar privind istoricul segregării și al măsurilor de desegregare (Gheorghe Sarău) **Anexa 10**..... 163
11. Modalități de lucru cu preșcolarii/elevii și comunitatea rromă (Gheorghe Sarău) - **Anexa 11**..... 168

Anexa 1

1. Povești din activitatea mea de mediator școlar

Autor: Elena Radu

Povestea adolescentei L. C., 14 ani

În clasa a VI-a C, vine, prin transfer, o fetiță de la o școală din sectorul 2. Era timidă, speriată și tindea a plânge întruna. M-am apropiat de ea și am întrebat-o

L.C.,
fetiță,
14 ani

unde locuiește și dacă ar vrea să mă însoțească la domiciliul ei. Odată ajunsă în casa acesteia, îmi erau prezentate persoane care fie erau unchiul, mătușa, vărul sau vecina, dar nu și părinții săi.

Unchiul ei, un domn la șazecișipatru de ani, mi-a zâmbit și m-a întrebat în limba rromani cine sunt și de ce am venit.

După ce i-am spus că sunt de la școală și că vreau să o ajut pe nepoțică, mi-a povestit ce i se întâmplase cu ceva timp în urmă. Tatăl acesteia fusese arestat, iar la scurt timp după el și mama.

Casa naționalizată în care locuiau fusese revendicată de proprietarul acesteia. Copiii au fost luați de acest unchi din partea mamei pentru a le oferi consolare, acoperiș și hrană, până la eliberarea părinților, într-o casă modestă cu unsprezece membri în zona cea mai rău famată din cartierul Ferentari.

Toată discuția și relatările acestuia au fost în limba rromani, la o ceașcă mare de cafea. Ceilalți membri ai familiei stăteau liniștiți pe pat, uitându-se la noi, căci nu înțelegeau nimic. Mătușa fetei părea a fi o doamnă cumsecade, atentă și servibilă, dar aparențele înșelau, dovedindu-se acest lucru în timp.

Eleva începuse să lipsească foarte mult de la școală, iar atunci când venea avea probleme cu colegii de clasă, care râdeau de felul cum era îmbrăcată și încălțată, că nu are decât un singur caiet pentru toate materiile și că nu participă niciodată la dările clasei.

Toate acestea o descurajau și o determinau să renunțe la studii. Decizia aceasta nu-mi plăcea și am rugat-o să-mi povestească ce s-a întâmplat.

Mătușa o exploata cât se putea de mult la treburile casnice și o certa de fiecare dată când își făcea timp și pentru ea. Nu-i dădea bănuți de

buzunar, iar porția de mâncare se redusese drastic. Toate acestea, pentru că erau două guri în plus la masă. Pe lângă fetiță era și frățiorul ei mai mic, care avea un handicap și nu recunoștea pe nimeni în afară de fetiță. Băiețelul avea nevoie de pempărși, căci, în ciuda faptului că avea cinci anișori, nu putea vorbi. Fetița se ocupa de el precum o mamă.

Am vorbit cu câteva asociații și m-au ajutat cu hrană rece, hăinuțe și jucării. De la o altă asociație, i-am procurat rechizite școlare. Era tare mândră de lucrurile ei, mai ales de o mapă albastră, pe care o folosea pe post de ghiozdan. A început să vină la școală cu regularitate și chiar să învețe bine. Toate păreau că s-au schimbat, dar, din păcate, a murit unchiul. A fost o mare lovitură pentru ea, căci era singurul umăr pe care se putea sprijini. Nu mai avea unde să locuiască. După două săptămâni de locuit pe unde apuca, o mătușă din partea tatălui i-a luat la dânsa. Credeam că va fi bine. Ei bine, nu! Doamna era foarte în vârstă și avea nevoie de cineva care să facă curățenie, să spele, să calce și să gătească.

Fetița părea extenuată când venea la școală. Nu mânca cu zilele, căci nu avea de unde. Nu se putea înscrie nici la cantina socială, întrucât nu era majoră.

Datorită unui proiect pe care îl derulam în unitatea școlară, în care era prevăzută și o masă, îi dădeam de două ori pe săptămână hrană și apă.

Fetița nu mai putea suporta stresul și munca. S-a decis să se mărite, crezând că, astfel, va scăpa de greutate, dar acestea au venit după patru zile de locuit împreună cu socrii. Era o simplă menajeră, bătută cu sau fără motiv. Renunțase la școală, căci „soțul” era gelos.

Într-o zi de luni, primesc un telefon de la închisoare. Era tatăl fetiței, care mă ruga să-l ajut cu fetița, să o luăm de la familia soțului ei. Nu era deloc ușor, pentru că, în ciuda comportamentului agresiv al soțului, îl iubea, nu-l putea părăsi.

La sfârșitul anului școlar avea situații neîncheiate la toate materiile pe semestrul al doilea. În luna august, a fost pus în libertate tatăl fetiței. Acesta a venit la școală să mă caute. Fetița îi tot povestea despre mine, cum am ajutat-o, cum am înțeles-o și îndrăgit-o.

Am rămas impresionată când l-am cunoscut pe tatăl acesteia. Era un domn bine, foarte sigur pe sine, nu pierdea contactul vizual cu mine și era foarte atent la detalii. L-am anunțat că a început sesiunea de corigențe și de încheierea situațiilor deosebite. M-au uimit atât fetița cât și tatăl, care au venit zi de zi la școală, fata susținând toate examenele pentru a-și rezolva situația.

Între examene, veneau în biroul meu și-mi promiteau că fata nu va mai merge acasă la soțul ei, că va rămâne cu tatăl și fratele ei. Nu-i spuneam

că o cred sau nu. De fapt, nici nu știam, ce să cred. Când să ne bucurăm că adolescenta a promovat clasa, am descoperit că era... însărcinată.

Am avut tendința de a renunța în această bătălie, căci era mult prea mică pentru a-o sfătui să facă o întrerupere de sarcină. Mă simțeam slabă, fără putere de decizie, iar ei, fetița și tatăl, așteptau ca eu să spun ceva.

Le-am explicat faptul că nu pot lua o decizie în acest sens, că pentru mine primează educația și că este prea devreme pentru ca ea să devină mamă, dar...nu mă pot pronunța. Tatăl părea epuizat. Mi-a mărturisit că ar prefera să facă închisoare pe viață, dar să știe că sunt bine copiii săi. Adolescenta se gândea la frățiorul ei și nu știa cine va mai sta cu el.

Am reușit, printr-o asociație, să înscriem băiețelul într-o școală specială, unde primea ajutor pentru recuperare medicală.

După două săptămâni, fata a venit la mine acasă, spunându-mi că s-a împăcat cu soțul și că locuiesc împreună, că tatăl ei a acceptat, dar... cu condiția de a-și finaliza studiile. Făcuse întrerupere de sarcină.

Acum, fata este clasa a VIII-a și nu mai este căsătorită. A renunțat singură, după ce a făcut parte dintr-un proiect educațional de mentorat, prilej cu care a descoperit că îi place școala, că vrea să aibă o meserie și, cel mai de preț lucru pentru ea, independența materială care să-i asigure hrana. Vrea să urmeze un colegiu de industrie alimentară. Eu... sunt tot în umbră, o... monitorizez... fără zgomot.

Povestea adolescentei M. V. M, 15 ani

Autor: Elena Radu

Era una dintre cele mai bune eleve din unitatea școlară. A terminat clasa a VII-a cu media 9,60. Făcea parte dintr-o familie

mixtă: tatăl rrom, mama româncă. La realizarea bazei anuale de date, fetița s-a declarat de etnie rromă. S-a înscris și la cursurile de limba rromani. Era foarte inteligentă. Tatăl ei se convertise, trecuse la o altă religie. Mama și frații - de asemenea.

Până aici, nimic interesant despre această fată, dar, spre finalizarea clasei a VIII-a, ceva ne-a șocat, atât pe mine cât și pe cadrele didactice din unitatea școlară. La casa de rugăciune, unde merge însoțită de părinți, a cunoscut un băiat... mai mare cu cinci ani decât ea. Băiatul nu terminase învățământul obligatoriu, era de etnie rromă și locuia într-un sat dintr-un județ apropiat.

Au fost foarte multe certuri cu părinții, care sesizaseră că lipsește des de acasă. Eu mi-am pus semne de întrebare, când am realizat că a început să chiuască de la ore. M-am întâlnit la premiarea elevilor olimpici cu părinții fetei. Participase la olimpiada de limba rromani - faza pe municipiu - și eram amândouă premiate pentru rezultatele obținute. Tatăl, foarte mândru, îmi mulțumește și mă roagă să o țin mai mult prin preajma mea. Într-adevăr, fata venea destul de des la mine în birou și-mi povestea foarte multe. M-am atașat mult de ea, m-am dus cu ea la repartizarea absolvenților de etnie rromă pe locurile distincte. A fost strigată a doua din sală, la câteva minute de la deschidere. Terminase clasa a VIII-a cu media 9,66. Eram tare mândră de ea și de faptul că a urmat sfatul tatălui său alegând unul dintre cele mai bune licee din localitate.

La începutul clasei a IX-a, fetița s-a afirmat ca fiind o elevă foarte bună la învățătură, cu o inteligență nativă de invidiat. Toate acestea au durat câteva săptămâni, căci relația ei mai... apropiată cu acel băiat începuse abia acum. Dimineață, s-a dus la liceu, iar la întoarcere nu a mai ajuns acasă, deja fugise cu acest tânăr la el acasă, în județul limitrof.

Părinții fetei m-au căutat imediat la telefon și mi-au povestit totul. Le-am cerut să vină la școală și să aflăm adresa băiatului. După patru zile de căutări, tatăl a găsit adresa băiatului și a plecat spre domiciliul acestuia. A apelat mai întâi la Poliție, dar minora dăduse deja o declarație în care spunea că a plecat singură și că nu este nimeni responsabil de acțiunile ei.

Mama fetei suferea enorm, căci pe lângă situația în sine, minora îi adresa cuvinte dureroase mamei: „Ce știi tu, gajie? Eu vreau să fiu o mamă simplă, să fiu doar soție și să-mi ascult soțul!”. Mama fetei era îngrozită și se gândea că fata ei a devenit brusc „femeie”. Nu au reușit să o aducă acasă. Fata era într-o stare de neconcepție! Un copil atât de bun, care să-și rezume viitorul doar la atât!

Tatăl fetei m-a căutat iarăși, spunându-mi că sunt singura persoană de care îi este rușine și pe care o ascultă. Am acceptat imediat să-mi reintru în rol. Părinții tocmai aflaseră că tinerii în cauză urmau să vină la București, la o rudă de-a băiatului. I-am ieșit în cale și i-am spus că vreau să-i vorbesc despre o colegă de care nu mai știu nimic. Nu vroiam ca ea să-și dea seama că eu știu ce făcuse. Vroiam să fie ea cea care îmi povestește despre acțiunile ei. Așa s-a și întâmplat. A început să plângă și m-a rugat să o ascult până la capăt, dar să nu o cert. După ce am ascultat-o și i-am șters lacrimile, i-am zis că nu este târziu ca ea să mai ia o decizie. A stat pe gânduri și mi-a zis că îi este rușine să vină acasă, să dea ochii cu părinții, sau la școală - cu domnii profesori. I-am spus că rănilor provocate de ea

sunt încă deschise și depinde numai de ea ca să le închidă. Nu am uitat să-i zâmbesc. Nu i-am arătat că și eu sunt supărată pe ea. Am rugat-o să-mi promită că se mai gândește.

După două zile, primesc un telefon la ora zece seara. Am răspuns. Era fetița. Plângea și-mi spunea că este alături de părinții ei care au iertat-o. Eu m-am simțit datoră să-i mulțumesc, căci părinții ei își pusese toate speranțele în mine și cu ajutorul deciziei ei nu i-am dezamăgit.

Acum fetița este la liceu, își continuă studiile, vrea să intre studentă la studii economice. El, băiatul, a rămas doar o amintire, despre care nu știu să spun dacă a fost urâtă sau plăcută, dar știu că, indiferent de statutul pe care îl ai pe piața muncii, nu poți fi sigur că i-ai transmis copiilor toate principiile și valorile pe care le-ai acumulat în timp. Dezamăgirile vin atât de la copii foarte buni la învățătură, cât și de la cei slabi.

Povestea adolescentului M. R. F., 16 ani

Autor: Elena Radu

În drum spre o familie de rromi din Aleea Stogu, întâlnesc un copil de cinci ani murdar și bălbâit, care mă întreabă:

sunteți doamna de rromi? I-am răspuns zâmbind: Da!

Nu am dat mare importanță acestui copil, căci aveam un plan de urmărit de la birou. Intru într-o scară de bloc și găsesc un tânăr de 16 bani, care mă întreabă: „Doamna, dacă vreau să vin și eu la școală, mai pot?”. M-am uitat la el și îi spun să mă urmeze. L-am luat cu mine într-o vizită la domiciliul altui elev și apoi ne-am dus la mine la birou, în școală. Tocmai făceam înscrieri în cadrul proiectului educațional „A doua șansă”. Băiatul absolvise cinci clase și l-am înscris în anul I de studiu.

Era foarte frumușel, curat și dornic de a veni la școală. Am fost foarte curioasă să întreb unde este mama, dar întrebarea aceasta nu-i venise bine. A început să-mi povestească, că mama este închisă de când avea cel mic trei anișori, tatăl lucrează, dar nu are timp de ei, de copiii săi, căci are... câteva prietene.

Suna tare trist și am început să-mi îndrept atenția către el și situația lui. Băiatul abandonase școala pentru a-l putea crește pe cel mic, fiindu-i foarte greu altfel. El spăla, gătea până la un punct, când nu mai avea bani să cumpere hrană. Mama lui fusese închisă pentru trafic de droguri, iar fratele

**M.R.F.,
băiat,
16 ani**

cel mare era consumator, nu se putea baza pe ajutorul său.

Băiatul s-a angajat la o spălătorie de mașini, câștiga foarte puțin, dar era suficient pentru hrana de zi cu zi. Tânărul învăța bine, frecvența cursurile cu regularitate, însoțit de fiecare dată de cel mic, căci nu avea cu cine să-l lase.

În scurt timp, primesc un telefon și mi se spune că în cadrul unității școlare se va dezvolta un program pentru copiii preșcolari, care nu au fost niciodată la grădiniță. Imediat l-am înscris pe cel micuț în cadrul acestui proiect. Eram mândră și de cel mic, care mergea foarte bine la grădinița estivală, dovedea interes pentru ceva de care numai auzise sau văzuse.

Mama copiilor a aflat din închisoare că băieții vin la școală. Asta îi dădea putere. După doi ani, am avut ocazia să o cunosc și pe mama. Imediat cum a ieșit, a trimis după mine. Foarte atentă, serviabilă, nu știa cum să mă răsfete. I-am zis să stea liniștită, că tot ceea ce am făcut pentru copii a fost din inimă și că pentru asta sunt în unitatea școlară.

Acum tânărul este anul IV de studiu (clasa a zecea), căsătorit chiar cu un an în urmă. Necazurile l-au lovit iar. Mama lor a fost din nou arestată, fratele cel mare la fel. Tatăl nu știa ce să mai facă. Iar pe el, pe adolescent, l-a părăsit fata căreia el îi spunea mândru *soție*.

În ciuda vârstei sale, băiatul își asumă din nou responsabilitatea de a fi întreținător de familie, muncind foarte mult.

Sunt mândră de el, căci în ciuda necazurilor și a cartierului rău famat în care locuiește, nu s-a apucat să consume stupefiante sau alcool.

Curând, la unitatea școlară unde eu lucrez, el va termina studiile. Cel mic este acum în clasa a doua și îmi spune în fiecare zi că îi este dor de mama lui. Nu-i pot critica sau judeca pe părinții băieților pentru acțiunile lor.

Este atât de plăcut să-i vezi pe foștii tăi elevi că te caută și încă îți mai solicită ajutorul! Trebuie doar să speri, că mâine va fi mai bine decât azi! Și chiar așa se întâmplă prin muncă, stăruință, speranță.

Anexa 2

Fișa de lucru a mediatorului școlar rrom (MEN, martie 2000)

Aceasta cuprindea următoarele activități:

- Sprijină și contribuie la realizarea școlarizării copiilor rromi la toate nivelele;
- Facilitează organizarea de întâlniri cu părinții rromi;
- Colaborează cu O.N.G.-urile rrome și nerrome;
- Furnizează datele necesare elaborării proiectelor și a recenzării corecte a populației școlare;
- Identifică potențiale cadre didactice rrome (rromi absolvenți de liceu, elevi rromi performanți);
- Semnalează și mediază conflicte inter- și intra-comunitare;
- Mediatizează informațiile și facilitățile privind educația pentru rromi;
- Încurajează angrenarea părinților în educația copiilor și în viața școlii;
- Semnalează aspecte deosebite din comunitate în scopul sensibilizării autorităților în soluționarea lor.

(Fișa a fost elaborată de inspectorii pentru școlarizarea rromilor, sub îndrumarea facilitatoarelor *Elena Eigel* și *Mariana Buceanu*, în cadrul unui seminar de lucru, organizat de Ministerul Educației Naționale împreună cu Romani CRIS, la Tulcea, în perioada 15-17 martie 2000, și a fost aprobată de Minister și publicată pentru prima dată în „Buletinul informativ interactiv privind învățământul pentru rromi”, nr. 8/2000).

Anexa 3

Fișa de lucru a mediatorului școlar (înscrisă în COR și utilizată în Programul PHARE, între 2001-2007)

PROFIL OCUPAȚIONAL: MEDIATOR ȘCOLAR NIVEL MEDIU

Codul din Clasificarea Ocupațiilor din România (C.O.R.): 334010 (HG 721/14 mai 2004)

Definiție C.O.R.: ocupația face parte din **Subgrupa majoră 33 învățători și asimilați.**

Învățătorii din învățământul primar pregătesc programe de instruire și predare a disciplinelor din primul grad școlar - cititul, scrisul și aritmetica; corectează temele și evaluează progresele realizate de copii; organizează activități extrașcolare pentru recreerea elevilor; supraveghează elevii în clase și în alte locuri din incinta școlii.

Ocupația se încadrează în: **Grupa minoră 334 – Alt personal în învățământ;** Grupa de bază: 3340 – PERSONAL ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT NECLASIFICAT ÎN GRUPELE ANTERIOARE

DESCRIEREA OCUPAȚIEI. CONȚINUTUL MUNCII.

Se ocupă în principal cu sprijinirea participării copiilor din comunitate la învățământul obligatoriu prin încurajarea angrenării părinților în educația copiilor și în viața școlii și prin facilitarea acordului între familii, comunitatea locală și școală.

UNELTE/INSTRUMENTE DE LUCRU

În activitatea sa folosește: instrumente birotice, materiale de specialitate (ghiduri, chestionare, formulare), telefon, fax, aparate de înregistrare, eventual calculatorul pentru colectarea de date și editarea de documente.

ATRIBUȚII ȘI RESPONSABILITĂȚI

- ajută la colectarea datelor despre toți copiii din comunitate de vârsta școlarizării obligatorii și la înregistrarea acestor date în documentele puse la dispoziția conducerii școlii și a inspectoratului școlar;
- identifică, prin studiul acestor date și prin contacte regulate cu părinții și cu autoritățile locale, probleme referitoare la școlarizarea copiilor, prevenirea abandonului școlar și continuarea studiilor corespunzătoare posibilităților și aptitudinilor copiilor din comunitate;
- contribuie, alături de asistenții și lucrătorii sociali și reprezentanții autorităților locale, prin informare și medierea comunicării, la asigurarea respectării drepturilor copilului din comunitate, în special a dreptului la educație;
- mediază comunicarea familiilor având copii în situații de risc cu sistemul de asistență socială în vederea obținerii drepturilor sociale conform legii pentru a reduce neparticiparea școlară datorită excluziunii sociale;
- furnizează date necesare recenzării corecte a copiilor inclusiv a celor migranți;
- facilitează atragerea copiilor cu dificultăți de participare în activitățile de educație preșcolară;
- acordă consiliere, îndrumare și informații părinților în scopul motivării și încurajării participării acestora la viața școlii și formării competențelor educaționale și de comunicare;
- angrenează părinții în educația copiilor și în viața școlii și sprijină școala în desfășurarea activităților extrașcolare cu implicarea părinților;
- oferă informații școlii pentru întocmirea de informări, rapoarte și documentație referitoare la probleme ale copiilor de vârstă școlară;
- se informează și se instruește, inclusiv în limba comunității respective, cu privire la facilitățile și oportunitățile educaționale destinate copiilor și tinerilor, și asigură diseminarea acestor informații către toți copiii, tinerii și părinții acestora din comunitatea din care face parte;
- identifică copii și tineri din comunitate cu aptitudini pentru continuarea studiilor, în special pentru a deveni cadre didactice și mediatori în serviciul comunității și le oferă sprijin și îndrumare, inclusiv prin medierea interacțiunii acestora cu autoritățile educaționale;
- sprijină cadrul didactic, eventual prin intermediere în limba comunității respective, în comunicarea cu clasa și părinții pentru facilitarea procesului de învățământ.

PROGRAM DE LUCRU

Program de 8 ore/zi, care se poate prelungi în unele situații peste această limită.

MEDIU DE ACTIVITATE

Activitatea se desfășoară pe teren pentru culegere de informații, efectuarea activităților de mediere și identificarea activităților practice de sprijinire a școlarizării copiilor din comunitate.

SITUAȚII DE RISC

Nu sunt.

CERINȚE PENTRU EXERCITARE

<p>Cerințe medicale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integritate anato-mo-funcțională a membrilor superioare și inferioare; - Acuitate auditivă normală; - Acuitate vizuală normală <p>Activități fizice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vorbire; - Ascultare; - Lucrul în poziție șezând perioade îndelungate. <p>Cerințe psihice</p> <ul style="list-style-type: none"> - Adaptare la sarcini de lucru schimbătoare; 	<ul style="list-style-type: none"> - Asumarea responsabilităților; - Aptitudinea de a lucra cu oamenii; - Capacitatea de a evalua și de a lua decizii; - Tip de personalitate: Social, Investigativ, Întreprinzător (Clasificare Holland). <p>Alte cerințe legate de relaționarea cu mediul social:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Recunoscut și respectat de comunitatea față de care exercită actul de mediere din partea școlii; - Vorbitor al limbii comunității a căreia se adresează.
---	--

APTITUDINI	Nivel 1 (foarte scăzut)	Nivel 2 (scăzut)	Nivel 3 (mediu)	Nivel 4 (înalt)	Nivel 5 (foarte înalt)
Aptitudine generală de învățare			✓		
Aptitudini de comunicare				✓	
Aptitudini de calcul			✓		
Percepție spațială		✓			
Percepția formei		✓			
Aptitudini de a lucra cu documente (verificare rapidă cifre și cuvinte)			✓		
Coordonare ochi-mână			✓		
Dexteritate digitală			✓		
Dexteritate manuală			✓		

DEPRINDERI TRANSFERABILE

- Acordare de consiliere și îndrumare;
- Elaborarea și interpretarea informației;
- Deprinderi de comunicare și negociere;
- Deprinderi de cercetare și investigare;
- Planificarea și organizarea operațiilor și activităților.

CERINȚE DE EDUCAȚIE ȘI PREGĂTIRE PROFESIONALĂ

Mediatorul școlar este absolvent al învățământului liceal cu sau fără diplomă de bacalaureat, sau aflat în curs de finalizare a învățământului liceal; cerințele de pregătire profesională includ absolvirea unui modul specializat de pregătire ca mediator școlar.

SALARIZARE, PROMOVARE, ALTE AVANTAJE

Salarizarea se face în condițiile legii privind salarizarea în regim bugetar pentru angajatul pe postul de Mediator școlar absolvent de liceu, iar pentru cel aflat în cursul completării studiilor liceale, se face pe baza surselor asigurate de primărie, donații, sponsorizări și alte surse destinate acestui scop.

DINAMICA OCUPAȚIEI PE PIAȚA MUNCII

Conform datelor publicate de către Ministerul Educației și Cercetării, în cadrul proiectelor finanțate de organizații ne-guvernamentale, un număr de 90 de persoane au activat pe lângă școli cuprinzând elevi rromi, fiind până în prezent salariați de către aceste ONG-uri.

Conform Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației rromilor, până la 30 martie 2002, școlile cu elevi rromi vor beneficia de serviciile mediatorilor școlari.

OCUPAȚII ÎNRUDITE/SPECIALIZĂRI

331001 Învățător

334004 Pedagog școlar

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

Se pot obține de la:

- Inspectoratele școlare ale județelor (inspectorii rromi/pentru rromi);

- Ministerul Educației și Cercetării – Direcția de Învățământ Preuniversitar

Sau consultând:

- Hotărârea Nr. 430/2001 a Guvernului României privind aprobarea Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației rromilor;
- Legea Nr. 128/1997 privind Statutul Personalului Didactic;
- Buletinul informativ privind învățământul pentru minoritatea rromă, publicat pe site-ul Ministerului Educației și Cercetării www.edu.ro.

Acte normative care au reglementat în intervalul 2001–2011 activitatea mediatorului școlar (Mediator școlar, Subgrupa majoră 33, Grupa minoră 334, Grupa de bază 3340, Nivel de instruire: 3 (studii medii sau postliceale)

- **2001**, Ordinul INS (Institutul Național de Statistică) nr. 273/2001, cod: 334010;
- **2002**, Ordinul MMSS (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale) nr. 270/2002, cod: 334010;
- **2002**, Ordin 601/26 nov. 2002 privind actualizarea activităților din economia națională CAEN, Emitent: INS (publicat în M Of. nr. 908/13 dec. 2002), cod: 334010;
- **2002**, HG 844/31 iul. 2002, privind aprobarea nomenclatoarelor ocupațiilor, meseriilor și specializărilor pentru care se asigură pregătirea profesională prin învățământ preuniversitar, precum și durata de școlarizare, publicată în MOF nr. 625/23 august 2002), cod: 334012 - 4;
- **2003**, Ordinul MMSSF (Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei) nr. 338 din 16 iulie 2003 și Ordinul 334 al INS/18 iul. 2003 privind completarea COR, poz. 206 și 153, cod: 334010 (v. MOF nr.543/29 iul. 2003);
- **2004**, HG 721/14 mai 2004, menționarea specializării de mediator școlar, nivel mediu;
- **2005**, Ordinul nr. 5418/08.11.2005 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Centrelor județene/al Municipiului București de resurse și de asistență educațională (CJRAE/ CMBRAE), v. art. 9 „servicii de **mediere școlară**, prin mediatorii școlari” - și „art. 14 (1) **Statul de funcțiuni** - posturi didactic – auxiliare: **mediatori școlari**, asistent social, secretar, contabil, documentarist”;
- **2007**, Ordinul MECT nr. 1539/19 iul. 2007 privind normele de încadrare și de activitate ale mediatorului școlar (publicat în M.Of.R. nr. 670/1.X.2007); v. Fișa în continuare);

- **2008**, *Notificarea* nr. 25.436/28 ianuarie 2008 cu precizările MECT privind încadrarea mediatorului școlar (v. în continuare);
- **2008**, Ordinul MMFES (Ministerul Muncii, Familiei și al Egalității de Șanse) nr. 397/ 2008 și Ordinul INS nr. 451/2008 **cod:334010** (IV.3.3.4 Grupa minoră 334, Alt personal în învățământ. 3340 = Personal în învățământ, neclasificat în grupele de bază anterioare, 334010 – mediator școlar);
- Ordonanța Guvernului nr. 15/2008 privind creșterile salariale ce se vor acorda în anul 2008 personalului din învățământ, Anexa 3, poz. 281 (Mediator școlar II) și poz. 282 (Mediator școlar debutant).

Anexa 4

Fișa cu responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari (a), conform cap. III, art. 9, din Ordinul MECT nr. 1539/19 iul. 2007 (publicat în M. Of. R. nr. 670/1.X.2007, cu ordinul (b) și metodologia aferentă - c)

a. Fișa cu responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari

Capitolul III. Responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari

Art. 9 Atribuțiile mediatorului școlar:

- Facilitează dialogul școală – familie – comunitate.
- Contribuie la menținerea și dezvoltarea încrederii și a respectului față de școală în comunitate și a respectului școlii față de comunitate.
- Monitorizează copiii de vârstă preșcolară din comunitate care nu sunt înscriși la grădiniță și sprijină familia/sustinatorii legali ai copilului în demersurile necesare pentru înscrierea acestora în învățământul preșcolar.
- Monitorizează copiii de vârstă școlară, din circumscripția școlară, care nu au fost înscriși niciodată la școală, propunând conducerii școlii soluții optime pentru recuperarea lor și facilitând accesul acestora la programele alternative de învățământ (înscrierea în învățământul de masă la cursuri de zi sau la cursuri cu frecvență redusă, includerea în programul A doua șansă etc.).
- Sprijină organizarea de programe - suport pentru îmbunătățirea performanțelor școlare (programe de recuperare, programe de intervenție personalizată, programe tip „școala de după școală” etc.).
- Colectează datele statistice relevante pentru monitorizarea accesului la educație și menținerea copiilor în sistemul educațional obligatoriu.
- Asigură actualizarea bazei de date despre copiii aflați în pericol de abandon școlar, monitorizează situația școlară și activitatea extrașcolară a acestora, încurajând participarea lor la educație.
- Consemnează cu acuratețe și obiectivitate problemele educaționale sau de altă natură care au efect asupra participării la educație a copiilor din comunitate, informând familiile despre rolul școlii și despre prevederile legale referitoare la participarea copiilor la educație.

- Transmite școlii toate datele colectate din comunitate, în scopul identificării soluțiilor optime pentru asigurarea accesului egal la educație al copiilor.
- Contribuie la deschiderea școlii către comunitate și la promovarea caracteristicilor etnoculturale în mediul școlar, prin implicarea în organizarea de activități cu părinții/alți membri ai comunității, organizarea de activități cu dimensiune multiculturală, organizare de activități extracurriculare etc.
- Monitorizează și încurajează prezența elevilor la orele din cadrul programelor alternative, suplimentare/de sprijin.
- Sprijină elaborarea planului de desegregare școlară și implementarea acestuia, prin colaborare cu conducerea școlii.
- Informează autoritățile responsabile despre eventualele încălcări ale drepturilor copilului și sprijină demersurile acestora pentru soluționarea situațiilor respective.

Art. 10 Atribuțiile prevăzute la art. 9 pot fi detaliate și completate prin fișa postului.

Art. 11 (1) Evaluarea anuală a mediatorului școlar se face de către instituția angajatoare.

(2) În cazul în care mediatorul este angajat de către Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională/Centrul de resurse și Asistență Educațională al municipiului București, evaluarea se face pe baza rapoartelor de monitorizare elaborate de unitatea/unitățile în care mediatorul școlar și-a desfășurat activitatea.

(3) Evaluarea se va face pe baza raportului directorului unității școlare, care trebuie să cuprindă:

- tipuri de activități organizate sau la care a luat parte mediatorul școlar (întâlniri cu părinții, realizarea recensământului copiilor etc.);
- impactul activității desfășurate asupra comunității;
- gradul de satisfacție a unității școlare, a părinților, elevilor, comunității.

b. Ordinul MECT nr. 1539/19.07.2007 privind normele de încadrare și de activitate ale mediatorului școlar

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CABINET MINISTRU

Str. General Berthelot 28-30, București
Tel: 405.62.08; Fax: 312.47.19

ORDIN

privind normele de încadrare și de activitate ale mediatorului școlar

În baza prevederilor Legii Învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare,

În conformitate cu Hotărârea Guvernului României nr. 430/2001, privind aprobarea Strategiei Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor, cu completările și rectificările ulterioare.

În temeiul Ordinului Ministrului Educației și Cercetării nr. 5418 din 08.11.2005, privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Centrelor județene/al municipiului București de resurse și de asistență educațională și a regulamentelor cadru ale instituțiilor din subordine;

În temeiul Hotărârii Guvernului României nr. 366/2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului, cu modificările ulterioare;

MINISTRUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI

emite prezentul Ordin:

Art. 1. Se aprobă funcționarea mediatorului școlar în unitățile de învățământ preuniversitar, în condițiile prezentului ordin.

Art. 2 Se aprobă *Metodologia de identificare a unităților de învățământ preuniversitar în care se impune furnizarea serviciilor de mediere școlară*. Metodologia este prevăzută în Anexa 1, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 3. Se aprobă *Normele de încadrare, activitate și salarizare ale mediatorului școlar*. Normele sunt prevăzute în Anexa 2, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 4. Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Art. 5. Direcția Generală Management Învățământ Preuniversitar, Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul, Direcția Generală Managementul Resurselor Umane, Direcția Generală Buget - Finanțe Patrimoniu și Investiții, inspectoratele școlare județene/inspectoratul școlar al municipiului București, centrele de resurse și de asistență educațională județene/al Municipiului București și unitățile de învățământ preuniversitar pun în aplicare prezentul Ordin.

Ministru

Cristian Mihai ADOMNIȚEI

București

Nr. 1539

Data 19.07.2007

c. ANEXA 1 la O.M.E.C.T. nr.1539/10.07.2007, cu METODOLOGIA de identificare a unităților de învățământ preuniversitar în care se impune furnizarea serviciilor de mediere școlară

Art. 1 (1) Unitățile de învățământ preuniversitar în care se impune furnizarea serviciilor de mediere școlară, servicii prestate de către mediatorul școlar, vor fi identificate ca urmare a aplicării *setului de criterii de tip: educațional, socio-economic și cultural*, menționat în prezenta metodologie.

(2) Criterii de tip educațional:

- 1) În comunitatea în care se află școala există copii de vârstă preșcolară care nu sunt cuprinși în învățământul preșcolar și copii de vârstă școlară care nu au frecventat niciodată școala sau care au abandonat învățământul obligatoriu;
- 2) Rata abandonului școlar în învățământul obligatoriu și rata absenteismului școlar sunt ridicate, iar rezultatele școlare ale elevilor sunt nesatisfăcătoare într-un procent semnificativ;
- 3) Școala este multietnică sau este o școală în care predomină elevi de etnie romă;
- 4) Limba de predare este diferită de limba maternă;
- 5) Cultura minorității este slab reprezentată la nivelul școlii;
- 6) Deși în școală sunt mulți elevi care aparțin unei minorități naționale, nu există cadre didactice care aparțin acelei etnii;
- 7) Există sau se manifestă riscul unor conflicte în comunitate și/sau în școală care pot afecta participarea școlară a copiilor romi, din cauze care țin de segregarea etnică sau de alte forme de discriminare;
- 8) Există comportamente discriminatorii față de elevii romi.

(3) Criterii de tip socio-economic:

1. Localitatea se află într-o zonă cunoscută ca defavorizată;
2. În comunitate există familii cu mulți copii sau cu copiii aflați în grija altor persoane decât a părinților;
3. Există semnale că în comunitate este exploatată munca minorilor, ceea ce conduce la abandon școlar;
4. În comunitate există o rată ridicată a șomajului sau numărul persoanelor încadrate în muncă cu forme legale este mic;
5. În comunitate există multe persoane care nu au acte de identitate;
6. Un mare număr dintre membrii comunității sunt nevoiți să migreze temporar pentru a-și asigura sursele de existență;

7. În comunitate există o atitudine negativă față de minoritatea națională sau în comunitate au avut loc conflicte interetnice ori există premise pentru declanșarea lor;
8. Elevii școlii provin, în majoritate, din familii dezavantajate.

(4) Criterii de tip cultural:

1. Comunitatea este multietnică;
2. Locuitorii din comunitate folosesc meseriile tradiționale ale etniei ca mijloc de supraviețuire;
3. Accesul la publicații, librării, biblioteci, radio, televiziune este redus sau inexistent;
4. Nivelul de educație școlară al membrilor comunității este scăzut.

Art. 2 Aplicarea setului de criterii menționate la **art. 1** se poate face de către:

- a) unitățile școlare; după caz, acestea pot apela la sprijinul Centrului Județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională și al autorităților locale;
- b) Inspectoratul Școlar Județean/Inspectoratul Școlar al Municipiului București, în colaborare cu Centrul Județean/al Municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională;
- c) Consiliul județean sau local de care aparține unitatea;
- d) organizații nonguvernamentale sau grupuri de inițiativă locale, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean/ Inspectoratul Școlar al Municipiului București și cu Centrul Județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională.

Art. 3 (1) în urma aplicării setului de criterii și pe baza interpretării indicatorilor, instituțiile, organizațiile și structurile menționate la Art. 2 fundamentează solicitarea de servicii de mediere școlară și o înaintează spre aprobare inspectoratului școlar județean/ Inspectoratul Școlar al Municipiului București.

(2) Inspectoratul Școlar Județean/ Inspectoratul Școlar al Municipiului București analizează documentația transmisă de instituțiile, organizațiile și structurile menționate la art. 2 și decide, în colaborare cu autoritățile locale sau județene, după caz, alocarea de servicii de mediere școlară.

Art. 4 În urma stabilirii, pe baza criteriilor de mai sus, a unităților de învățământ beneficiare de servicii educaționale de mediere școlară, Inspectoratul Școlar Județean/Inspectoratul Școlar al Municipiului București le identifică drept zone de intervenție educațională prioritară pentru care prevede măsuri în strategia județeană privind asigurarea accesului la educație pentru grupurile dezavantajate.

ANEXA 2 la O.M.E.C.T. nr. 1539/19.07.2007, Normele de încadrare, activitate și salarizare ale mediatorului școlar

Capitolul I: Dispoziții generale

Art. 1 Principala responsabilitate a mediatorului școlar este de a sprijini participarea tuturor copiilor din comunitate la învățământul general obligatoriu, încurajând implicarea părinților în educația copiilor și în viața școlii și facilitând colaborarea dintre familie, comunitate și școală.

Art. 2 (1) Mediatorul școlar este angajat de unitatea de învățământ preuniversitar sau de Centrul județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională, înființat conform *Ordinului Ministrului Educației și Cercetării, nr. 5418/2005* privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a centrelor județene/al municipiului București de resurse și de asistență educațională și a regulamentelor cadru ale instituțiilor din subordine.

(2) Îndrumarea metodologică a activității mediatorului școlar revine Centrului județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională, iar coordonarea și monitorizarea activității mediatorului revin conducerii unității/unităților de învățământ preuniversitar în care își desfășoară activitatea.

(3) Mediatorul școlar colaborează cu personalul unității de învățământ preuniversitar, cu consiliul părinților sau cu alte structuri asociative ale părinților recunoscute de unitatea de învățământ preuniversitar, cu autoritățile locale/județene, cu organizații nonguvernamentale și cu ceilalți parteneri ai unității de învățământ preuniversitar care au ca scop creșterea gradului de participare la educație și îmbunătățirea calității serviciilor educaționale.

Art. 3 Mediatorul școlar își desfășoară activitatea în unitățile de învățământ preuniversitar și în comunitățile de care aparțin acestea, unități autoidentificate sau identificate pe baza criteriilor din *Anexa 1*. Angajarea mediatorului se face la solicitarea școlii sau a comunității, la propunerea inspectoratelor școlare județene/al Municipiului București, a autorităților publice locale/județene, a organizațiilor guvernamentale și nonguvernamentale sau la solicitarea părinților elevilor din unitatea școlară respectivă.

Capitolul II. Selecția, încadrarea, normarea și salarizarea personalului

Art. 4 (1) Mediatorul școlar poate fi:

- a) absolvent de liceu, filieră vocațională – *specializare mediator școlar sau absolvent al oricărui alt profil, urmat de un curs de formare profesională cu specializarea mediator școlar, recunoscut de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului;*
- b) absolvent al învățământului obligatoriu cu durata de cel puțin 8 clase, urmat de parcurgerea cursurilor de formare profesională cu specializarea *mediator școlar, recunoscute de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, și în curs de completare a studiilor liceale.*

(2) Pe postul de mediator școlar, se recomandă angajarea unei persoane care cunoaște limba și cultura comunității locale pentru care sunt necesare serviciile de mediere școlară.

(3) Într-o primă etapă, unitățile angajatoare vor avea în vedere, pentru ocuparea posturilor de mediator școlar, persoane care au urmat cursurile organizate în cadrul programelor PHARE *Acces la educație pentru grupuri dezavantajate* și care au mai lucrat ca mediatori.

Art. 5 Identificarea mediatorului școlar este responsabilitatea comună a consiliului de administrație al școlii și a comitetului reprezentativ al părinților sau a altei forme de asociere a părinților, recunoscută de școală.

Art. 6 Angajarea mediatorului școlar se face, după caz, de Centrul Județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională sau de unitatea de învățământ preuniversitar, ca urmare a pașilor descriși la Art. 2 și 3 din Anexa 1.

Art. 7 Nivelul de salarizare a mediatorului școlar este cel prevăzut pentru categoria personal didactic auxiliar, pozițiile: 279, 280 și 281.

Art. 8 Organizații neguvernamentale sau grupurile de inițiativă locale pot angaja mediatori școlari, cărora le asigură costurile salariale, pentru școli cuprinse/partenere în diferite proiecte educaționale, dacă desfășurarea activității mediatorului școlar în școală este agreată de comunitate și de școală și în urma acordului Inspectoratului Școlar Județean/Inspectoratului Școlar al Municipiului București.

Capitolul III. Responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari

Art. 9 Atribuțiile mediatorului școlar sunt următoarele:

Vezi mai sus c. *Fișa cu responsabilitățile și atribuțiile mediatorilor școlari*

Anexa 5

Notificare nr. 25.436/28 ianuarie 2008 cu precizările MECT privind încadrarea mediatorului școlar

„Avându-se în vedere O MECT nr. 1539 din 19.07.2007, Anexele 1 și 2, privind funcționarea mediatorului școlar în unitățile de învățământ preuniversitar, facem următoarele precizări:

1. Angajarea mediatorilor școlari se face la unitățile școlare care necesită servicii de mediere școlară, cu avizul Inspectoratului Școlar Județean/al Municipiului București și cu încadrarea în numărul de posturi repartizate de MECT județului/Municipiului București, pentru învățământul preuniversitar;

2. Salarizarea mediatorilor școlari se face în conformitate cu legislația salarizării personalului didactic auxiliar, în vigoare;

3. Normarea acestor posturi este de competența ISJ/ISMB.

SECRETAR DE STAT,
Gabriella Pásztor“

Anexa 6

Fișe de exercițiu ale cursanților în scopul elaborării unei fișe de lucru a mediatorului școlar în viziunea lor (elaborate între 2007-2010, la stagiile de formare a mediatorilor școlari de la Olănești și Costinești)

Fișa numărul 1

Atribuțiile mediatorului școlar

1. Să cunoască comunitatea pentru care lucrează;
2. Să realizeze evidența copiilor preșcolari, a adolescenților și a tinerilor, a adulților din comunitate;
3. Facilitează legătura dintre școală – comunitate – familie – instituții publice;
4. Stimulează elevii și părinții pentru studiul limbii materne rromani și al istoriei și tradițiile rrome;
5. Ajută la asumarea identității rrome și creșterea stimei de sine;
6. Încurajează activitățile extrașcolare/educative cu elevii rromi;
7. Cunoaște și ajută la detensionarea/gestionarea și soluționarea conflictelor;
8. Cunoaște situațiile familiale ale elevilor din comunitate și situațiile școlare privind combaterea absenteismului și a abandonului școlar;
9. Informează comunitatea despre programele educaționale alternative gen „A doua șansă”;
10. Informează comunitatea cu privire la posibilitățile legale de obținere a unor drepturi cuvenite;
11. Motivează părinții, în special mamele privind întâlnirile cu cadrele didactice în școală;
12. Informează școala și alte instituții privind încălcarea drepturilor elevilor;
13. Colaborează cu mediatorul sanitar pentru educarea elevilor privind igiena corporală;
14. Sugerează/inițiază vizite ale copiilor din școală în alte școli incluzive pentru prezentarea de spectacole;
15. Semnalează situațiile de segregare a copiilor rromi autorităților.

Fișa numărul 2

Atribuțiile mediatorului școlar

1. Trebuie să cunoască comunitatea pentru care lucrează;
2. Ajută la asumarea identității rrome și creșterea stimei de sine;
3. Se interesează de problemele copiilor;
4. Se preocupă și ajută la școlarizarea copiilor;
5. Se asigură de respectarea drepturilor copiilor;
6. Facilitează legătura dintre școală – comunitate – familie – instituții publice;
7. Are grijă de reducerea discriminării etnice, sau chiar eliminarea acesteia;
8. Informează comunitatea despre programele educaționale alternative, gen „A doua șansă”;
9. Facilitează atragerea copiilor cu dificultăți de participare în activitățile de educație preșcolară;
10. Are o colaborare strânsă cu cadrele didactice, dirigintele, învățătorul, directorul;
11. Colaborează cu mediatorul sanitar;
12. Se implică în rezolvarea problemelor sociale ale membrilor comunității (certIFICATE de naștere și cărți de identitate);
13. Informează părinții despre importanța școlii pentru copil, prin exemple concrete;
14. Colaborează cu părinții în rezolvarea problemelor copilului;
15. Antrenează părinții în educația copilului și în viața școlii;
16. Informează comunitatea cu privire la posibilitățile legate de obținerea unor drepturi cuvenite;
17. Semnalează situații de segregare a copiilor rromi autorităților locale;
18. Întocmește rapoarte cu privire la situația copiilor;
19. Trebuie să cunoască bine legile;
20. Se informează și se instruește, inclusiv în limba comunității respective, folosind-o în informarea membrilor acelei comunități;
21. Sprijină și îndrumă tinerii spre continuarea studiilor;
22. Organizează programe socio-culturale și educaționale în care să fie implicați și copiii monitorizați;
23. Să nu se implice politic;
24. Colaborează cu Grupul de sprijin Local, ONG-uri, sponsori.

Fișa numărul 3

Atribuțiile mediatorului școlar

1. Mediatorul școlar facilitează legătura dintre școală – comunitate – familie – instituții publice;
2. Cunoaște comunitatea și datele statistice privind situația copiilor având scopul școlarizării;
3. Prezintă situația studiată școlii și inspectoratului;
4. Organizează ședințe regulate cu părinții, consiliindu-i, îndrumându-i pentru participarea în cadrul școlii, agrenându-i în educația copiilor;
5. Se obligă la contacte regulate cu autoritățile locale;
6. Furnizează date necesare recenzării corecte a copiilor (inclusiv migranți);
7. Se implică în rezolvarea problemelor copiilor cu dificultăți în situații de risc cu sistem de asistență socială;
8. Organizează diferite programe și activități artistice și culturale sau se implică în derularea acestora;
9. Colaborează cu cadrele didactice, mediatorul sanitar;
10. Se interesează de colaborări în parteneriat cu finanțatori (ONG, firme private, instituții, sponsori);
11. Nu se implică politic.

Fișa numărul 4

Atribuțiile mediatorului școlar

1. Facilitează dialogul școală – familie – comunitate;
2. Contribuie la menținerea și dezvoltarea încrederii și a respectului școlii față de comunitate;
3. Monitorizează copiii de vârstă preșcolară din comunitate care nu sunt înscriși la grădiniță și sprijină familia/suținătorii legali ai copilului în demersurile necesare pentru înscrierea acestora în învățământul preșcolar;
4. Monitorizează copii de vârstă școlară, din circumscripția școlară, care nu au fost înscriși niciodată la școală, propunând conducerii școlii soluții optime pentru recuperarea lor și facilitează accesul acestora la programe alternative de învățământ;

5. Sprijină organizarea de programe suport pentru îmbunătățirea performanțelor școlare;
6. Consemnează cu acuratețe și obiectivitate problemele educaționale sau de altă natură care au efect asupra participării la educație a copiilor din comunitate;
7. Asigură actualizarea bazei de date despre copii aflați în pericol de abandon școlar;
8. Sprijină elaborarea planului de desegregare școlară și implementarea acestuia prin colaborare cu conducerea școlii;
9. Colaborează cu mediatorul sanitar pentru educarea elevilor privind igiena corporală;
10. Cunoaște și ajută la detensionarea/gestionarea și soluționarea conflictelor;
11. Informează comunitatea cu privire la posibilitățile legale de obținere a unor drepturi cuvenite;
12. Informează școala și alte instituții privind încălcarea drepturilor elevilor;
13. Semnalează cazurile de discriminare și împreună cu învățătorul/profesorul/părintele/directorul de unitate școlară participă la combaterea acesteia;
14. Se informează și se instruește inclusiv în limba comunității respective, cu privire la facilitățile și oportunitățile educaționale destinate copiilor și tinerilor și asigură propagarea acestor informații către toți copiii, tinerii și familiile acestora din comunitatea respectivă;
15. Colaborează cu autoritățile locale, cu Dispensarul medical, Poliția, reprezentanți ai Bisericii, pentru soluționarea unor cazuri de abuz și violență domestică;
16. Promovează și încurajează reprezentarea copiilor și a părinților din grupurile dezavantajate în structurile consultative cum ar fi: consiliile părinților și ale elevilor;
17. Propune și urmărește expunerea produselor rezultate din activitățile elevilor (desene, imagini, obiecte artizanale) care să ilustreze toate etniile reprezentate în școală;
18. Împreună cu conducerea școlii stabilește legături cu ONG-uri și alte instituții care pot sprijini eforturile școlii de a răspunde nevoilor elevilor din grupurile dezavantajate inclusiv celor de etnie romă.

Fișa numărul 5

Atribuțiile mediatorului școlar

1. să faciliteze dialogul dintre comunitate, familie, școală, autorități;
2. să cunoască comunitatea în care își desfășoară activitatea;
3. să faciliteze dialogul intercultural, multicultural;
4. să informeze comunitatea/părinții, cu privire la beneficiile școlii/ofertele educaționale (A doua șansă);
5. să informeze comunitatea în legătură cu existența unor proiecte de finanțare/oportunități;
6. să informeze comunitatea în legătură cu problemele școlii;
7. să colaboreze cu toate resursele umane rrome din comunitate/localitate (mediator sanitar, consilier local rrom, deservenții cultelor, profesori de limba rromani);
8. să-și creeze o bază de date curentă privind adulții și copiii rromi;
9. să se implice în găsirea soluțiilor, împreună cu școala și autoritățile;
10. să monitorizeze situația școlară a elevilor rromi, progresul real școlar al acestora;
11. să organizeze școala mamelor/părinților;
12. să organizeze școala tinerilor părinți, școala soacrelor.

Fișa numărul 6

Atribuțiile mediatorului școlar

1. facilitează legătura între școală – familie – comunitate;
2. să realizeze baza de date a comunității/să cunoască situația copiilor, adolescenților, a tinerilor, a adulților rromi din comunitate;
3. să desfășoare activități nuanțate de informare a membrilor comunității asupra unor posibilități, drepturi (inclusiv direcționarea acestora spre recuperarea programelor școlare: „A doua șansă”, „Grădinița estivală”, „Toți la grădiniță, toți în clasa I”, „Școală de după școală”);
4. să monitorizeze în permanență situația elevilor la învățatură și frecvența și să informeze părinții cu privire la acestea;
5. să cunoască foarte bine problemele și specificul comunității, resursele de care dispune aceasta;

6. să cunoască și să respecte limba, tradițiile, regulile și obiceiurile comunității;
7. să cultive și să promoveze armonia interetnică în spațiul școlar și comunitar;
8. să se ofere în permanență ca model pentru elevii din școală și pentru comunitate;
9. să organizeze și să desfășoare programe educative extrașcolare;
10. să antreneze în colaborare toți potențialii factori locali (grup de lucru local, primarul, directorul, deservenții cultelor, medicul, consilierul rrom, experții rromi, mediatorul școlar, profesorul de limba rromani, mediatorul sanitar, asistentul social, ONG-uri);
11. să semnalizeze existența cazurilor de segregare și discriminare autorităților competente, instituții, persoane;
12. furnizează date, elaborează situații privind învățământul pentru rromi;
13. să valorizeze elevii cu rezultate bune și să anunțe părinții acestora.

Fișa numărul 7

Atribuțiile mediatorului școlar

(fișă elaborată de Elena Radu, pentru uzul propriu, în activitatea sa de mediator școlar)

1. Facilitează comunicarea între unitatea școlară angajatoare – comunitatea pe care o deservește – instituții guvernamentale și neguvernamentale;
2. Contribuie la îmbunătățirea/menținerea și promovarea imaginii școlii în comunitate, instituții guvernamentale și neguvernamentale;
3. Înregistrează în caietul propriu, atât elevii preșcolari, cât și școlari din comunitate: creează o bază de date pe categorii:
 - Baza de date cu elevii preșcolari din comunitate: nume și prenume copil, nume și prenume părinți, câți frați mai are; etnia, domiciliul, date de contact, situație materială (cine lucrează din familie; ajutor servicii sociale);
 - Baza de date cu elevii din unitatea școlară: nume și prenume copil, nume și prenume părinți, câți frați mai are; etnia, domiciliul, date de contact, situație materială (cine lucrează din familie; ajutor servicii sociale);

4. Facilitează accesul elevilor preșcolari și școlari din comunitate la programele alternative de învățământ („Grădinițe estivale”, „A doua șansă – nivel primar și secundar inferior”, „Școală de după școală”);
5. Identifică în rândul asociațiilor, al fundațiilor sau al inspectoratelor școlare programe – suport pentru îmbunătățirea performanțelor școlare, programe de recuperare școlară, consiliere școlară pentru elevii/tinerii/adulții din unitatea școlară;
6. Monitorizează și încurajează prezența elevilor/tinerilor/adulților la aceste programe de recuperare sau consiliere;
7. Evaluează întreaga comunitate, în ceea ce privește: infrastructura; ridicarea resturilor menajere; locuri de joacă, agrement, implicarea autorităților aferente, pentru a putea concepe/implementa/derula proiecte de dezvoltare comunitară în acest sens, astfel încât să se reducă din problemele membrilor comunității;
8. Realizează o bază de date la începutul anului școlar și la sfârșitul fiecărui semestru școlar, care conține: nume și prenume copil, nume și prenume părinți, vârsta părinților, câți frați mai are; etnia, gen, domiciliul, date de contact, situație materială (cine lucrează din familie; ajutor servicii sociale), din care să reiasă câte fete și câți băieți frecventează cursurile școlare;
9. Identifică principalele probleme ale membrilor comunității, din cauza cărora nu se accesează învățământul obligatoriu;
10. Sprijină/inițiază activități culturale și multiculturală în unitatea școlară și nu numai;
11. Reprezintă comunitatea arondată în cadrul ședințelor sau dezbaterilor cu privire la implementarea/dezvoltarea/derularea unor proiecte educaționale sau sociale în rândul comunităților sau în spațiul școlar;
12. Sprijină elaborarea planului de desegrare școlară și implementarea acestuia, prin colaborare cu conducerea unității școlare;
13. Ajută membrii comunității în demersurile înregistrării tardive;
14. Colaborează cu Oficiul Teritorial al Forțelor de Muncă în vederea diseminării informațiilor cu privire la eventualele cursuri de calificare sau angajări pentru membrii comunității;
15. Diseminează informații cu privire la Drepturile Copilului, Omului și Minorităților în rândul comunității și informează autoritățile responsabile despre eventualele încălcări ale acestora;
16. Facilitează accesul la Centrele de dezintoxicare pentru tinerii/adulții dependenți de stupefiante, fără a comunica în public datele personale ale beneficiarului;

17. Redactează un raport de activitate lunar, la sfârșit de semestru – un raport pe semestru, iar la finalul anului școlar un raport similar pentru întreg an școlar, pe care îl înaintează conducerii unității școlare, inspectorului de specialitate și reprezentantului mediatorilor școlari;
18. Apără interesele și poziția mediatorului școlar ori de câte ori este nevoie, argumentând poziția și activitățile acestuia în unitatea școlară și în comunitate;
19. Colaborează cu toate instituțiile, asociațiile, organizațiile indiferent de culoarea politică a acestora sau de alt interes personal;
20. Colaborează cu cadrele didactice din unitatea școlară, atât în ceea ce privește prevenirea abandonului școlar, progresul/regresul elevilor, recuperarea școlară, cât și pentru organizarea diferitelor acțiuni (deschiderea/închiderea noului an școlar etc.);
21. Realizează, anual, recensământul în comunitate alături de cadrele didactice din unitatea școlară;
22. După fiecare vizită la domiciliul elevilor, acesta încheie un proces-verbal în care menționează motivul vizitei și soluția identificată cu tutorele legal al elevului;
23. Aduce la cunoștință managerului unității școlare rezultatele activității pe teren;
24. Organizează ședințe cu părinții pe unitatea școlară, în vederea dezbaterilor privind Regulamentul de ordine interioară al unității școlare, Locurile distincte pentru elevii absolvenți de clasa a VIII-a la licee, facultăți ș.a.

Cui se subordonează:

1. Conducerii unităților școlare;
2. Primăriei de sector;
3. Inspectoratelor de sector;
4. Inspectoratelor Centrale;
5. Ministerului Educației, Cercetării și Sportului.

Nivelul de salarizare:

1. Este cel prevăzut pentru categoria personal didactic auxiliar, pozițiile: 279, 280 și 281.
2. Există trei trepte de salarizare: Mediator școlar I, mediator școlar II, mediator școlar III, cel mai mare în grad fiind I.

Timpul de lucru: 8h /zi.

Spațiu de lucru:

- Este necesar un birou propriu, pentru ca părintele să poată apela la serviciile mediatorului școlar ori de câte ori are nevoie și pentru buna relație dintre mediator – părinte, astfel încât, discuția să rămână privată și să se bazeze pe încredere;
- Consilierea individuală atât a elevilor cât și părinților trebuie să rămână între actorii implicați.

Ce reprezintă un mediator școlar:

- Mediatorul școlar, reprezintă în unitatea școlară comunitatea, deci, acesta trebuie să fie elegant, decent, tradițional (nu obligatoriu), adică detalii vestimentare;
- Mediatorul școlar, reprezintă în comunitate, unitatea școlară – aptitudini de comunicare, deoarece, este extrem de important a se purta discuții cu membrii comunității, cu un limbaj cât mai simplu, iar elevat, academic, atunci, când discuți/dezbați problemele comunității în rândul autorităților sau instituțiilor.

Ce trebuie să știe un mediator școlar:

- Cunoștințe despre psihologia copilului, dar și a adultului: emotivitate, atitudine, comportament, adaptare, limbajul trupului, interiorizare, stima de sine, complexe de inferioritate, vulnerabilitate, depresii etc.
- Legislația privind drepturile care survin de la Serviciile sociale;
- Îndatoririle către Serviciile sociale;
- Date și legi despre rolul instituțiilor: Evidența populației, Servicii Sociale, Servicii de Sănătate, Poliție de Proximitate, ONG-uri;
- Colaborează cu cadrele didactice, nu li se subordonează acestora;
- Nu are atribuțiuni în unitatea școlară respectivă de a realiza servicii de curierat, curățenie și altele;
- Dacă este nevoie ca acesta să plece 8 h/zi pe teren, poate să o facă, dar anunță conducerea unității școlare în timp util;

Cerințe pentru exercitarea funcției de Mediator școlar

- **Medicale:** acuitate auditivă normală; acuitate vizuală normală;
- **Psihice:** adaptare la sarcini de lucru schimbătoare; asumarea responsabilităților; aptitudini de a lucra cu oamenii; lucru sub tensiune; capacitatea de a evalua și de a lua decizii rapide; tip de personalitate – sociabil, investigativ, întreprinzător – clasificare Holland.
- **Legate de relaționarea cu mediul social:** recunoscut și apreciat de membrii comunității; vorbitor al limbii rromani; nu promite nimic, ci încearcă să soluționeze (evită dezamăgirile și pierderea încrederii din partea comunității);
- **Emoționale:** empatic la problemele personale ale membrilor comunității; păstrează luciditatea și acuratețea în gândire indiferent de riscul la care este supus.
- **Atitudini de comunicare.**

Deprinderi transferabile:

- Acordarea de consiliere și îndrumare;
 - Elaborarea și interpretarea informației;
 - Deprinderi de comunicare și negociere;
 - Planificarea și organizarea operațiilor și activităților.
- Și... multe altele!

Anexa 7

Extrase din Legea Educației Naționale nr. 1/2011 privind mediatorul școlar

LEGE Nr. 1 din 5 ianuarie 2011

Legea educației naționale

EMITENT: PARLAMENTUL ROMÂNIEI

PUBLICAT ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 18 din
10 ianuarie 2011

/.../

TITLUL IV

Statutul personalului didactic

CAPITOLUL I

Statutul personalului didactic din învățământul preuniversitar

/.../

SECȚIUNEA a 3-a

Unitățile conexe ale învățământului preuniversitar

Art. 99

/.../

(2) Unitățile conexe ale învățământului preuniversitar sunt: centrul județean de resurse și asistență educațională/Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională.

/.../

(4) Centrele județene de resurse și asistență educațională/Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională sunt unități specializate ale învățământului preuniversitar, cu personalitate juridică, coordonate metodologic de inspectoratul școlar.

(5) Finanțarea centrului județean de resurse și asistență educațională/Centrului Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională se asigură de la bugetul consiliului județean.

(6) Centrul județean de resurse și asistență educațională/Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională organizează, coordonează metodologic, monitorizează și evaluează, după caz, la nivel județean/al municipiului București, următoarele activități și servicii educaționale:

- a) servicii de asistență psihopedagogică/psihologică, furnizate prin centrele județene și prin cabinetele de asistență psihopedagogică/psihologică;
- b) servicii de terapii logopedice, furnizate prin centrele și prin cabinetele logopedice interșcolare;
- c) servicii de evaluare, de orientare școlară și profesională;
- d) servicii de mediere școlară, furnizate de mediatorii școlari;
- e) servicii de consultanță pentru educație incluzivă, furnizate de centrele școlare de educație incluzivă.

SECȚIUNEA a 3-a

Funcțiile didactice și didactice auxiliare. Condiții de ocupare

Art. 247 Funcțiile didactice sunt:

Art. 249 Personalul didactic auxiliar este format din:

- a) bibliotecar, documentarist, redactor;
- b) informatician;
- c) laborant;
- d) tehnician;
- e) pedagog școlar;
- f) instructor de educație extrașcolară;
- g) asistent social;
- h) corepetitor;
- i) mediator școlar;
- j) secretar;
- k) administrator financiar (contabil);
- l) instructor-animator;
- m) administrator de patrimoniu.

Art. 250 Pentru ocuparea funcțiilor didactice auxiliare trebuie îndeplinite următoarele condiții de studii:

/.../

i) pentru funcția de mediator școlar - absolvirea cu diplomă de licență cu specializarea asistență socială sau absolvirea cu diplomă de bacalaureat a liceului pedagogic, specializarea mediator școlar, ori absolvirea cu diplomă de bacalaureat a oricărui alt profil liceal, urmat de un curs de formare profesională cu specializarea mediator școlar, recunoscut de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

Anexa 8

Diverse mostre de fișe și tabele de lucru pentru portofoliul mediatorului școlar

8.1. Fișa de autoprezentare a mediatorului școlar rrom*

Numele și prenumele _____
Numele din comunitatea rromă (după caz) _____
Locul și data nașterii _____
Fiul / Fiica lui _____ și al/a lui _____
Neamul de rromi din care provine: După tată _____ după mamă _____
Vorbitor nativ de limba rromani: Da ___ da dialectul _____ și dialectul/dialectele _____ Nu _____
Alte limbi vorbite _____
Adresa _____ _____ _____
Locuiesc cu: Familia mea (Soț/soție/copiii) _____, cu părinții mei _____ cu socrii mei _____ la rude _____ în gazdă _____ altă situație (care?) _____
Telefoane _____
e-mail: _____
Starea civilă: căsătorit/ă ___ necăsătorit/ă ___ despărțit/ă ___ divorțat/ă ___ concubin/ă _____ Copii (an naștere, nume și prenume): _____ _____

Soțul/soția (nume și prenume, etnia, dacă are sau nu loc de muncă și unde) _____

Cursuri de formarea mediatorilor școlari absolvite (denumire, perioadă, localitate, organizatori): _____

Studii absolvite (localitate, denumire și anii de realizare a studiilor):

Școala generală (număr clase) _____ Grup școlar / Liceul _____
Facultatea _____

Alte școli/cursuri _____

Activitate în învățământ (când, unde, funcția avută)

*Această fișă se păstrează doar la mediator, pentru situațiile în care va fi solicitat să transmită sau să completeze repede unele date despre sine

8.2. Fișa unității școlare*

Denumire.....

Adresa.....

Telefoane.....

Fax.....web.....e-mail.....

Înființată la data de.....Celebrată la data de.....

Directorul unității școlare

Director adjunct.....Director educativ.....

Secretar.....Contabil.....

Consilier școlar.....

Administrator de patrimoniu.....

Mediator școlar.....

Componenta Consiliului Profesorat:

Președinte.....

Membrii

.....

.....

Componenta Consiliului de Administrație:

.....

.....

.....

Componenta Consiliului Elevilor:

.....

.....

Componenta Comitetului Consultativ al Părinților:

.....

.....

.....

Numărul preșcolarilor:din care: romi.....alte etnii.....

Numărul elevilor din clasele primare:din care: romi.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. I....., din care: romi,.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. a II-a....., din care: romi,.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. a III-a....., din care: romi,.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. a IV-a....., din care: romi,.....alte etnii.....

Numărul elevilor din clasele a V-a – a VIII-a: ...din care: romi... alte etnii...

Număr elevi la cl. aV-a....., din care: romi,.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. a VI-a....., din care: romi,.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. a VII-a....., din care: romi.....alte etnii.....

Număr elevi la cl. a VIII-a....., din care: romi,.....alte etnii.....

Numărul elevilor din clasa a IX-a:..... din care: romi.....alte etnii.....

Numărul elevilor din clasa a X-a:..... din care: romi.....alte etnii.....(etc.)

Programe educaționale derulate în unitatea școlară:

.....

.....

.....

.....

.....

Mod de organizare a programului școlar (normal, simultan, în schimburi, programul cursurilor școlare):

.....

.....

Cadrele didactice din unitatea școlară:

Numărul cadrelor didactice.....din care: **titulari**.....**suplinitori**.....

Cadre didactice: cu domiciliul în localitate.....**navetiști**.....

Participarea cadrelor didactice la cursuri de perfecționare/formare:

Număr participanți în anul școlar trecut (și tipologia acestor cursuri):

.....

.....

.....

.....

Număr participanți în anul școlar prezent (și tipologia acestor cursuri):

.....
.....
.....
.....
.....

Dotarea tehnico-materială:

bibliotecă (număr volume și nr. nr. reviste).....**laboratoare**...
....., **sală de sport**.....**atelier**.....**internat**.....
cantină.....**acces liber la computere: profesori**.....**elevi**...
.....**ȘDȘ** (școală după școală).....**accesul elevilor la apă curentă**.....
toaletă modernă cu acces liber al elevilor.....**al profesorilor**.....
.....**teren de sport**.....**spații școlare anexe**.....**nr. săli de clasă**...
.....**nr. săli de grădiniță**.....**starea mobilierului la: grădiniță**.....
..... **la cl. I-IV**.....**la cl. V-VIII**.....**la cl. a IX-a**...
.....**a X-a**.....

Alte dotări și facilități.....

.....
.....
.....

Modul de reflectare a diversității pe holurile unității școlare, în săli de clasă, în sălile profesionale etc. (diversitatea istorică/etnică, lingvistică, culturală, religioasă, de gen, fizică, dar și pornind de la compoziția etnică a elevilor din unitatea școlară).

.....
.....
.....
.....
.....

Monitorizarea absenteismului în anul școlar trecut:**Media orelor absente/nr. elevi:**

clasa	zilnic	săptămânal	lunar	semestrial		pe anul școlar trecut
				S I	S II	
preșcolar						
I						
II						
etc.						

Monitorizarea absenteismului în anul școlar în curs**Media orelor absente/nr. elevi:**

clasa	zilnic	săptămânal	lunar	semestrial		pe anul școlar trecut
				S I	S II	
preșcolar						
I						
II						
etc.						

Monitorizarea abandonului școlar în anul școlar trecut:

clasa	număr elevi la începutul anului școlar, prezenți fizic în clasă	număr elevi la sfârșitul anului școlar care au frecventat anul școlar	număr elevi la 31 august, înainte de începerea noului an școlar	Observații
preșcolar				
I				
II				
etc.				

Monitorizarea fluctuației (mobilității) în rândul elevilor (în anul școlar trecut)**Semestrul I**

clasa	număr elevi la începutul semestrului I, prezenți fizic în clasă	număr elevi nou înscriși pe durata semestrului I	număr elevi		Observații
			plecați pe parcursul sem. I	din care reveniți pe parcursul sem. I	
preșcolar					
I					
II					
etc.					

Monitorizarea fluctuației (mobilității) în rândul elevilor (în anul școlar trecut)

Semestrul II

clasa	număr elevi la începutul semestrului II, prezenți fizic în clasă	număr elevi nou înscriși pe durata semestrului II	număr elevi		Observații
			plecați pe parcursul sem. II	din care reveniți pe parcursul sem. II	
preșcolar					
I					
II					
etc.					

Monitorizarea fluctuației (mobilității) în rândul elevilor (în anul școlar curent)

Semestrul I

clasa	număr elevi la începutul semestrului I, prezenți fizic în clasă	număr elevi nou înscriși pe durata semestrului I	număr elevi		Observații
			plecați pe parcursul sem. I	din care reveniți pe parcursul sem. I	
preșcolar					
I					
II					
etc.					

Monitorizarea fluctuației (mobilității) în rândul elevilor (în anul școlar curent)

Semestrul II

clasa	număr elevi la începutul semestrului II, prezenți fizic în clasă	număr elevi nou înscriși pe durata semestrului II	număr elevi		Observații
			plecați pe parcursul sem. II	din care reveniți pe parcursul sem. II	
preșcolar					
I					
II					
etc.					

Performanțe educaționale ale școlii

a. Monitorizarea progresului școlar real înregistrat în rândul elevilor (în anul școlar curent)

Semestrul I și Semestrul II

clasa	Media generală a clasei (la sfârșitul anului școlar trecut)	Media generală a clasei (la sfârșitul sem I din actualul an școlar)	Media generală a clasei (la sfârșitul sem II din actualul an școlar)	Media generală a clasei (la sfârșitul actualului an școlar)	Observații
preșcolar					
I					
II					
etc.					

b. Monitorizarea altor performanțe ale elevilor în anul școlar trecut (concursuri, olimpiade etc.)

participări

Semestrul I și Semestrul II

Clasa	Număr participanți la concursuri, olimpiade, festivaluri, tabere, cenecluri, cercuri, cluburi, loturi sportive, ansambluri, prestații artistice etc. la nivel:					
	școală	localitate	județean	regional/ interjudețean	național	internațional
preșcolar						
cl. I						
cl. a II-a						
etc.						

Evidențieri prin premiile obținute (diplome, medalii, alte recompense)

Semestrul I și Semestrul II

Clasa	Număr participanți la concursuri, olimpiade, festivaluri, tabere, cenecluri, cercuri, cluburi, loturi sportive, ansambluri, prestații artistice etc. la nivel:					
	școală	localitate	județean	regional/ interjudețean	național	internațional
preșcolar						
cl. I						
cl. a II-a						
etc.						

Semestrul/ an școlar.....**ADȘ – „A doua șansă”**

Nivel primar (pentru I-IV)	An de studiu (la secundar inferior, V-X)	Înscriși în luna septembrie	Rămași la sfârșitul anului școlar	Câți au susținut echivalarea modulelor de studiu	Promovați educație de bază	Promovați educație profesională	Partener pentru asigurarea pregătirii profesionale

ȘDȘ (școala de dinainte sau după programul obișnuit din școală)

Clasa	Număr de cursanți			Cadrul didactic	Observații
	număr de elevi la clasă la începutul semestrului	număr de elevi care participă la programul ȘDȘ	Număr de elevi rămași la sfârșitul semestrului în programul ȘDȘ		
cl. I					
cl. a II-a					
etc.					

***Această fișă – fiind, totodată, oglinda unității școlare - este completată și actualizată de mediatorul școlar, solicitând, în acest scop, concursul secretariatului și al direcțiunii**

8.3. Fișa de lucru a mediatorului școlar în comunitate

Situare.....

De când datează comunitatea.....

Scurt istoric al comunității

.....

(v. completări, într-un material anexat, evident, de către mediator)

Număr locuitori.....din care.....rromi.....reprezentând....% din numărul total.

Număr de locuitori după etnie:

.....

Număr de rromi după limbile materne vorbite

Rromi vorbitori materni de: rromani.....română.....maghiară.....
 turcă.....alta (care?).....

Reprezentanții comunității

- lider rrom tradițional
- lider rrom ales.....
- consilier rrom / lider rrom numit.....
- expert rrom în primărie.....
- lideri confesionali (de la toate cultele și din toate etniile!).....

.....

- mediator sanitar.....

- cadre didactice rrome din comunitate.....

Infrastructură:

Număr așezări cu acces la curent electric..... fără acces la curent electric.....

Iluminat public.....

Acces public la apă potabilă.....

Număr așezări care:

- au acces la apă în gospodăria proprie.....

- care nu au acces la apă în gospodăria proprie.....

Starea drumurilor în comunitate.....

Starea drumurilor din comunitate la grădiniță/școală.....

Locuri de joacă în comunitate.....

Ridicarea gunoiului.....

Microbuz școlar.....

La ce distanță se află unitatea școlară/unitățile școlare la care merg copii din comunitate?

.....

Există dispensar sanitar în comunitatea rromă? Da.....Nu.....

La ce distanță se află unitatea sanitară cea mai apropiată care deservește comunitatea?

.....

Care sunt asociațiile și ONG-urile care desfășoară proiecte sociale în comunitate:

.....

.....

Cât de implicate sunt autoritățile, instituțiile?

.....

.....

Cât de angrenată este comunitatea de părinți rromi în viața școlii?

.....

.....

Cât de des se organizează:

Școala mamelor.....Școala taților.....Școala bunicilor.....

Alte caracteristici ale comunității

Caracteristici socio-economice (ocupare, șomaj etc.).....

.....

.....

.....

Câți din câți sunt activi pe piața muncii?.....

Câți sunt în curs de calificare profesională?.....

Caracteristici ale familiilor (familii cu mulți copii, familii dezorganizate, monoparentale, cu părinți plecați la muncă în țară sau în alte țări)

.....

.....

Tabel general cu copiii și adolescenții rromi din comunitate, în anul 2011(cu includerea celor care au până în 16 ani, vârsta obligatorie pentru frecventarea școlii)*

Data recenzării: 2011

Anul nașterii	Situția ideală de școlarizare după vârstă	Nr. copii din care:		Situția antepreșcolară/școlară, la data recenzării								Observații	
				școlarizați		neșcolarizați niciodată		abandonare studii		plecați din localitate			
				din care:	din care:	din care:	din care:	din care:	din care:				
		F	B	F	B	F	B	F	B	F	B		
2011	ed. antepreșcolară (0-3 ani)												
2010	idem												
2009	idem												
2008	idem/ed. preșcolară												
2007	ed. preșcolară (3-6 ani)												
2006	Idem												
2005	clasa pregătitoare (6-7 ani)												
2004	I												
2003	II												
2002	III												
2001	IV												

GHIDUL MEDIATORULUI ȘCOLAR (pentru comunități cu romi)

Anul nașterii	Situția ideală de școlarizare după vârstă	Nr. copii din care:		Situția antepreșcolară/școlară, la data recenzării								Observații	
				școlarizați		neșcolarizați niciodată		abandonare studii		plecați din localitate			
				din care:		din care:		din care:		din care:			
		F	B	F	B	F	B	F	B	F	B		
2000	V												
1999	VI												
1998	VII												
1997	VIII												
1996	IX												
1995	X												

***O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii și adolescenți nerromi din comunitate**

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2011*

Data recenzării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situția antepreșcolară/școlară, la data recenzării	Situția ideală de școlarizare după vârstă
						nou născut, X luni (zile)	antepreșcolar, 0-3 ani

***O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate**

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2010*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							antepreșcolar, 0-3 ani

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2009*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							antepreșcolar, 0-3 ani

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2008*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							preșcolar, 3-6 ani

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2007*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							preșcolar, 3-6 ani

O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate*Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2006***

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							preșcolar, 3-6 ani

O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate*Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2005***

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa pregătitoare 6-7 ani

***O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate**

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2004*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa I

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2003*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a II-a

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2002*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a III-a

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2001*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a IV-a

O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate*Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 2000***

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a V-a

O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate*Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 1999***

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a VI-a

***O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate**

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 1998*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a VII-a

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 1997*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a VIII-a

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 1996*

Data recenziării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenziării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a IX-a

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

Tabel nominal cu copiii rromi din comunitate născuți în anul 1995*

Data recenzării: permanent în anul 2011

Numele și prenumele copilului	Nume alternativ în comunitate	CNP copil	Locul și data nașterii	Numele și prenumele tatălui	Numele și prenumele mamei	Situația antepreșcolară/școlară, la data recenzării	Situația ideală de școlarizare după vârstă
							clasa a X-a

*O fișă similară se întocmește și pentru ceilalți copii nerromi din comunitate

8.4. Fișe – tabele pentru recenzarea populației din comunitate privind numărul claselor absolvite**Tabel pentru persoane care nu au frecventat niciodată școala**

Nr. Crt.	Nume și prenume persoană	Data și locul nașterii	CNP	Domiciliul stabil	Nr. clase absolvite	Anul și ultima școală frecventată	Date de contact
1.							

Tabel pentru persoane care au absolvit cl. I (și au acte doveditoare)

Nr. Crt.	Nume și prenume persoană	Data și locul nașterii	CNP	Domiciliul stabil	Nr. clase absolvite	Anul și ultima școală frecventată	Date de contact
1.							

Tabel pentru persoane care au absolvit cl. ETC (și au acte doveditoare)

Nr. Crt.	Nume și prenume persoană	Data și locul nașterii	CNP	Domiciliul stabil	Nr. clase absolvite	Anul și ultima școală frecventată	Date de contact
1.							

8.5. Fișă de înscriere în clasa I

Numele și prenumele copilului:

Data și locul nașterii:.....

CNP:

Domiciliul părinților:

.....

Număr de telefon părinți: tel. fix

tel. mobil (tatăl).....tel. mobil (mamă).....

fax.....e-mail (tatăl).....

e-mail (mamă).....

Apartenența religioasă a elevului:.....

Acordul părintelui privind studierea religiei în școală: Da.....Nu.....

Familia:

Tatăl

Nume și prenume:

Locul de muncă:

Profesia:

Mama:

Nume și prenume:

Locul de muncă:

Profesia:

Tutore legal (unde este cazul):

Nume și prenume:

Locul de muncă:

Profesia:

Telefon:

Alți membri ai familiei cu care locuiește elevul:

Frați:

Vârsta:

Școala / grădinița la care învață:

Surori:

Vârsta:

Școala sau grădinița la care învață:

Alți membri ai familiei (bunici, unchi, mătuși etc.).....

.....

.....

Venitul mediu/membru de familie (în caz de ajutor social, bursă).....

Spațiul locativ:

Garsonieră

Apartament camere;

Acces la: gaz

Curent electric

Canalizare

Apă potabilă

Alte probleme de consemnat privind familia (boli, divorțuri, concubinaj, decesuri etc.).....

.....

.....

Medicul de familie la care este înscris copilul (indicați cabinetul sau medicul).....

Date privind sănătatea elevului (v. fișa medicală anexată)

Înscris la data de **În clasa I**.....

la dl./d-na învățător

8.6. Fișă de înscriere în cadrul Programului Educațional „A doua șansă”

Nivel primar/secundar inferior

Numele și prenumele cursantului la naștere.....

Numele și prenumele cursantului după căsătorie

Numele soțului/soției

Starea civilă.....

Data și locul nașterii:

CNP: Act identitate seria..... nr..... eliberat de.....

Domiciliul stabil:

Adresa unde locuiește:

.....

Cu chirie.....Nu.....

Condițiile de locuit:

Garsonieră

Apartament camere;

Acces la:

gaz

Curent electric

Canalizare

Apă potabilă

Numărul claselor absolvite pentru care prezintă acte.....

Ultima unitate școlară frecventată:

Motivul părăsirii de timpuriu a școlii:

Apartenența religioasă a cursantului.....

Acordul părintelui privind studierea religiei în școală (după caz, unde cursantul este minor): Da.....Nu.....

Familia:

Tatăl

Nume și prenume:

Locul de muncă:

Profesia:

Telefon.....

Mama:

Nume și prenume:

Locul de muncă:

Profesia:

Telefon.....

Tutore legal (unde este cazul):

Nume și prenume:

Locul de muncă:

Profesia:

Telefon:

Alți membri ai familiei cu care locuiește cursantul:

Frați: 1

Vârsta: Școala / grădinița la care învață / Loc de muncă.....

.....

2.....

Vârsta: Școala / grădinița la care învață / Loc de muncă.....

.....

3.....

Vârsta: Școala / grădinița la care învață / Loc de muncă.....

.....

4.....

Vârsta: Școala / grădinița la care învață / Loc de muncă.....

.....

5.....

Vârsta: Școala / grădinița la care învață / Loc de muncă.....

.....

Alți membri ai familiei (bunici, unchi, mătuși etc.).....

.....
.....

Venitul mediu/membru de familie (în caz de ajutor social, bursă).....

Alte probleme de consemnat privind familia (boli, divorțuri, concubinaj, decesuri etc.).....

.....
.....

Medicul de familie la care este înscris cursantul (indicați cabinetul sau medicul).....

Date privind sănătatea cursantului (v. adeverința medicală anexată)

Motivația frecventării cursurilor ADȘ:.....

.....
.....
.....

Aveți recomandarea și a unei instituții pentru acest program? Da...
..... (se anexează la prezenta cerere) Nu.....

Înscris la data de..... **la nivel/ an de studiu**.....
la dl./d-na învățător diriginte.....

8.7. Cerere de înscriere în clasa a IX-a pe locurile acordate romilor

Subsemnat/ul (a), elev la școala cu
cls. I-VIII nr., doresc, prin prezenta, să acced pe unul din locurile
distincte pentru elevii de etnie romă la Liceul...../
Colegiu.....din localitatea.....

Declar, prin prezenta, că aparțin minorității rome.

Absolvent,

Data

Doamnelui/Doamnei director al.....

8.8. Fișă de înscriere la grădiniță

Subsemnat/ul (a) domiciliat(ă) în
..... strada , nr., bl., et....., ap., sector,
telefon, solicit un loc la grădiniță, la grupa în
anul școlar....., pentru copilul

Datele personale ale copilului:

Numele și prenumele.....

Data și locul nașterii.....

C.N.P.....

Etnia:.....

Tata:

Numele și prenumele Profesia.....

..... locul de muncă..... Telefon

serviciu..... mobil.....

e-mail.....

Mama:

Numele și prenumele.....

Profesia..... locul de muncă.....

..... Telefon serviciu..... mobil.....
e-mail.....

Tutore legal (după caz):

Numele și prenumele.....
Profesia..... locul de muncă.....
.....Telefon serviciu..... mobil.....
..... e-mail.....

Menționez că nu / am atașat la dosar și Fișa medicală a copilului.

Data înscrierii,

Semnătura părintelui,

.....

.....

8.9. Model pentru un proces – verbal de vizitare a familiei copilului

Școala cu cls. nr.

Adresa:

Telefon-fax:

PROCES – VERBAL

Încheiat astăzi.....în urma vizitei la domiciliul elevului/eleveii ...
.....din clasa a.....-a/ grădiniță, efectuată, în aceeași zi, de
mediatorul școlar În legătură cu următoarele probleme:

1.....

2.....

3.....

Mediator școlar,

Părinte/Tutore,

Anexa 9**a. Școlarizarea rromilor comparativ cu predarea limbii și istoriei romani, în per. 1990 – 2011:**

An școlar	Nr. elevi rromi cu identitate romă asumată	din care: nr. elevi rromi care au studiat limba și/sau istoria și tradițiile rromilor ori integral în limba rromani	Observații
2010/2011			În curs de colectare din școli și din ISJ-uri
2009/2010			În procesare la MECTS
2008/2009	235.008	31.665 , din care 380 au studiat integral în limba maternă rromani	
2007/2008	263.409	26.805 , din care 320 au studiat integral în limba maternă rromani	
2006/2007	260.105	25.525 , din care 140 au studiat integral în limba maternă rromani	
2005/2006	243.008	24.903	
2004/2005	220.000	24.129	
2003/2004	183.176	20 528	
2002/2003	158.128	15 708	
1989 /1990	109.325	50	

*autor: *Gheorghe Sarău*

Anexa 9 b

Tabel cu numărul de elevi rromi în anul școlar 2008-2009

Jud.	Nr. total elevi rromi	Vorbitori ai limbii rromani	Nr. total elevi pre-școlari < X rromi	Nr. total elevi la clasele I-IV < X rromi	Nr. total elevi la clasele V-VIII < X rromi	Nr. total elevi a clasele IX-XIII liceu, SAM, an completare < X rromi	Nr. elevi rromi/județ care beneficiază de curriculum adițional rrom (limbă și istorie rromani sau studiu integral în limba maternă rromani)	
							(3-4 ore/săpt./clasă/grupă) la cl. I-XIII de limba rromani	1 oră/săpt./cl./grupă la cl. a VI-a și a VII-a de istoria și tradițiile rromilor
AB	3.997	2.500	1.043	1.594	1.022	338	255	17
AR	5.378	1.680	651	2.511	1.964	252	459	126
AG	5.109	2.004	1.055	2.421	1.566	67	61	358
BC	7.135	3.832	745	2.965	2.591	834	2785	843
BH	8.092	4.459	1.501	4.098	2.306	187	532	98
BN	2.716	1.983	757	1.145	658	156	220	39
BV	6.866	4.062	1.678	3.002	1.930	256	1144	181
BT	3.535	2.058	1.174	1.174	1.099	88	600	10
BR	1.914	875	359	608	789	158	881	236
BUC	4.523	763	304	1.503	1.458	1.258	167	92
BZ	3.246	2.344	681	1.308	879	378	465	129
CS	2.802	1.041	542	1.183	804	273	237	52
CL	4.204	2.500	600	1.620	1.754	230	255	17
CJ	6.482	3.781	978	2.839	1.927	738	200	55
CT	5.055	4.854	634	2.315	1.876	230	0	60
CV	4.447	1.950	1.106	2.201	1.087	53	320	52
DB	5.890	3.150	884	2.580	2.228	198	1150	725
DJ	12.385	7.914	1.690	5.995	3.927	773	3783	517

GHIDUL MEDIATORULUI ȘCOLAR (pentru comunități cu romi)

GL	4.332	1.963	652	2.098	1.333	249	537	222
GR	2.845	1.485	660	1.250	815	120	351	0
GJ	2.900	1.495	900	1.200	650	150	50	25
HR	3.492	1.134	986	1.692	766	48	122	189
HD	3.054	1.998	438	1.243	1.025	348	271	0
IL	3.077	2.004	427	1.510	968	172	1232	210
IS	6.732	2.645	1.728	1.716	2.853	435	1436	321
IF	5.262	3.406	1.592	1.981	954	735	-	256
MM	2.693	1.446	832	931	822	108	277	63
MH	3.873	2.683	1.170	1.530	1.070	103	916	71
MS	11.505	6.555	2.768	5.428	2.873	436	2768	497
NT	3.024	1.441	349	1.413	1.105	157	74	16
OT	7.821	2.141	1.152	3.602	1.864	1203	734	268
PH	3.116	2.065	548	1.317	1.091	160	191	123
SM	5.271	2.084	1.314	2.365	1.472	120	403	109
SJ	4.185	2.898	842	1.814	1.403	126	270	47
SB	5.229	2.767	821	2.452	1.735	221	0	0
SV	4.339	2.940	723	2.298	1.150	168	210	33
TM	5.069	2.704	631	2.871	1.389	178	893	184
TR	4.452	2.952	524	1.923	1.891	114	239	46
TL	2.635	1.959	621	857	727	430	382	120
VL	4.955	2.014	1.004	2.279	1.540	132	25	25
VS	6455	3.283	1.964	1.856	1.723	912	400	80
VN	3.251	1.992	464	1.701	999	87	808	117
Total elevi rromi	203.343	109.804	39.492	88.389	62.083	13.379	26 136	5529
%	100%	53,99%	19,42%	43,46%	30,53%	6,57%	31 665	
							12,85%	2,71%
							15,57%	
Total elevi indif. de etnie	3.356.445	-	634523	855433	888128	948 017 (fără alți 30344 din sc. postl.)	-	
% rromi < nr. total și pe eșan-tion	6,05%	3,27%	6,22%	10,33%	6,99%	1,41%	0,94%	

Anexa 10

DOCUMENTAR privind istoricul segregării și al măsurilor de desegregare

(elaborat de *Gheorghe Sarău*)

În anul **1998**, Ministerul Educației Naționale, luând la cunoștință (din semnalările făcute de liderii rromi și de organizații neguvernamentale ale rromilor) de unele tendințe de segregare a copiilor și a elevilor rromi de ceilalți copii din grădinițe, respectiv din clase, emite, la nivelul Cabinetului Secretarului de Stat o Notă, prin care se recomandă evitarea segregării rromilor în grădinițe și școli, această practică fiind acceptată doar cu titlu compensatoriu, în beneficiul copiilor rromi (dacă, de pildă, se trece la studiul integral în limba maternă rromani).

În intervalul **1999-2003**, fenomenul segregării rromilor a continuat să se manifeste în spațiul școlar (atât în unități de învățământ cu predarea în limba română, dar și în limba maghiară), iar organizațiile neguvernamentale, rome și nerrome, au semnalat atitudini punctuale de acest tip Ministerului Educației.

Ministerul nu a emis în acest interval niciun act normativ prin care să studieze și să stopeze tendințele de segregare, pornind de la realitatea că **de la nivelul central nu existaseră niciodată recomandări de segregare** și, de asemenea, de la faptul că în România *nu exista situația din alte țări, unde segregarea copiilor rromi de ceilalți se făcea la intrarea în clasa I, prin testarea tendențioasă a copiilor rromi și dirijarea lor spre învățământul special* (practici în Bulgaria, Cehia, Croația, Slovacia, Ungaria etc.).

La acestea, se mai adăuga faptul că în România nu existase niciodată o astfel de politică de segregare, cum a existat, ca politică de stat, de pildă, în Bulgaria (datând din anul 1968, rromii rămânând segregati în mahalale și cartiere, în care s-au construit școli, farmacii, dispensare, alte instituții ale statului).

Între anii **2000-2004**, OSI Budapesta a inițiat programe de desegregare a rromilor la nivel școlar, îndeosebi pentru Bulgaria și Ungaria, cu participarea organizațiilor rome și a structurilor guvernamentale din aceste țări, iar pentru România a finanțat publicarea unui studiu menit să radiografeze fenomenul segregării în spațiul școlar (v. Mihai Surdu, *Segregarea...*, 2003).

În anii **2003-2004**, organizațiile rome din România își intensifică activitatea de a identifica, instrumenta și semnaliza Ministerului Educației cazurile de segregare a copiilor rome în grădinițe și școli.

Astfel, în perioada **28 febr. – 1 martie 2003**, cu prilejul unui seminar cu organizațiile rome, desfășurat la CRCR (Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi) Cluj Napoca, organizațiile rome „*Șanse Egale*” (Sălaj) și *Romani Criss* (București) au prezentat cazul grav de segregare a copiilor rome de ceilalți copii din Școala Cehei – Pusta (județul Sălaj), de față fiind și delegați ai Ministerului Educației și Cercetării (dl. Gheorghe Sarău), respectiv, ai Reprezentanței UNICEF în România (dl. Eugen Crai).

Organizația Romani CRISS a instrumentat acest caz și l-a prezentat Ministerului Educației și Cercetării în luna **martie 2003**, iar Ministerul a cerut Inspectoratului Școlar Județean Sălaj soluționarea de urgență a cazului, cu consultarea comunității rome și a organizațiilor rome din județ.

Romani CRISS și alte organizații rome au cerut Ministerului în decursul anilor 2003 și 2004 să emită un document prin care să se interzică noi segregări în spațiul școlar, respectiv, să se procedeze la desegregarea claselor segregate deja.

În anul școlar **2003/2004**, Ministerul Educației și Cercetării - prin Direcția Învățământ Preuniversitar, UIP și Direcția Învățământ în Limbile Minorităților Naționale - a constatat, cu ocazia vizitelor de monitorizare a unor școli cuprinse în 10 județe din valul I al Programului educațional PHARE, derulat pentru categorii defavorizate de elevi, că, într-adevăr, există grupe, clase și școli segregate, în care copiii rome sunt separați de ceilalți copii, români sau maghiari (la vremea aceea, s-au depistat cazuri la Geoagiu – jud. Hunedoara, la Șc. 12 Pata Rât - Cluj Napoca, în județul Vaslui etc.).

În luna **aprilie 2004**, cu concursul reprezentanților rome și nerromi din cadrul Comitetului Național de Sprijin al Ministerului în derularea Programului PHARE, cu participarea membrilor Unității de Implementare PHARE a Ministerului, cu cercetători și experți rome și nerromi, se elaborează textul unei *Notificări*, ce avea ca scop radiografierea fenomenului de segregare în grădinițe și școli și stoparea acestuia. În acest scop, se emite, la nivel de Secretar de Stat, **Notificarea nr. 29 323/20.04. 2004**, dar care, din păcate, a fost parțial derulată și aplicată.

Deși *Notificarea* avea ca un prim termen scadent data de **28 mai 2004** - când ISJ-urile ar fi trebuit să trimită la DGÎP câte „o informare privind dimensiunea segregării la nivelul fiecărui județ”, cu completarea unui tabel din anexa *Notificării*, precum și un „plan de măsuri inițiat în vederea eradicării acestui fenomen” – ISJ-urile nu s-au conformat în totalitate, iar Ministerul s-a dovedit a fi în incapacitatea de a gestiona și interzice segregarea romilor, respectiv de a monitoriza procesul de desegregare.

Dar cauza principală a constituit-o însă faptul că *Notificarea*, **nefiind un Ordin**, a fost percepută de către administratorii școlari, la nivelul inspectorilor școlari generali, al directorilor de școli, al învățătorilor și al diriginților ca o „simplă recomandare”, nu ca un „ordin”, încă de la emiterea ei și până recent (a se vedea, de pildă, articolele din presa bihoreană din anul 2006).

Evident, emiterea unui Ordin și urmărirea aplicării lui cu fermitate, ar fi soluționat multe dintre problemele privind segregarea romilor în educație.

Acest lucru avea să se întâmple în anul **2007**, **după patru ani**, prin stăruința și lobby-ul făcut de Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul, de Organizația PER, organizațiile romane Romani CRISS, Amare Rromentza, Centrul de Studii Rome al Universității București, OSI Budapesta, CRCR Cluj Napoca ș.a., prin emiterea Ordinului 1540/19 iulie 2007.

După iulie **2007**, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, prin Direcția de Învățământ Preuniversitar – UIP PHARE și Direcția Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul, a solicitat Inspectoratelor Școlare Județene prezentarea situațiilor de segregare existente în fiecare județ, însoțite de planuri de desegregare, în vederea analizării și formulării de recomandări.

În acest fel, în luna aprilie **2008**, UIP PHARE elabora un prim document de lucru în care erau incluse raportările ISJ-urilor în legătură cu designul segregării și măsurile de avut în vederea stopării segregării, pe de o parte, respectiv în ceea ce privește gândirea și aplicarea planurilor de desegregare a claselor deja segregate, în anul școlar 2007-2008.

În afara acestora, diferite organizații neguvernamentale și cercetători s-au aplecat asupra acestor două direcții de acțiune și au elaborat o serie de rapoarte privind harta segregărilor în școli și grădinițe, respectiv eforturile de desegregare întreprinse de unitățile școlare, dificultățile și demersurile nepotrivite reperate.

Așa, de pildă, în anul **2008**, este editat Raportul UNICEF – Romani CRISS, elaborat de *Laura Surdu* și publicat raportul doamnei *Enikő Vincze* (**2008**), pentru zona băcăuțeană.

Evident, la rândul său, Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, **prin Secretariatul de Stat pentru Învățământul în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul, a declarant, din luna august 2007**, o serie de activități privind constatarea, monitorizarea și soluționarea situațiilor de segregare existente, cât și prevenirea segregărilor, la clasele I, a V-a și a IX-a.

Astfel, anual, în intervalul aprilie - septembrie, MECTS adresează inspectoratelor școlare/directorilor de instituții de învățământ preuniversitar recomandarea de a se include, în strategia de dezvoltare instituțională, planuri operaționale specifice reducerii abandonului școlar pentru elevii cu vârsta între 6-16 ani și respectarea cu strictețe a ordinului privind interzicerea segregării (cu prilejul structurării claselor de început, cl. I, cl. a V-a și cl. a IX-a) și respectarea planurilor de desegregare (a eventualelor clase segregate).

În acest sens, s-au transmis în ISJ-uri următoarele documente:

- Adresa nr. 26372/12/02/2008, din partea Direcției Generale de Management al Învățământului Preuniversitar, din cadrul Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului, prin care s-a solicitat un raport privind situația unităților de învățământ preuniversitar segregate din județ, însoțit de planurile de măsuri privind desegregarea atât la nivel de județ, cât și pentru fiecare școală în parte;
- Raportul privind situația segregării (aprilie 2008) elaborat de Unitatea de Implementare a proiectului PHARE „Acces la educație pentru grupuri dezavantajate”;
- Scrisoarea nr. 43395/16.01.2009, de la Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților și Relația cu Parlamentul, privind, pe de o parte, aplicarea recomandărilor din Raportul de cercetare, realizat de Romani Criss și Reprezentanța UNICEF, „Monitorizarea aplicării măsurilor împotriva segregării școlare în România” (publicat de MECI – DGILMRP în „Buletinul informativ învățământul pentru romi” nr. 43395/16 ianuarie 2009), și, pe de altă parte, transmiterea de informații legate de situațiile de segregare existente și de modul în care au fost rezolvate, după emiterea Ordinului MECT nr. 1540/19 iul. 2007;
- Scrisoarea nr. 27416/19.02.2009, emisă de Cabinetul Secretarului de Stat, Iulia Adriana Oana Badea, prin care s-au solicitat date privind situațiile de segregare, măsurile de prevenire a segregării copiilor romi de ceilalți, cât și cele de soluționare a cazurilor de segregare existente, pentru anii școlari 2007/2008, 2008/2009 și 2009/2010;
- Nota nr. 34 830/04.06.2009 a Secretarului de Stat Iulia Adriana Oana Badea, prin care sunt responsabilizați inspectorul școlar general și inspectorul pentru problemele educaționale ale romilor în îndeplinirea prevederilor Ordinului MECT nr. 1540/19 iul. 2007 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romi și, de asemenea, în „monitorizarea gradului de implementare a planurilor operaționale specifice învățământului pentru minoritatea romă”;

- În luna mai 2009, pe baza raportărilor primite de la ISJ-uri, s-a întocmit un *Raport cu privire la situația segregărilor și desegregărilor în învățământ*. Analizându-se materialele primite din partea ISJ-urilor (120 pagini), s-a putut constata dorința unităților școlare și a ISJ-urilor de a se stopa segregarea și de a se lua măsuri de desegregare în cazul claselor/unităților școlare deja segregate;
- Nota nr. 37.960/20.07.2008 (de la Cabinetul Secretarului de Stat, Iulia Adriana Oana Badea) cu privire la prevenirea constituirii de clase segregate în anul școlar 2009/2010 (la clasele I și a V-a, „de început”).
- În 2010, MECS, prin Cabinetul Secretarului de Stat pentru învățământ în limbile minorităților, Relația cu Parlamentul și Sindicatele - a emis **Notificarea nr. 28 463/3 martie 2010 privind prevenirea și eliminarea segregării preșcolarilor și elevilor rromi în sistemul școlar, unele măsuri de menținere a studiului în limbile minorităților/a studierii orelor de limbi materne în sistemul educațional din România;**
- În august 2010, Direcția Generală pentru Învățământ în Limbile Minorităților, Relația cu Parlamentul și Sindicatele a transmis ISJ-urilor scrisoarea nr. 28463/19.08.2010, în vederea prevenirii segregărilor cu prilejul structurării grupelor de grădiniță și a claselor I și a V-a în anul școlar 2010/2011, cu termen de raportare 30 sept. 2010 (în contextul raportărilor făcute de Romani Criss la MECS prilejuite de derularea proiectului *FSE Pași strategici pentru îmbunătățirea accesului la educație al copiilor rromi*).

Anexa 11

Modalități de lucru cu preșcolarii/elevii și comunitatea romă

1. Modalități de lucru cu preșcolarii rome și cu părinții acestora

Utilizăm, pentru eficiența Ghidului, câteva situații frecvente și răspunsurile acționale aferente, chestiuni cu care – în genere – se confruntă cadrele didactice care lucrează în învățământul destinat copiilor rome.

a. Legat de situațiile în care preșcolarii rome nu frecventează încă grădinița se vor avea în vedere următoarele:

- Deși există puțini părinți rome care își înscriu copiii la grădiniță, totuși, în urma discuțiilor purtate de educatoare cu mamele rome din comunitate, acestea au conștientizat efectele benefice ale pregătirii preșcolare. În toate discuțiile pe care le veți purta cu liderii rome, cu părinții rome, cu tinerii și copiii din comunitatea romă, nu abordați discuția de pe poziții oficiale, folosiți o manieră prietenoasă și tolerantă de comunicare. Vorbiți-le interlocutorilor rome de faptul că, frecventând grădinița și școala, copiii lor vor avea alte posibilități de afirmare în viață. Evident, primele probleme pe care le vor etala interlocutorii rome vor fi cele legate de lipsurile cu care familiile rome se confruntă zilnic sau de alte cauze reale (de pildă, inexistența documentelor de identitate și, din acest motiv, imposibilitatea de a beneficia de unele drepturi legale; lipsa locurilor de muncă etc.). Nu faceți promisiuni pe care nu aveți siguranța că le veți și onora, dar propuneți mamelor rome să alcătuiți un comitet cu care să discutați și să găsiți împreună soluții la problemele prioritare identificate, iar pe măsură ce unele dintre probleme se vor rezolva, mamele să fie de acord ca să-i aducă pe copii la grădiniță.
- Dacă demarați discuțiile cu părinții rome în primăvara și în vara premergătoare începerii școlii, când copilul rome urmează să se înscrie în clasa I, le puteți propune părinților organizarea unei grădinițe <estivale>, după modelul de succes (experimentat în proiectul – pilot <Start bun pentru școală>, la Panciu, în județul Vrancea). Anii de grădiniță sunt <recuperați> intensiv pe o perioadă de trei săptămâni, în intervalul august – septembrie, prilej în care viitorul elev de clasa I își formează deprinderile și abilitățile necesare la clasa I, normele de comportament în colectivitatea școlară etc.

- Dacă există o grădiniță într-o comunitate tradițională, de căldărari de pildă, și nu este frecventată de copiii rromi, veți vedea că dacă nepoții și nepoatele liderului tradițional (bulibașa) vor începe să vină la grădiniță, automat și alte mame rrome vor „copia” modelul, aducând și ele copiii acolo. O discuție cu familia liderului tradițional rrom este benefică în acest scop. Oferta educațională poate fi nuanțată și în profilul educației tradiționale.
- În discuțiile cu mamele rrome, să nu faceți greșeala de a reproșa că familiile rrome nu fac educație copiilor, că nu se ocupă suficient de copii etc., deoarece în familiile rrome se face educație copiilor, dar nu întotdeauna după rigorile și tipicul educației făcute în familiile gagicane. De pildă, pe lângă educația specifică, copilului rrom îi este lăsată foarte multă libertate, el trebuie să se bucure de copilărie, dar și să se deprindă a lua decizii în mod independent de la vârste foarte mici.
- Încercați să identificați împreună cu colectivul de mame interesate să-și înscrie copiii la grădiniță toate problemele, stabilind natura lor (lipsa îmbrăcăminții și a încălțăminții și – în cazul unor comunități extrem de sărace, de pildă - gândiți împreună posibilitățile locale de rezolvare a lor). Invitați preotul/predicatorul din comunitate, medicul sau asistentul medical, mediatorul sanitar și mediatorul școlar - acolo unde există -, liderii rromi, consilierii care au în competență strada, cartierul, zona și nu ezitați să contactați agenți economici cărora să le solicitați sponsorizări în obiecte de îmbrăcămințe și de încălțămințe, produse alimentare, jucării etc. Nu ezitați, de asemenea, să solicitați sprijinul unor organizații neguvernamentale active în zona de referință.
- În activitățile cu rromii, trebuie să renunțați, de la bun început, la ideea că rromii bogați vor face, automat, unele sponsorizări. Acestea sunt posibile, dar după foarte îndelungi perioade de timp, când aceștia se vor fi convins cu adevărat de corectitudinea și de fidelitatea relației de colaborare. Pentru astfel de acte de generozitate, trebuie ales foarte bine contextul, de preferat de natură competitivă, când alți rromi vor fi făcut astfel de donații, sponsorizări. De exemplu, invitat la deschiderea unei școli noi dintr-o localitate vrânceană, bulibașa, văzând că unul dintre invitații rromi, profesor, a oferit un dar simbolic școlii, atunci și acest lider tradițional a acordat școlii, un alt cadou incomparabil mai mare.
- În paralel, încercați să discutați și cu mamele celorlalți copii nerromi, vorbindu-le deschis și corect despre necesitățile copiilor rromi, solicitându-le și lor sprijinul (uneori se pot crea legături nebanuite cu diferite firme sau fabrici, sau cu depozite de obiecte confiscate pe care le puteți achiziționa la sume modice ș. a.).

- Chiar dacă în comunitatea rromă există o anumită religie predominantă, nu ezitați să cereți sprijinul altor culte. În general, acestea sunt foarte sensibile la problemele oamenilor. De exemplu, Biserica Baptistă a ajutat material copii și studenți rromi ortodocși, fără să întrebe care este religia acestora, deci, fără practicarea prozelitismului.

b. Dacă un copil rrom frecventează grădinița?

- În general, preșcolarii rromi vin la grădiniță cu o idee deformată despre instituțiile școlare indusă de familie, de colegii de joacă, de frații mai mari, care – în funcție de experiențele neplăcute avute în comunitatea școlară – minimalizează menirea acestora.
- Să aveți în vedere că un copil este obișnuit în familia sa cu o mai mare libertate, ceea ce ar presupune ca în primele zile de la venirea la grădiniță a acestuia, să manifestați o mai mare înțelegere, astfel încât preșcolarul rrom să nu se simtă constrâns.
- Nu pierdeți din vedere că, aproape în totalitate, copiii rromi simt nevoia unui plus de afect, în raport cu ceilalți copii. Luați în calcul sensibilitatea acestor copii pentru a nu provoca frustrări, justificate sau nu, în cazul unor decizii de natură educațională.
- Folosiți în discuțiile cu preșcolarii rromi un ton prietenos, blând, iar bunele intenții să vi se citească din privire.
- Dacă nu vă vor spune de ce sunt supărați, nu insistați. Încercați să-i antrenați, pe moment, cu discreție, firesc, în alte activități.
- Dacă apar mici conflicte (de pildă, un alt copil îi adresează copilului rrom apelativul de „țigan” etc., nu ezitați să interveniți, cu tact, cu vocea normală și să explicați celorlalți copii că nu este o rușine să fii „țigan”, dar termenul cu care îi rugați să se adreseze este cel de „rrom”, iar cea mai potrivită formulă de adresare este pe numele său.
- Dacă un copil rrom sau mai mulți se confruntă cu dificultăți de limbă, deoarece au vorbit acasă doar limba maternă rromani, căutați pentru o vreme „o educatoare de suport” din rândul mamelor rrome, care să vă asiste la program, până când copiii rromi vor depăși barierele lingvistice. La nevoie, puteți solicita, în același scop, sprijinul inspectorului pentru învățământul destinat rromilor, care să vă pună la dispoziție câțiva voluntari, elevi rromi de la liceele pedagogice sau de la alt liceu, școală generală etc., care să vă ajute să comunicați, la început, cu preșcolarii rromi. Dacă există mediator școlar în localitate, îl puteți solicita, de asemenea, în acest scop. Dacă în școala apropiată se predă limba rromani, nu ezitați să solicitați profesorul de limba rromani să vă ajute în acest scop.

- În orice situație de învățare, nu uitați că există în bibliotecile școlare, în bibliotecile CCD-urilor și în cele județene, Vocabularul trilingv ilustrat (român – maghiar – rom), care vă permite să oferiți copiilor rromi echivalentul rrom al anumitor cuvinte (fie arătându-le imaginea color, fie căutând în vocabular cuvântul în cauză și citindu-i-l copilului în rromani). Dicționarul român – rrom – existent și el în biblioteci – vă poate fi, de asemenea, de folos.
- Este necesar să vă informați în legătură cu unele aspecte din istoria, cultura și tradițiile rromilor, utilizând lucrările recomandate în Ghid.
- Nu ezitați să-i încurajați pe copiii rromi, pentru cel mai mic progres înregistrat, laudându-i de fiecare dată.
- Descoperiți-le predispozițiile artistice (spre ritm, culoare ș.a.) și cultivați-le, dându-le extensie spre alte activități.
- Nu râdeți niciodată când unii copii fac glume sau remarci răutăcioase la adresa copiilor rromi. Exemplul dumneavoastră va fi imediat copiat, amplificat, în rău, dar și în bine, dacă veți arăta că „gustați” sau nu astfel de atitudini.
- Convocați mamele cât mai des și, la o mică tratație, încercați, într-o atmosferă liberă, prietenească, să stabiliți pașii următori în soluționarea problemelor ce se ivesc.
- Nu lucrați preferențial cu anumiți copii, ci încercați să-i antrenați și să-i capacitați pe toți deopotrivă. Identificați ce are bun fiecare dintre ei, eventual, responsabilizați-i pentru anumite activități spre care manifestă interes deosebit sau la care se pricep.
- Nu lăsați copiii rromi să se grupeze preferențial cu alți copii rromi, încercați să-i „armonizați”, așezându-i lângă ceilalți și veghind la cimentarea unor relații firești între copiii rromi și nerromi.
- În întâlnirile cu părinții nerromi încercați să detensionați eventualele nemulțumiri ale acestora privind eventualele „plângeri” făcute de copiii acestora în legătură cu necesitatea de a comunica și de a se juca împreună cu preșcolarii rromi. (O prietenă pictoriță, gajie, ne spunea cum și-a deconstruit prejudecățile față de rromi, primite de la prieteni, de la societate, întrebându-se: „Dar dacă eu eram în locul lor, dacă mă nășteam și eu rromă?”).
- Dacă observați că un copil rrom are probleme de igienă, încercați, cu tact, să găsiți calea de a îndrepta problema. Inițiați, de pildă, concursuri pe tematică sanitară. Într-o unitate preșcolară, copiii rromi care aveau păduchi erau invitați, în pauze, „să ne pieptănăm”, în fond, cu un pseudo-pieptene special, electric, erau electrocuțați păduchii, astfel încât copiii

nici nu-și dădeau seama ce se întâmplă. Dacă aveți foști preșcolari, care sunt elevi la clasele gimnaziale, îi puteți solicita să vă ajute la anumite activități în grădiniță sau în comunitate”.

Succes!

Lucrare realizată și tipărită în 1.500 exemplare cu sprijinul
Reprezentanței UNICEF în România, cu fonduri oferite de
Comitetul Național UNICEF din Germania.

ISBN: 978-973-1733-28-9
Editura **VANEMONDE**